1467

COLLEZIONE PISTOIESE
ROSSI-CASSIGOLI

216

BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
DI FIRENZE

COLLEZIONE PISTOIESE

RACCOLTA DAL

CAV. FILIPPO ROSSI-CASSIGOLI

nato a Pistoia il 23 Agosto 1835
morto a Pistoia il 16 Maggio 1890

Pergamene - Autografi - Manoscritti - Libri a stampa - Opuscoli - Incisioni - Disegni - Opere musicali - Facsimile d'iscrizioni - Editti - Manifesti - Proclami - Avvisi e Periodici.

21 Dicembre 1891

Digitized by Google

CONCILIUM
LATERANENSE
STEPHANI III
A. DCCLXIX

Nunc primum in lucem editum ex antiquiſſimo Codice Veronenſi Ms. nongentorum annorum

ET DICATUM

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

CLEMENTI XII
PONT. OPT. MAX.

opera, & studio

CAJETANI CENNI

ROMAE

EX TYPOGRAPHIA VATICANA

M DCC XXXV

Superiorum Facultate.

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTISSIME PATER

SANCTITATEM TUAM, *Chriſti Vicari, Princepſque humani generis, quam potiori conſilio tacitus adorarem, coram alloqui non vereor, nec erubeſco. Timorem quippe eripuit, quam præfers ipſo nomine, Clementia, pudorem felicitas rei, quam Tuos ad Sanctiſſimos Pedes provolutus ab Apoſtolica iſta Tua Sede jubeor referre. Divinitus eductum eſt,* SANCTISSIME PATER, *ex immenſa vetuſtatis caligine Concilium Patriarchale, quod ante annos nongentos quatuor, & ſeptuaginta Prædeceſſor Tuus Stephanus III. in Lateranenſi Baſilica celebravit.*

Digitized by Google

Eſtque eductum, Te Pontifice, ut, qui tanquam Summus Princeps, præter maritimam Apoſtolicæ Ditionis partem, magnificis inſtructam ædificiis, ac munificentiſſime inſtauratam Urbem, innumeris poteſtatis Conſularis, atque Imperatoriæ Majeſtatis monumentis arcem Capitolinam decoraſti; novo Supremæ Poteſtatis documento Apoſtolicam Sedem, tanquam Divi Petri Succeſſor, Pontifex Maximus, ac Religionis interpres, adverſus novarum rerum cupidos roborares.

Præſtantiſſimum hoc monumentum, tametſi non integrum ab injuria temporum evaſit, nam primam tantum Concilii partem, eamque male habitam præſefert; luculentiſſime tamen probat obedientiam, & ſubjectionem Gallicanorum Præſulum Succeſſoribus Divi Petri, atque originem creandi Archiepiſcopos, ut noſtra ætate fit, per Sacri Pallii traditionem, quæ res paulo ſecus audit apud Scriptores exteros, noſtrarum, ſuarumque rerum ſilentio per medium ævum, deceptos: utrumque autem teſtatur non commentariis, ſed factis. Præterea quadraginta Epiſcopos Italiæ Sedibus, Galliæque duodecim, ante hunc diem aut penitus ignotos, aut non recte cognitos, reddit. Quare brevem de eodem Concilio Diſſertationem confeci, magis ut memoria repeterem priſca tempora; quam ut monumenti luci clariſſimæ, meo ingenio, quod ſentio quam ſit exiguum, ſplendorem adjungere conatus ſim.

Hanc

Hanc, SANCTISSIME PATER, *una cum Concilio ad Tuæ Beatitudinis Pedes mecum attuli; quamquam intelligo, quam diſpar ſit utriuſque conditio. Concilium ſiquidem Tibi uni, tanquam Univerſalis Eccleſiæ Capiti, atque ejus Depoſiti ſequeſtri, cujus idem pars eſt, ſubjiciendum, ſuo jure ad Te venit. At tenuiſſimi mei labor ingenii nullo alio nomine ad tantæ Dignitatis faſtigium accedit, præter conceptam de maxima Tua Clementia ſpem, qua vel infimæ plebis vocem, & ſcripta non dedignaris. Cui profecto ipſa Tua Sanctitas incrementum dedit, quum cœleſtis Tui animi judicium non improbavit, quæ de unius & triginta Tuorum Prædeceſſorum rebus geſtis in quarto Tomo Anaſtaſii Bibliothecarii Chronologice digeſſeram, unde etiam cœpi alacriori perſequi induſtria reliquorum Anaſtaſii Pontificum hiſtoriam. Mihi enim viſus es*, BEATISSIME CLEMENS, *præſcribere, ut pergerem ſtudium, ingeniumque omne in Sanctæ Sedis obſequium impendere, ab ea nullatenus via deflectens, quam mihi ſemper cum lacrymis nominandus integerrimus Præſul Franciſcus Blanchinus Veronenſis aperuit.*

Quamobrem, SANCTISSIME PATER, *quum ſim pollicitus in quarto Tomo, Concilium Stephani III. in lucem edere, ne pretioſum adeo monumentum deſideretur uſque ad quinti editionem, fidei præſtitæ deeſſe nolui, & ne penitus in-*

ornatum prodiret, præſatam Diſſertationem adjeci Tuis ſub Sanctiſſimis auſpiciis: fore enim confido, ut partem ſummæ rei Pontificiæ non rejicias, qui tantam meis ſtudiis alacritatem, de ſumma ipſa judicium ferendo, addidiſti. Itaque ad eorumdem Sanctitatis Tuæ Pedum oſcula inclinatus, annuentis illius vocem, & juxta perennis Benedictionis largitionem expecto, dum interim, quod humana conditio non poteſt, divinitus, Pater Optime, Maxime, fauſtum Tibi, & diuturnum Catholicæ Eccleſiæ regimen votis omnibus precor.

S. T.

Humill. Obſequentiſs. Addictiſs. Serv.
Cajetanus Cennius.

IM-

Digitized by Google

IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendiſs. Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

N. Epiſc. Bojan. Viceſger.

APPROBATIONES

QUæ fuerint Provinciæ cum Civiles, tum Eccleſiaſticæ Galliarum, & Italiæ, quæ Sedes Epiſcoporum Franciæ, Tuſciæ, Campaniæ, atque Provinciæ Italiæ, qui denique earumdem Epiſcopi, qui *Concilio Lateranenſi Stephani Papæ III.* anno reparatæ ſalutis DCC LXVIIII. interfuere, præclarum hoc ſacræ antiquitatis monumentum, nunc primum publici juris factum, atque ſelecta eruditione illuſtratum a doctiſſimo Viro Cajetano Cennio Presbytero Piſtorienſi Eminentiſs., ac Reverendiſs. Domini D. Ludovici Belluga S. R. E. Presbyteri Cardinalis S. Priſcæ, Protectoris Hiſpaniarum &c. Bibliothecario, de nupera Vaticana editione Anaſtaſii *De Vitis Romanorum Pontificum* ob Chronologiam Cæſaream Pontificiam, & Notas Chronologicas optime ſemper merito, cuique palam facit, & abunde teſtatur. Integram laudati Concilii hiſtoriam, una cum nominibus ac numero Epiſcoporum, qui ex Francia, & Italia convenere, hactenus a peritis omnibus deſideratam, tentatam ab aliquibus, ſed ſummis, ut ajunt labiis tantummodo delibatam ipſe primus omnium eduxit ex inſigni Codice Ampliſſimi Capituli Veronenſis, quem ea, qua pollet ſagacitate in evolvendis antiquitatis Eccleſiaſticæ tabulariis mihi perhumaniter exſcripſit, & dono dedit Bartholomæus Campagnola Archipresbyter Sanctæ Cæciliæ, & Cancellarius Capitularis, curante Doctiſſimo, atque Illuſtriſſimo Comite Ottolino Ottolini, multimoda eruditione, tum Sacra, tum prophana in Urbe notiſſimo, ac viris dignitate præſtantiſſimis apprime caro. Igitur demandante Reverendiſſimo Patre Joanne Benedicto Zuanelli Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro, Opus hoc attente, atque jucunde perlegi; nihilque in eo comperi, quod Fidei, aut bonis moribus adverſetur, plurima vero, quæ ſubordinationem Gallicanorum Præſulum Sanctæ Sedi clare demonſtrant. Quare Typis mandari utiliſſimum fore cenſeo, ſi ita P.S. Reverendiſſimæ viſum fuerit. Dabam ex Ædibus Vallicellanis III. Id. Decembris 1735.

Ego Joſeph Blanchinus Presbyter Congregationis Oratorii.

Man-

Digitized by Google

MAndatis obtemperans Reverendiſſimi P. Joannis Benedicti Zuanelli Sacri Apoſtolici Palatii Magiſtri attente, & jucunde perlegi Diſſertationem de Concilio Lateranenſi multa cum eruditione elaboratam a V. Cl. Cajetano Cennio Presbytero Piſtorienſi &c. ſimulque Præfationem, ſeu Commentarium prævium eidem Concilio, quod idem Autor nunc primum publicæ lucis facit; neque inveni quicquam Regulis Fidei, ac morum diſſonum. Quare cenſeo Typis mandari poſſe, ad Eccleſiaſticæ eruditionis utilitatem, niſi aliter videatur P. S. Reverendiſſimæ. Ex Ædibus Eminentiſſimi, ac Reverendiſſimi Domini mei pridie Idus Decembris 1735.

Coſmus Torettus Eminentiſs. ac Reverendiſs. D. Card. Belluga Auditor, & Accademiæ Theologicæ Cenſor.

IMPRIMATUR.

Fr. Jo: Benedictus Zuanelli Ord. Prædic. Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

PRÆ-

Digitized by Google

PRÆFATIO.

Et Commentarius prævius in Concilium Lateranenſe.

I. Inventio Concilii Lateranenſis.

INter plurimas, ſingulareſque inſignis Bibliothecæ Capitularis Veronenſis laudes, conſtanti eruditorum teſtimonio celebres, perpetuæ memoriæ Præſul Franciſcus Blanchinus eam jure numerat, quæ privatam Ampliſſimi Capituli poſſeſſoris gloriam attingit. Poſtquam enim docuit, vix ullam Sedem Epiſcopalem eſſe in tota Italia, finitimiſque regionibus, quæ tot ſcriptos veteres Codices ab nono ante nos ſeculo cuſtoditos, oſtendat in ſuis pluteis, in ipſos Cuſtodes Diplomaticæ ſemper rei ſcientiſſimos ex eodem Collegio Capitulari electos meritas laudes effundit; Ii quippe ex tanto, quem cuſtodiunt theſauro, maxima Eccleſiaſticæ hiſtoriæ emolumenta omni tempore attulerunt. Horum ille plures enumerat, faciens initium a librariæ ejus ſupellectilis fundatore, ſeu potius amplificatore Pacifico Archidiacono, qui ſupremum obiit diem anno Chriſti 856. Lothario Imperatore: verique ut admodum ſimile mihi videtur, Concilium hoc Lateranenſe, quod ex celebri ea Bibliotheca nunc primum in lucem prodit, Archidiacono illi Pacifico refertur acceptum; nam teſtatur V. C. Bartholomæus Campagnola Archipresbyter S. Cæciliæ, & Cancellarius Capitularis, quod Codici eſt adnexum, in quo Concilium Epheſinum, & epiſtolæ ad id ſpectantes continentur, diverſi quidem Scriptoris manu exaratum, at non minus antiqua ea, quam refert Codex, ſeculi nimirum noni. De præſtantiſſimo eodem Cancellario dixi alibi, quid præcipue ſenſerint æqui eruditorum æſtimatores VV. CC. laudatus Præſul, & Ludovicus Antonius Muratorius Sereniſſ. Ducis Mutinenſis Bibliothecæ Præfectus, neque enim tantum mihi tribuo, ut præclaro ejus nomini ullum addi poſſe incrementum putem meo ſuffragio. Ad ipſum vero Concilium quod ſpectat, ſilentio præterire non poſſum duos ſingulari eruditione ornatiſſimos cives Veronenſes, quorum beneficio tantæ vetuſtatis monumento utimur: nempe nobiliſſimum Comitem Ottolinum Ottolini generis claritate, doctrinæ Theologicæ, atque multimodæ eruditionis præſtantia Literatorum

Anaſt. tom. 3. Proleg. pag. 14.

Anaſt. tom. 4. pag. 254.

** Reip.

Digitized by Google

Reip. notiſſimo, ac fama nominis celeberrimo; necnon Patrem Joſephum Blanchinum Congregationis Oratorii Presbyterum, Virum in urbe omnibus ſpectatiſſimum, cujus laudibus parcere juſſus cogor, ne Cenſoris mei integerrimam fidem, ſin minus violare, ſaltem verborum lenociniis ſollicitare videar. Hujus autem ſingulari erga me benevolentiæ monumentum hoc acceptum refero: quippe idem rediens in illius memoriam viſi olim inſigni in ea Bibliotheca, cujus Præfectus erat, dum ampliſſimo Capitulo Veronenſi accenſebatur; a laudato Comite Ottolinio impetratum dono mihi dedit. Suæ etiam partes deſcriptori V. C. Bartholomæo Campagnolæ debentur; illius ſiquidem ſtudio, & opera nos (qui rem Pontificiam ab utroque Blanchino adeo illuſtratam vidimus tot Bibliothecæ Veronenſis Codicibus tum editis, tum ineditis) modo utimur tam præclaro monumento, ut æquus quiſque æſtimator fateatur neceſſe erit.

II. Occaſio ſcribendi de Concilio Lateran.

Optandum ſane erat a Deo Optimo Maximo, ut gloriæ Apoſtolicæ Sedis documentum integrum proferretur; modicæ tamen partis, quam edaci eripuit tempori bene de eadem meritus Campagnola, quanta futura eſſet æſtimatio apud eruditos intellexi, quumprimum Junio menſe hujus anni dono, ut ajebam, acceptum carptim oculis uſurpavi, deinde ſemel, iterum, tertio relegens, novum ſemper, ſemperque magnum inveni. Quare non potui, quin ſubjungerem Notis Chronologicis Pauli I. quas prælo mandabam, theſauri inventi notitiam; promitteremque anxietati publicæ eruditorum, fore ut propediem iis facerem ejuſdem copiam, ne quintum Anaſtaſianæ editionis tomum, quo pertinet, manere cogerentur. Et ſane, ubi primum per meas occupationes licuit, ſteti promiſſis, & quas ibidem Notas pollicebar, unica diſſertatione amplexus ſum. Neque id quidem, ut monumentum per ſe clarum illuſtrare, aut docere alios, maxime docendus ipſe, præſumſerim; verum ut quæ lectori gravioribus hauddubie ſtudiis occupato continuo non ſuppetent hiſtoriæ veteris, revocarem in mentem. Quæ etiam eſt cauſa, cur exeſa aliquot verba *italico*, quem vocant, charactere, ipſo in Concilii textu auſus ſum reponere, &, ubi explicit Codex, partim ex Anaſtaſio, partim ex Collectione Romana Lucæ Holſtenii, & Spicilegio Acherii ſupplere, quæ ejuſdem Concilii habentur edita, ne ſupellex libraria neceſſaria eſſet paucarum mo-

Anaſt. to: 4. pag. 354.

Digitized by Google

monumento tabularum interpretando: ſi modo alicui libuiſſet rem integram ex tanta vetuſtate repetere.

III. Oeconomia Diſſertationis de Conc. Lat.

Equidem vereor, ne nimius fuiſſe videar in re Epiſcopali, jejunus in reliquis, ea quippe utplurimum tetigi alias res agens. Qui autem ſecum reputet, Eccleſiaſticum me geſſiſſe hiſtoricum, non diſceptatorem, cujuſmodi hominum doctiſſimorum copia obruimur, ſecus ſentiet. Quum præſertim me eſſe imitatum videat VV. CC. Lucæ Holſtenii, & Ludovici Antonii Muratorii exempla, qui vel Concilia, vel eorum fragmenta etiam edita evulgantes, ſiquando melioris Notæ Codices nacti ſunt, rem apprime Epiſcopalem curarunt. Quin eorum poſtremo felicior mihi videor fuiſſe; nam is invento Concilii Romani fragmento, quod anno 863. celebrabatur, gaudio exultavit, ut debuit, quod Nandeciſum Ughello ignotum, Catalogo Epiſcoporum Polenſium in Italia Sacra addendum repererat; ego vero non unicum, ſed fere quadraginta Epiſcopos Italiæ Sedium Catalogis adjungendos emitto. Præterea Gallicanos duodecim ante hunc diem non recte cognitos demonſtro, Recentioreſque eruditiſſimos, Sirmondum ſequutos, deceptos eſſe palam facio. Huc accedit, quod magnum illud totius Europæ decus, ac portentum memoriæ, Antonius Magliabekius Africanorum aliquot Epiſcoporum nomina, & Sedes examinare, occupationem digniſſimam judicavit, quam tanto viro committeret, quantus erat Henricus de Noris, poſtea Cardinalis ampliſſimus; tametſi gravioribus eum curis impeditum non ignorabat. Nihilo tamen minus, quum Scriptori honeſto, & integro reprehenſioni nullus relinquendus ſit locus, nonnulla, quæ in Diſſertatione locum non habuerunt, prævio velut Commentario, mox attingam: ineditæ tamen partis contineat limite, quippe quæ mei juris eſt facta. Quidquid autem ex collectione Romana, & e Spicilegio Acheriano decerpſi, intactum relinquam, non enim eſt æquum alienæ meſſi falcem admovere injuſſum hominem, ac præſertim meſſi magna ex parte direptæ.

Collect. Rom. part. 2.

Scriptor. Ital. to. 2. p. 2. col. 15c.

Ibid. col. 137.

Noris Cenſ. in Jo: Garn. to. 3. col. 1109.

IV. Concilii principium notabile.

Pag. 1. *Incipit Concilium Domni Stephani tertii Papæ.* Poſt S. Zachariæ mortem a. 752. *Stephanum quemdam*, ait liber Pontificalis, *Presbyterum ad ordinem Pontificatus cunctus populus ſibi elegit, & intra Lateranenſe Patriarchium miſit, ubi biduo manens, tertio die poſtquam a ſuo ſurgeret ſomno, & ſedens familiares cauſas ſuas diſpo-*

Anaſtaſ. ſect. 227.

diſponeret, *ſubito dum ſederet*, *alienatus obmutuit*, *& ſequenti die defunctus eſt*. Quare hunc inter Pontifices, utpote non conſecratum, haud recenſet; infra enim in vita Hadriani loquens de
Idem ſect. 292. Stephano, qui nimirum celebravit Lateranenſe Concilium, appellat tertium, non quartum. Fabrottus, Panvinus, Baronius, aliique hos ſequuti inter Pontifices numerant Stephanum quoque alium non conſecratum; quare noſter paſſim dicitur III. al. IV. Horum ego obſequium in Summos Pontifices, vel electos damnare non auſim; quum tamen & a libro Pontificali, & a Concilio Lateranenſi admonear a numeratione Recentiorum recedere, Tertium ſemper appello. *Regnante uno, & eadem Sancta Trinitate*. Notabile principium! Celebrabatur Concilium anno Conſtantini Copronymi 28. Leonis IV. 18. vetuſque conſuetudo erat Imperiales annos non negligere. Quin etiam impia Iconomachorum hæreſi gliſcente S. Zacharias anno 743. Artavaſdi, & 745. Conſtantini ejuſdem annos de more in ſuis Conciliis numeravit. Undenam igitur novum hoc, inauditumque ſilentium? Haud longe petenda eſt ratio. Zacharia Pontifice adhuc tuebatur pro Orientis Imperio partem Italiæ Exarchus Eutychius; quumque hic adhæreret Pontifici, cujus opem contra Liutprandum impetraverat, ſpes adhuc aliqua erat, poſſe Iconomachos reſipiſcere. At ſedente Stephano III. nulla amplius ſpes eſſe reliqua videbatur; impius enim Cæſar eo uſque temeritatis devenerat, ut Pſeudo-Synodo celebrata cruentiſſimum ſacris imaginibus bellum indixerit, eaſdem omnes everterit, atque contriverit, Sacerdotes, & Monachos earum defenſores tormentis, exilio, morte damnaverit. Præterea nulla amplius Italiæ pars ſervabatur ab Exarchis Imperio, immo Exarchatus ipſe in Ditionem S. Sedis conceſſerat, omniſque Italia ab impiis Græcis defecerat. Regis Deſiderii aliorum inſtar Regnorum forte anni numerati eſſent, quod & S. Zacharias de Liutprandi fecerat anno 743. at fœdifragus Rex iſte, nulla motus religione, Pontifici & Eccleſiæ infenſus, Apoſtolicæ Sedis Ditionem undequaque pervaſerat, flammiſque, & ferro vaſtaverat. Quid igitur Papa infelix, & congregati Patres Imperatoris, aut Regis auſpicio Concilium cœperint? *In nomine*, inquiunt, *Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*. *Regnante uno*, *& eadem Sancta Trinitate*. Unius Trinique Dei ſub auſpiciis Lat. Concilium celebrari poterat, & debebat, *Men-*

Digitized by Google

Menſe Aprile, die duodecima, Indiccione ſeptima. Character V. Concilii ætas.
temporis indicat, inchoatum eſſe Concilium ſecundo anno Stephani, qui erat in curſu uſque ad diem Auguſti ſeptimam 769. per Indictionem demonſtrati, & quidem feria IV. cui reſpondet dies duodecima Aprilis. Secerni hic poſſunt initia duo, quæ in Ordine de celebratione Concilii ſunt perſpicua. Primum videlicet, quum *Rogationes letaniarum* continuatæ per triduum incipiuntur: alterum vero, quum *omnes, qui de Religioſis in retroactis diebus pro* Mabillon. Muſ. Ital. to. 2. p. 195.
ſpirituali inſtructione interfuerant in Concilio, foris egrediuntur .... & cunctis aſtantibus oratio colligenda erat; *& ſic conſedentes cauſarum negotia juſte, & religioſe* colligebant. Quare prima Concilii collatio fuit die Dominica 9. Aprilis: *ita tamen*, quemadmodum ordo prædictus monet, *ut totos tres dies letaniarum nihil aliud agatur, nec retractetur, niſi de myſterio S. Trinitatis, & de Ordinibus Sacris, vel officiorum inſtitutis*. Id autem triduum, quippe ad res agendas præparatorium, non erat, quid in Actis recenſeretur. Secus eſt, quum de Concilio indicendo ad certam diem res erat, ut præſertim de Synodo V. legimus indicta ad IV. Nonas Majas, qui dies anno 553. in Dominicam incidebat. Nec mente aſſequor, cur Antonius Pagius Baronio, & Codd. editis adver- Pag. an. 553. num. 9.
ſetur, Garnerii autoritate reponentis ex Codd. Bellovacenſi, & Pariſienſi *die III. Nonas Maji*, ut feria ſecunda inchoari Synodos doceat, exemplo Nicænæ, Conſtantinopolitanæ primæ, Epheſinæ, & Chalcedonenſis; nam ſequentes Synodi generales, ipſo teſte, non fuerunt obnoxiæ iſti legi. Præterea Card. Noriſius De Synod. V. cap. 7.
ſæpe ab eodem laudatus retinet cum Baronio *IV. Nonas*, ideſt diem Dominicam. Quamquam vero præter generales, aliæ etiam Synodi feria ſecunda inveniantur celebratæ, ut Lateranenſis ſub Martino; tamen certa dies Conciliorum celebrationi ſtabiliri non debet, ut ut Dominica inchoandis collationibus videatur aptior; nullibi enim lego Epiſcoporum libertati oppoſitam contrariam legem: quin Concilia Romana duo ſepe a me laudata in Diſſertatione, nempe Eugenii II. anno 826. & Leonis IV. anno 853. inchoata fuerunt, primum feria V. alterum feria VI. ut Cycli obſervatione apertum erit.

Pag. 4. *Veſtram Deo amabilem, atque conſpicuam Sanctitatem* VI. Notarii Regionarii, & eorum offic.
in hanc ſacroſanctam matrem omnium Eccleſiarum Dei Romanam Eccleſiam aggregare de diverſis Provinciis ſtuduimus. Hanc Summi

 Pon-

Pontificis alloquutionem, qua æque Italos, ac Gallicanos Epiſcopos, eoſque tam Suffraganeos, quam urbium Metropoleon, dignitate etiam Metropolitica conſpicuos, ſe ait congregaſſe, ſatis multis in Diſſertatione explanavi, demonſtrans non modo Gallicanorum Præſulum obedientiam, ſed & ſubjectionem proprio eorum ore promiſſam S. Sedi, adverſus Hincmarum Remenſem, & præcipue contra Pariſienſem Archiepiſcopum Petrum de Marca. Ea igitur conſulenda. Pag. 5. *Chriſtophorus Primicerius Notariorum*. Ab ipſis Romanæ Eccleſiæ primordiis fuiſſe conſtitutos ſeptem Notarios, quorum primus appellabatur Primicerius, compertum eſt. Hi ſcilicet perſecutionum tempore Acta Martyrum colligebant, eratque id munus eorum præcipuum: at ceſſante perſequutione officium iſtud eſt factum inutile. Quamobrem S. Julius, qui Apoſtolicam Sedem aſcendit anno 337. aliud Notariis munus demandavit: *Conſtitutum fecit, ut nullus Clericus cauſam quamlibet in publico ageret, niſi in Eccleſia, & notitia, quæ omnibus pro fide eccleſiaſtica eſt, per Notarios colligeretur, & omnia monumenta in Eccleſiam per Primicerium Notariorum confecta celebrarentur... Inſtrumenta, aut donationes, vel commutationes &c. Clerici in Eccleſia per Scriniarium celebrarent*. Quod viguiſſe oſtendit Blanchinus a quarto ad undecimum ſeculum, prolato exemplo ceſſionis ex Farfenſi a Scriniario Sanctæ Sedis celebratæ ſeculo undecimo. Superſedeo exempla plura ex libro Pontificali congerere unicuique obvia: at verba Primicerii Chriſtofori de invaſione Sanctæ Sedis ad Concilium, ſubjicio oculis; *Recenſatio*, inquit, *hujus peractæ cauſæ prolixa eſt, & dum multa ſunt, quæ referantur, exarari feci ea, quæ in veſtri offero præſentia vobis relegenda*. Ea ſiquidem animadverti velim, ut liqueat, an recte eruditi aliqui ſugillent Autorem (quem putant Anaſtaſium) libri Pontificalis, tanquam expilatorem Pauli Diaconi; dum omnia monumenta in Eccleſiam per Primicerium referebantur; & cura omnis Notariorum ſeptem Regionariorum verſabatur circa Eccleſiam Romanam, ejuſque Patrimonium.

Anaſt. in S. Jul. no. 3.

Ibid. pag. 8.

VII. Primicerii Notariorum, & Judicum Palatinorum officia.

Ad Primicerium vero, quod attinet, non eſt mirum ſi in ſchiſmate Conſtantini, magnæ eum fuiſſe autoritatis Blondus agnovit: quem enim latet, Primicerium Sede vacante (alio non appellat nomine invaſionis menſes 13. liber Pontificalis) unum eſſe ex triumviris, penes quos eſt rerum gerendarum poteſtas? Nam

Digitized by Google

Nam ex Diurno patet,quod tranſitum Pontificis nunciabant *Ex-* Cap. 2. tit. 1.
archo Italiæ Ill. Archipresbyter, *Ill. Archidiaconus*, *Ill. Primicerius*
Notariorum, *ſervantes locum S. Sedis Apoſtolicæ*. Quin etiam a
S. Martino Papa diſcimus, vel abſente Pontifice curam hujuſmo-
di apud laudatos Triumviros extitiſſe. *In abſentia Pontificis Ar-* Collect. Anaſt. ep. 15.
chidiaconus, *& Archipresbyter*, *locum præſentant Pontificis*. Hic
obiter Franciſci Pagii notandus error aſſerentis, quod addeba- In S. Bened.
tur *nomen Pontificis electi* (in epiſtolarum inſcriptionibus) *ſi unus* II. n. 3.
ex illis tribus eligeretur. Quid? & Notarii Regionarii ad Pontifi-
catus apicem aſcendebant Pagio? Subdiaconos euſque perve- In S. Deuſd.
nire potuiſſe ante Stephani III. Concilium, nempe noſtrum, ut num. 2.
docet, concedamus; at Notarios Regionarios, minores nempe
Clericos, tantum attigiſſe faſtigium extra vim, ne cogitatione
quidem audeamus amplecti. Non inficior, aliquos ex Notariis,
quibus Officia Palatina id prohibentia non erant adnexa, per
ordinum gradus aſcendendo, ad Petri Sedem evectos eſſe; A-
drianus enim Stephani III. Succeſſor, ne longe petamus exem-
pla, ex Notario Regionario eſt factus Subdiaconus, quo exce- Anaſtaſ. ſect.
dente eſt electus Pontifex, ut docemur libro Pontificali: *Eum* 291. & 292.
S. Paulus clericari juſſit, *quem Notarium Regionarium in Eccleſia*
conſtituens, *poſtmodum eum Subdiaconum fecit*: *& Stephanus III.*
junior Papa, *& ipſe cernens ejuſdem BB. Adriani ſpiritualium con-*
verſationum merita in Diaconi ordinem eum provexit. At Primice-
rium Notariorum, qui erat Judex Palatinus, ac proinde ad gra-
dus majores aſcendere prohibebatur, aſcendiſſe unquam ad Pe-
tri Sedem, antequam ejus officium Sacro Collegio aggregaretur
ab Alexandro III., Pagio primum docente, audio. Vereor ne
gravis ſim eruditis, at mihi veniam adhibeant, non debeo quid-
quam gratis affirmare. Joannes Diaconus de Baſilica Latera-
nenſi in appendice Ordinis Romani apud Mabillonium, enume-
rat Judices Romanæ Eccleſiæ, qui in libro Pontificali appellan-
tur *de Clero*. Ii vero ſunt omnino ſeptem Palatini, ſeu Ordinarii
appellati: *Primus Primicerius*: *Secundus*, *qui dicitur Secundice-* Mabill. Muſ. Ital. to. 2. p. 570.
rius, *qui ab ipſis officiis nomen accipiunt*, *qui in Romana Eccleſia in*
omnibus proceſſionibus manuatim ducunt Papam cedentibus Epiſcopis,
& cæteris magnatibus, *& in majoribus feſtivitatibus octavam ſuper* Idem Ord. Ro.
omnes Epiſcopos legunt lectionem (conferenda hæc ſunt cum primo I. n. 13. 14. 20. Ord. Rom. III.
Ordine Rom. ad ævum Stephani III. pertinente, & cum tertio num. 12.
mul-

multæ & ipſo antiquitatis, ut conſtet de praxi Primicerii, & Secundicerii Notariorum, Primicerio etiam Defenſorum accedente hic minime indicato.) *Tertius eſt Arcarius, qui præeſt tributis. Quartus Sacellarius, qui Sabbato Scrutiniorum dat eleemoſynam & Romanis Epiſcopis, & Clericis, & Ordinariis largitur presbyteria. Quintus eſt Protoſcriniarius, qui præeſt Scriniariis, quos Tabelliones vocamus. Sextus primus Defenſor, qui præeſt Defenſoribus, quos Advocatos nominamus. Septimus Amminiculator, intercedens pro pupillis, & viduis, pro afflictis, & captivis. Pro criminalibus hi non judicant, nec in quemquam mortiferam dictant ſententiam: & Romæ Clerici ſunt, ad nullos unquam alios Ordines promovendi.*

VIII. Subdiaconi ab apice Pontificatus removebantur.

Nunc quoniam contra doctrinam Franciſci Pagii Primicerium Notariorum excluſi a dignitate ſumma Pontificatus, adverſus Antonium, cujus ipſe utplurimum exſcriptor eſt, autoritate Concilii noſtri reſtituo editionis Regiæ Anaſtaſii, pluriumque Codd. Mss. in vita S. Deusdedit, lectionem *Deusdedit ex patre Stephano Subdiacono*, quam Baronius non legerat, ſed ejus loco in Codice, quem adhibuit, *Deus dedit filius Stephani, ex Subdiacono ſedit &c.* quare doctiſſimus Cardinalis non potuit, quin admiraretur: *Ut Subdiaconus*, inquiens, *Romanus Pontifex crearetur, nunc primum accidit*. Pagius vero, qui eam vidit, ac præterea occaſionem aucupatur adverſandi Baronio, eam nunc ſibi haud ægre fert elabi, ut qui alias conſecrationem Romani Pontificis a die Dominico vagari docuit, novum nunc oſtendat non eſſe ante Stephanum III. eligere Pontificem e Subdiaconorum ordine. Quidquid ſit de Liberati Diaconi autoritate, qua etiam Silverium, ante Deusdedit, fuiſſe electum ex Subdiacono contendit, en Lateranenſis Concilii, quod ipſe non viderat, autoritatem certam Electionis: *Sacramentum mutuo præbuimus, quod nullus extra altum electionem Pontificatus egiſſet, ſed eum, quem ex ſuo Conſilio Divina Providentia tribuiſſet ex corpore Sanctæ noſtræ Eccleſiæ, videlicet de Sacerdotibus, vel Diaconibus, juxta hujus Apoſtolicæ Sedis traditionem, nobis eligeremus Antiſtitem*. Fatente enim eodem Pagio, paſſimque omnibus docentibus, quod vix Pelagius II. Romanæ Eccleſiæ Subdiaconis, & S. Gregorius M. Pelagii Succeſſor aliis Occidentalium Eccleſiarum Subdiaconis continentiam præſcripſerunt, quis non videat, Subdiaconi nomen, quotieſcumque occurrat, patri Electi, non ipſi Electo tri-

Baron. an. 615.

Concil. Later. infra pag. 7.

tribui oportere, ante Pelagium, ſex videlicet primis Eccleſiæ ſeculis? Huc accedit, quod doctrinam æque conſtantem de Subdiaconatu ad ſacrorum Ordinum dignitatem non elevato ante duodecimum Eccleſiæ ſeculum, Concilium idem Lateranenſe Pſeudo-Pontificis ordinatione evidenter comprobat: *Conſtantinus*, ajens, *laicus exiſtens cum armis Apoſtolicam invaſit Sedem, & Clericus in eodem Patriarchio effectus eſt ..... Alio vero die ſecunda feria idem invaſor Apoſtolicæ Sedis Diaconus forenſis in Oratorio Patriarchii Lateranenſis conſecratus eſt*. Quid clarius deſiderari poteſt ad evincendum, quod Concilii noſtri tempore, ac proinde ante ejuſdem ætatem, Subdiaconatus minorum ordinum conditionem non excedebat? Quæ quum ita ſint, fides habenda erit docentibus Pagiis, ante etiam, quam Subdiaconis continentia præſcriberetur, eoſdem in corpore Sanctæ Romanæ Eccleſiæ comprehendi, unde Summus Pontifex eligebatur? Rerum Eccleſiæ ſcientes appello. Nec tamen Subdiaconos contendo, minoribus Clericis, ipſiſque Notariis Regionariis officio etiam Palatino conſpicuis, ut Primicerius, gradu non præſtitiſſe. Ipſa enim ab eorum inſtitutione per ſeculum tertium, a S. Fabiano video præpoſitos iis fuiſſe: *Hic fecit*, ait liber Pontificalis, *ſeptem Subdiaconos, qui ſeptem Notariis imminerent*. Verumtamen pro certo habeo, Subdiaconos perinde, ac cæteros minores Eccleſiæ Clericos ab excelſo S. Sedis faſtigio eſſe removendos.

(Ibid. pag. 8.) (Anaſtas. to. 1. ſect. 21.)

IX. Pontifex non eligebatur niſi ex Diaconibus, aut Presbyteris Cardd.

Quamobrem Sacerdotes, & Diaconi conſtituentes corpus Romanæ Eccleſiæ, unde Pontifex educebatur, poſt Presbyterorum Cardinalium titulos ad octo, & viginti amplificatos, ut infra in Diſſertatione, erant omnino XXXV. 28. Presbyteri, & ſeptem Diaconi, videlicet Regionarii, quorum primus eſt Archidiaconus, cui ceteri obtemperant. Diaconos ſiquidem Concilii tempore, ſeptenarium numerum non excedere teſtatur Ordo Romanus I. Mabillonii, cujus de ætate alii quidem aliam tuentur opinionem, at quemadmodum ne juniorem faciant Carolo Magno, prohibentur certis hiſce characteribus: *Sabbato tempore Adriani inſtitutum eſt, ut flecteretur pro Carolo Rege, antea vero non fuit conſuetudo*: &: *Dicit orationem pro Rege Francorum*: ita, utquumque vetuſtiorem, additamenta paſſum eſſe fateantur oportet, quæ ipſiſſimam Concilii Lateranenſis ætatem referantur. Ipſum vero principium Ordinis, ita habet: *Primo omnium*

(Mabill. Ord. Rom. 1. numm. 24. & 28.)

*** *ob-*

Digitized by Google

obſervandum eſt ſeptem eſſe regiones Eccleſiaſtici Ordinis urbis Romæ; & unaquæque regio ſingulos habet Diaconos regionarios, & uniuſcujuſque regionis acolythi per manum Subdiaconi regionarii Diacono regionis ſuæ officii cauſa ſubduntur. Quando igitur Primicerius Notariorum, tanquam Judicum Palatinorum primus, alios ſex Judices de Clero ſupra numeratos propriis in ædibus, ut conſtat ex Concilio noſtro, ſuper libro Evangeliorum ſacramento obſtrinxit, ne aliquem extra corpus Romanæ Eccleſiæ eligerent, ad quinque & triginta eos Candidatos reſpexit: Conciliumque ipſum, quum decrevit, Actione ſecunda, ut: *Nullus unquam præſumat laicorum, neque ex alio ordine, niſi per diſtinctos gradus aſcendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad ſacrum Pontificatus honorem promoveri*: a quinque & triginta laudatorum numero quemquumque alium ordinem Cleri Romani excluſit, præſertim Subdiaconos, quod Pagius negare non poteſt, & ſeptem Epiſcopos Cardinales, qui poſtea nono ab exeunte ſeculo Portuenſis Epiſcopi Formoſi omnium primi e ſeptemvirali eo Collegio aſſumti exemplum ſequuti ſunt. Quam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem nitentem Apoſtolicæ Sedis traditione aliquando eſſe variatam Eccleſiæ rerum ſcientes non ignorant; etenim conſtat, vel extra Sacrum Cardinalium Collegium electos eſſe Pontifices, quorum identidem reperire eſt aliquem ab exeunte Seculo X. quum creatus eſt Gregorius quintus Saxo Othonis III. Cappellanus, per quatuor ſequentia ſecula. Verum quemadmodum confirmationem electi a Principe uſurpatam diu toleravit Eccleſia ob temporum difficultatem, qua de re paſſim in libro Pontificali; ita ob eamdem cauſam aliquandiu paſſa eſt hujuſmodi traditionem variatam eſſe. Verum ubi primum per rerum tranquillitatem licuit, traditio Apoſtolicæ Sedis & revocata eſt, & ſanctiſſime ſemper cuſtodita. Sed redeo ad Concilium.

Conc. Lat. infr. pag. 7.

X. Antiqua Rom. Pontif. electio.

Pag. 7. *Sacramenta populo præbuimus ob conſervandas unicuique juſtitias.* Ad ipſam Pontificis electionem, quod ſpectat, compertum eſt ex libro Diurno Romanorum Pontificum fieri eam conſueviſſe ævo Concilii, *convenientibus, ut moris eſt, cunctis Sacerdotibus, ac Proceribus Eccleſiæ, & univerſo Clero, atque Optimatibus, & univerſa militari præſentia, ſeu civibus honeſtis, & cuncta generalitate populi iſtius a Deo ſervatæ Romanæ urbis.* Non enim

Cap. 1. tit. 2.

ad

ad Sacrum Collegium contracta eſt ante ſeculum undecimum, quum Nicolaus II. decrevit, ut a ſolis Cardinalibus Pontifex eligeretur; quod poſtea decretum ab Alexaudro III. confirmatum fuit, ac ſtabilitum præcipuis Cleri creatis Cardinalibus, præſertim ſeptem iis Judicibus Palatinis, quos nuper memorabam ex Joanne Diacono, videlicet Primicerio, Secundicerio, Arcario, Saccellario, Protoſcriniario, Primicerio Defenſorum, & Adminiculatore. Priſci autem Romani Pontificis Electores haud mihi videntur ita leviter prætereundi, ut liberum omnibus relinquatur quidlibet de eorum gradu in poſterum judicare: quum præſertim Concilium noſtrum evidenter oſtendat rem, quam parum videntur Recentiores eruditiſſimi aſſequuti. Qui enim ſileam dum video Scriptorem veteris diſciplinæ interpretari Proceres Cleri, tanquam Cardinales, eoſdemque Garnerio eſſe tanquam laicos ceteros? Ratiocinia non ſunt opus, ubi res per ſe ipſa patet. Eligebant Pontificem Clerici, & laici, & utrique in tres claſſes dividebantur. De trina laicorum claſſe, nempe civium, militum, & univerſi populi, ad nos nihil, eſt enim perſpicua. Clericorum vero diviſio in tres claſſes, amplectebatur Sacerdotes, Proceres Eccleſiæ, & univerſum Clerum. Sacerdotes erant ſeptem Epiſcopi Cardinales, & 28. Presbyteri item Cardinales, quorum pars inter congregatos Epiſcopos juxta ſuum ordinem ſedet. Proceres Cleri, ſeu Eccleſiæ erant Archidiaconus, ſeptem Judices Palatini, & ſiqui alii officiis Romanæ Eccleſiæ conſpicui jure ſecernebantur a reliquo Clero, ac proinde Diaconi etiam Regionarii eiſdem accenſebantur. Univerſus demum Clerus amplectebatur Subdiaconos, Acolythos, Notarioſque eos, qui nullo fungebantur Palatino officio. Sacerdotum quidem numerus, ad ſeptem quod ſpectat Epiſcopos, certus erat, ſed num. 28. Cardinalium fortaſſe etiam accenſebantur alii Presbyteri, quorum plures uni adſcriptos titulo teſtantur monumenta veterum, qui ſcilicet eidem titulo inſerviebant citra Cardinalitiam dignitatem. Procerum vero in claſſem cur Diaconos retulerim, in cauſa ſunt Concilia Romana, in quibus Diaconi ſecernuntur a Clero, ut e. g. in Concilio a Sancto Zacharia celebrato anno 743. *Aſtantibus quoque Theophilacto, Arcidio, Gemmulo, Theodoro, Stephano, & Paulo Diaconibus, vel cuncto Clero Eccleſiæ Sanctæ*, alioque in Concilio poſt biennium:

Infr. pag. 83.

In Diurn. cap. 1. tit. 4.

Adſtantibus quoque Diaconibus, *vel cuncto Clero*; quod paſſim videre eſt in reliquis. Clerum denique univerſum non talibus circumſcriptum limitibus puto, ut præter Subdiaconos, & Acolythos urbis regionibus aſſignatos, eos omnes excludendos ab electione judicem, qui clericali militiæ adſcripti ad alios minores gradus promoti erant.

XI. Electioni præmittebatur juramentum ab omnibus præſtandum.

De conſecratione Pontificis, quæ electionem ſequitur, non eſt quid loquar, nam Primicerius, relato Invaſoris Enthroniſmo de conſecratione tumultuarie peracta apud S. Petrum, quæ in S. Sedem reverentia ejus erat, ne verbum quidem facit Concilio. At nonnulla electionem præeuntia, quæ ab ſe facta enarrat, quum de legitimo creando Pontifice agebatur; operæ pretium erit animadvertere; quum enim noſtra ætate fiant eorum perquam ſimillima, gratum erit vetuſtatem tantam inſpicere noſtra tempora referentem, quum de Chriſti Vicarii electione divinitus petenda ſacri Electores deliberant. Ingraveſcente S. Pauli valetudine deprehendit Primicerius impia Nepeſini Totonis, ejuſque Sectatorum conſilia de Pontificali ambitu, & quæ erat ejus autoritas, convocatis reliquis Judicibus, accerſitoque conjuratore Totone, machinamenta ejus eluſit, quod flagitium antea cautum in Concilio Romano Symmachi, multo poſt Paulus IV. peculiari Bulla eſt deteſtatus. Utraque autem Conſtitutio præmittitur cæremoniali electionis Romani Pontificis, quibus ſacramento ſe hodie adſtringunt Eminentiſſimi Electores. Neque ſecus ab antiquis hiſce Electoribus, Proceribus nimirum, qui Cleri erant claſſis altera, videmus factum; nam *aſſertis in eadem domo.... ſacramentum mutuo præbuimus &c.* Inſuper, quod eſt præcipuum, poſt mortem Pontificis, antequam de Succeſſore eligendo quidquam cogitetur, *Cardinales*, verba ipſa cæremonialis uſurpo, *præſtito in prima Congregatione juramento de obſervanda ... una cum aliis conſtitutionibus, quæ legi, & jurari in ea hactenus conſueverunt, exequias pro ejus anima juxta ritum &c.* En autem ſimillimam veterum praxim eo tantum diſcrimine, quod ii multo plures numero, non in privatarum ædium aula congregantur, ſed in ampliſſimo Divi Petri Templo: *Dum hæc agerentur Domnus Paulus exhalavit ſpiritum. Et de præſenti omnes unanimiter properantes in Baſilica Apoſtolorum in ipſo Dominico die denuo ſacramenta populo præbuimus ob conſervandas unicuique juſtitias.*

Conc. Later. infr. pag. 7.

Ibidem.

Hanc

Hanc ego antiquam conſuetudinem beneficio noſtri Codi- XII. Idem adſtrui-
cis prodeuntem eo libentius in medium attuli, quo aliorum de tur.
ea ſilentio compellebar credere, quod ſtatimatque Pontifex mo-
riebatur, unica omnium ſollicitudo eſſet de Succeſſore eligendo.
Neque aliud, ut verum fatear, docet Diurnus: *Magna*, inquit, Diurn. Pontif.
nos triſtitiarum moles obſtrinxerat proprio Diſpenſatore fruſtratos: ſed cap. 2. tit. 4.
*non diu in afflictione perſiſtere conſueta Dei noſtri benignitas ſperantes
in ſe dereliquit; triduo enim nobis exiguis in oratione manentibus, ut
omnium mentibus cæleſtis dignatio demonſtraret, quem dignum ad
Succeſſionem Apoſtolicæ vicis jubeat eligendum, ejus gratia ſuffragan-
te, & omnium animis inſpirante, in uno convenientibus nobis &c.* Nam
novemdiale ſacrum juſtis perſolvendis mortuo Pontifici poſtea
laudabiliter inſtitutum, ſollicitam de novo eligendo Paſtore mul-
titudinem tunc temporis non morabatur; quin ipſi ſollicitudini
admovebat calcar contentionis metus, ita ut præcipiti electioni
adhibere oportuerit frenum, ut ſaltem tridui ſpatium Pontificis
mortem a Succeſſoris electione ſecerneret: quod teſtatur Boni-
facii III. decretum ſeptimo ineunte ſeculo. *Niſi tertio die depo-* Anaſt. tom: 1.
ſitionis ejus, adunato Clero, & filiis Eccleſiæ, tunc electio fiat. Et ſect. 115.
quoniam tribus iis diebus vacandum erat jejunio, & precibus,
ut fieret digna electio, raro celebres legimus pompas funebres
Romanorum Pontificum. Cujus rei ſingulare exemplum præbet
Concilium Lateranenſe: nam Stephanus III. referens mortem
Pauli Prædeceſſoris ſui: *Quando*, inquit, *Domnus Paulus Papa* Con. Lat. infr.
de hac vita receſſerat, omnes eum derelinquentes, niſi ego funeris ad- pag. 4.
ſiſtebam cuſtodiam ob ſepulturæ tradendum (erat tunc Stephanus
Presbyter tituli S. Cæciliæ). Tot tamen, tantiſque dierum an-
guſtiis preſſi, Archipresbytero, Archidiacono, & Primicerio re-
rum curam gerentibus, primum omnium præbebant ſibi invicem
ſacramentum, ut ſupra, in Baſilica S. Petri, quod a noſtro Cod.
diſcimus; deinde juſtis defuncto Pontifici perſolutis, jejunium,
& preces pro novo eligendo inchoabant. Quam profecto conſue-
tudinem præbendi ſacramenta populo, pro rata, certaque habeo;
tametſi in noſtro Concilio merum ejus indicium deprehendam:
quippe fieri potuiſſe nunquam credam, ut ipſo Pauli emortuali
die Dominico, tot numero Electores in Baſilica D. Petri congre-
garentur tanta pernicitate, niſi omnes conſcii gerendarum rerum
continuo poſt mortem Pontificis, eo convolaſſent, ut hodie vi-

Digitized by Google

demus fieri ad audiendam pronunciationem aſſumti. Idque magis magiſque comprobat nniverſalis omnium fuga, præter Stephanum, ab Eccleſia D. Pauli extra muros, ubi ſupremum diem obiit Paulus; nam præſto eſſe omnes cupiebant functioni generalis ſacramenti, quæ reliquis omnibus præmittenda erat.

XIII. Codicis noſtri autoritas oſtenditur.

Spectatis rebus præcipuis fragmenti hujus pretioſiſſimi ab injuria temporum vindicati, duo monenda reſtant ad hiſtoriam pertinentia, unum videlicet ad libri Pontificalis narrationem; alterum ad ipſiuſmet Concilii certum Chronologiæ mendum. Ad Anaſtaſium, ſeu librum Pontificalem quod ſpectat, ingenue fateor, me cum utroque Pagio, & quotquot ante hunc diem de invaſione Conſtantini ſcripſerunt, deceptum eſſe narratis in vita Stephani III. ac proinde invaſionem præmiſiſſe morti Pauli in Notis chronologicis ad Stephanum II. non enim habui codicem tempeſtive. Quare reſtituenda Anaſtaſii lectio, juxta Codicem, nobiſque danda venia meliori veterum monumento non inhærentibus. Copias igitur factioſi homines, poſt ſacramentum in ædibus Primicerii præſtitum pejerantes, introducunt in urbem Romam ipſo die Dominico 28. Junii, inque cuneos militari more diſperdunt. Moritur hæc inter Paulus, omneſque unanimiter, ne ſceleſtis quidem conjuratoribus exceptis, ad D. Petri baſilicam quantocyus convolant, ſolenni ſacramento ſe obſtringunt pro Succeſſore Pauli rite eligendo. Poſt hæc ſuam quiſque domum revertitur, factioſi vero aciem in cuneos diſperſam colligentes tumultuarii ad Lateranenſe Patriarchium pergunt, omnia occupant armis, Conſtantinum laicum faciunt Clericum, inde Primicerio Chriſtophoro per unum ex Notariis nunciant, ut ſuo non deſit aſſenſu, novumque ad Electum accedat. Hæc omnia ſunt peracta die Dominico. Sequenti die, nimirum feria ſecunda Intruſus conſecratur Diaconus forenſis in Oratorio ipſius Patriarchii Lateranenſis S. Laurentii, quod Joannes Diaconus deſcribit apud Mabillonium, & ita *miſer ille*, ait Primicerius, *tam terribile, ac metuendum indigne ſibi Apoſtolatus ſumpſit culmen.* Hanc profecto narrationem ipſis ex Diaconorum ſcriptis tam in libro Pontificali, quam a nobis hauſtam, conferri ſimul velim, ut æſtimetur, utra ſincerior haberi debeat. In libro enim Pontificali rerum ſumma integra eſt, quin etiam earumdem proſequutio, quas referre Concilio non intererat Primicerii, enarratur.

Anaſt. tom. 4. pag. 227.

Muſ. Ital. to. 2. pag. 572.

No-

XIV. Idem comprobatur.

Notandum tamen eſt, quod liber Pontificalis contra noſtri Codicis fidem teſtatur, Conſtantinum conſecratum eſſe Subdiaconum, atque Diaconum. At Subdiaconatum nuper dicebam, non eſſe inter ſacros Ordines relatum ante duodecimum ſeculum; qua de re fuſe, & erudite Thomaſſinus in veteri & nova diſciplina, quem adire quiſque poteſt. Ante autem, quam ſacris accenſeretur Ordinibus, eadem conditio illius erat, quæ minorum, tametſi horum principem locum ſemper habuit. Auferet mihi verba, & lectori moleſtiam Ordo Romanus priſcæ Subdiaconatus conditioni conveniens. De Acolytho ordinando ſic loquitur: *Proſternit ſe in terram cum ipſo ſacculo, & dat ei orationem ſic*: „ Intercedente beata, & glorioſa ſemperque „ Virgine Maria, & beato Apoſtolo Petro, ſalvet, & cuſto- „ diat, & protegat te Dominus. Amen. De Subdiacono: *Et ſe in terra proſternet, & dat ei orationem, ut ſupra diximus*: ipſiſſimam videlicet, quam Acolytho. Diacono demum hæc dabatur oratio: „ Oremus dilectiſſimi, Deum Patrem Omnipo- „ tentem, ut ſuper hunc famulum ſuum, quem ad ſacrum Or- „ dinem dignatur aſſumere, benedictionis ſuæ gratiam cle- „ menter effundat, eique donum conſecrationis indulgeat, „ per quod eum ad præmia æterna perducat. Nec prætereundum, quod quicumque is fuerit, qui Pſeudo-Papæ ordinationem amplificavit, non aſſequens *Diaconi Forenſis* conditionem, adjunctum illud *Forenſis* eliminavit. Reponendum igitur noſtri Codicis autoritate. Eſtque eadem ratio de Diaconibus Forenſibus, quam de Presbyteris nos docet Leo IV. dum coarctat eorumdem numerum per titulos, & Diaconias urbis effuſorum; quum enim Ordinatores Epiſcopi Cardinales ab invaſore vim paſſi, non ignorarent aut Presbyterum, aut Diaconum inthronizari oportere, moramque omnem ſceleſtus invaſor præcipitaret, conſecrarunt Diaconum Forenſem, ſive extra corpus Romanæ Eccleſiæ, quod plenum erat. Cæterum Diaconos inthronizari, crearique Pontifices abſque Presbyteratus mentione, & legitimorum Pontificum exempla ſuppetunt; Valentinus enim, & Nicolaus I. non ſecus conſecrati leguntur Pontifices apud Anaſtaſium: & utroque utitur exemplo Mabillonius in Commentario ad Ordinem Romanum, quem videſis hac de re.

De Benef. Part. 1. l. 2. cap. 33.

Mabill. Muſ. Ital. to. 2. Ord. VIII. num. 1. 2. & 3.

Concil. Rom. 853. c. p. 39.

Quod

XV. Ejuſdem Cod. error Chronol. emendatur.

Quod alterum pollicebar, mendum nempe Codicis certum, evidens eſt. Orditur Primicerius narrare Patribus congregatis ſceleſtam S. Sedis invaſionem a morte Pauli, quam illigat cum die 29. Junii; & infra de generali ſacramento loquens præſtito in Baſilca Divi Petri continuo poſt mortem Pauli, factum id eſſe ait die Dominico. Nam Indictio quinta ab eodem memorata indicat emortualem Pauli annum 767. eoque anno, ut docemur litera dominicali D, dies 29. Junii erat feria ſecunda; non igitur diei 29. ſed 28. illiganda erat Pauli mors. Propterea tamen non eſt, cur Primicerio rem poſt biennium referenti ſuccenſeamus; tum quia diem dominicum memorans ſe ipſe arguit, tum quia in Acta Eccleſiæ, utplurimum dies depoſitionis referebatur, quod & Henſchenius vidit in conatu Chronico-Pontificio, & quicumque librum Pontificalem ſerio animadverterint, perſpicue intelligent; a die enim depoſitionis numerabantur Interpontificia. At de his fuſius alibi ſum loquutus. Ita omnibus abſolutis, quæcumque aut præfari, aut Commentario amplecti oportere conſtitui, reſtat nunc, ut Concilium ipſum, eique adnexam de congregatis Epiſcopis Diſſertationem, quam pro meis viribus elaboravi, Eruditorum oculis ſubjiciam, atque eam quidem caſtigandam, reprehendendamque: dummodo meum erga Sanctam Sedem obſequium, ſtudiumque ardens offuſas veritati tenebras abjiciendi, æqui, bonique conſulant, quod unum ab iis peto.

Anaſt. to 4.

CON-

Digitized by Google

CONCILIUM LATERANENSE

STEPHANI III. Anno DCCLXIX.

In nomine Domini. Incipit Concilium D. Stephani tertii Papæ.

Ex Cod. MS. 800. circiter annor. Biblioth. Capitular. Veron.

In nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti. Regnante uno, & eadem Sancta Trinitate cum eodem Patre, & Spiritu Sancto per infinita omnia ſæcula, menſe Aprile, die duodecima, indiccione ſeptima.

Præpoſitis in medio ſacroſanctis Chriſti quattuor Evangeliis, præſidente ter beatiſſimo, & coangelico Stephano Summo Pontifice hujus romanæ ur-

A bis

Digitized by Google

bis Eccleſiæ, & univerſaliter tercio Papa in venerabile Baſilica Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui appellatur Conſtantiniana juxta Lateranis, *conſidentibus* etiam cum eo reverentiſſimis, ac Sanctiſſimis Epiſcopis: Ideſt

Johanne ven. Diacono Sanctæ Eccleſiæ Ravennatis locum præſentante Sergii ....
*Vu*lchario Archiepiſcopo Provinciæ vicuſſenenſis,
Georgio Fpiſcopo Oſtienſi,
Bulferamo Epiſcopo Meltenſi,
*Lullo Epiſcopo Ma*gnantiæ,
Gavienno Epiſcopo Torenorum,
Adone Epiſcopo Lugdonenſi,
Herminario Epiſcopo Vethoricæ,
Daniele Epiſcopo Narbonenſi,
Hermenberto Epiſcopo Joahione,
Verabulpo Epiſcopo Burtevulgi,
Erlulfo Epiſcopo Lingonicenſi,
Thilpino Epiſcopo Remenſi,
Giſelberto Fpiſcopo Noviomu,
Joſeph Epiſcopo Derzonæ,
Lanfrido Epiſcopo Caſtri,
Aurinando Epiſcopo Tuſcanæ,
.... Balneo Regienſi;
Petro Fpiſcopo Polonii,
Felerado Epiſcopo Lunenſi,
Theodoro Archipresbytero & Petro Diacono locum præſentantibus, *Theodori* Epiſcopi Papiæ Ticini,
Petro Epiſcopo Cæræ,
Maurino Epiſcopo Poli Martii,
Leone Epiſcopo Caſtelli,
Sergio Epiſcopo Ferentini,

Jor-

Digitized by Google

Jordane Epiſcopo Signiæ,
Adone Epiſcopo Ortenſi,
Anſualdo Epiſcopo Narniæ,
Nirgotio Epiſcopo Anagniæ,
Agathone Epiſcopo Sutrii,
.....ano Epiſcopo centum Cellarum,
Theodorio Epiſcopo Tiburtinenſi,
Pinio Epiſcopo Tribus Tabernis,
Bonifa Epiſcopo Privernenſi,
.....nino Epiſcopo Alatrino,
Valerano Epiſcopo Trebe,
Bono Epiſcopo Manturianenſi,
Gregorio Epiſcopo Silvæ candidæ,
Euſtratio Epiſcopo Albano,
Potho Epiſcopo Nepeſino,
Cidonato Epiſcopo Portuenſi,
Antonino Epiſcopo Ceſinæ,
Joanne Epiſcopo Fentiæ miſſis a prædicto Sergio Archiepiſcopo Ravennæ,
Stabilino Epiſcopo Penſauri,
Mauro Epiſcopo Fanenſi,
Juviano Epiſcopo Gallis,
Georgio Epiſcopo Senogalliæ,
Sergio Epiſopo Ficuclenſi,
Sabbatio Presbytero locum præſentante Tiberii Epiſcopi Ariminenſi,
Florentino Epiſcopo Eugubii,
Gregorio Presbytero & locum præſentante Temaurini Epiſcopi Orbinii,
Cidonato Fpiſcopo Villitriæ; ſeu venerab: Presbyteris,
Gregorio Archipresbytero,

Theophi Presbytero,
Euſtachio Presbytero,
Clemente Presbytero,
Donato Presbytero.
Armogenio Presbytero,
Theophilacto Presbytero, &
Theodoſio Presbytero, adſtante etiam
Anaſtaſio Archidiacono, & cunctis Religioſis Dei famulis tam Latinorum Monaſteriorum, vel Græcorum Cynoviorum, atque proceribus Eccleſiæ, & cuncto Clero, Optimatibus etiam militiæ, ſeu cuncti exercitus, & honeſtorum Civium, & cunctæ generalitatis populo.

Stephanus Epiſcopus ſanctæ catholicæ, & Apoſtolicæ romanæ Eccleſiæ dixit. Sanctiſſimi fratres, & conſacerdotes, ideo veſtram Deo amabilem, atque conſpicuam ſanctitatem in hanc ſacroſanctam matrem omnium Eccleſiarum Dei Romanam eccleſiam aggregare de diverſis Provinciis ſtuduimus, ut de invaſione, & nova temeritatis præſumptione, quæ per Conſtantinum, & ejus ſequaces huic apoſtolicæ ſedi irrepſit, ſubtile rei meritum perſcrutari jubeatis, & ſecundum ſanctorum Canonum, atque probabilium Patrum decreta, id, quod æquitatis exigit ratio, decernere ſtudeatis.

Sanctum Concilium reſpondit: veniant in noſtri præſentia hi, qui eum elegerunt, atque enormiter conſecraverunt, & dicant; qualiter ſe rei habet qualitas, ut ſciamus, quid exinde canonice cum Dei auxilio decernamus.

Sanctiſſimus, ac ter beatiſſimus Stephanus ſummus Pontifex, & univerſalis Papa dixit. Ego de hac cauſa nullam habeo ſcientiam, quia quando domnus Paulus Papa de hac vita receſſerat, omnes eum derelinquentes, niſi ego fu-

Digitized by Google

funeris adſiſtebam cuſtodiam ob ſepulturæ tradendum. Sed ecce dilectus filius noſter Chriſtophorus Primicerius, quæ ſcit, ea dicat.

Tunc ingreſſus ſanctiſſimus vir Chriſtophorus Primicerius Notariorum ſanctæ Sedis apoſtolicæ adſiſtens in medio venerandi Concilii, dixit. Sanctiſſimi Patres & Clerum, recenſatio hujus peractæ cauſæ prolixa eſt, & dum multa ſunt, quæ referantur, exarari feci ea, quæ in veſtri offero præſentia vobis relegenda. Et accipiens ea Vvilcarius Deo amabilis Archiepiſcopus Galliarum, tradidit ea Leoncio Notario Regionario, & Scriniario relegenda. Et ingreſſus in medio idem Scriniarius cuncta relegit, cujus iſte eſt textus. Chriſtophorus Primicerius Notariorum Sanctæ Sedis apoſtolicæ ex perſona univerſalis Dei Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & totius Cleri dixit: quanto jocunditatis gaudio ſancta univerſalis Dei pollet Eccleſia, evidentius nunc rei meritum demonſtrat, & ſpiritalis ſupernæ conſiderationis hujus angelici Collegii...... dum talia præcipua, & a Deo inluſtrata ob ſui defenſionem pariter conſpicit aggregata luminaria..... egregii Dei cultores divino accerſitam nutu præſentiam. Inter quos velut ſplendidiſſimus Sol...... Domne ſanctiſſime Præſul, & univerſalis Papa, miro ſplendore rutilas, qui Apoſtolorum principis beati *Petri* promeruiſti perfrui ſedem. Vos enim eſtis ſolertiſſi Dei cultores ſecundum ſanctorum Patrum traditionem, membra *hujus* ſacroſanctæ romanæ Eccleſiæ, quæ capud, & principatum omnium Dei Eccleſiarum exiſtit, & opportet vos veſtro *capiti* ſinceriſſimo mentis affectu, & ex intimo cordis anniſu obtemperantes ea, quæ pro quiete ejuſdem Dei reſpiciunt Eccleſiæ magnopere ſpiritali profligare intuitu perpendentes illut, quod

Digitized by Google

ſcriptum eſt... ſi capud ſanum fuerit, & cætera membra ſana efficiuntur, credendum quippe eſt, quoniam & ipſi Angelorum chori pariter cum omnium Sanctorum cœtu ineffabili nobiſcum gratulantur lætitia cernentes omnium vivificatorem Spiritum Sanctum huic ſacratiſſimo adeſſe Concilio, quoniam ipſius teſtatur præſentia Congregatio Sacerdotum.

Stephanus ſanctiſſimus, ac beatiſſimus Epiſcopus ſanctæ Dei Eccleſiæ catholicæ, atque apoſtolicæ urbis Romæ dixit. Divina illuſtratione informatus dilectus filius noſter Chriſtophorus Primicerius ea nos adgreditur, quæ profecto ad magnam ſanctæ Catholicæ, & apoſtolicæ toto orbe diffuſæ noſtræ romanæ Eccleſiæ vigoris cenſuram, & olitanam ejus traditionem pertinere noſcuntur: & nimirum conſtat, quod inter cætera ſpiritalium operum ſtudia illa præferenda ſunt, quæ ad ſalutem proficiunt animarum, ſubſecuntur enim proſpera, ſi primitus quæ Deo ſunt cariora perficiantur.

Univerſi venerabiles Epiſcopi dixerunt. Subtili refertione ſanctiſſimus vir Chriſtophorus Primicerius Notariorum ſanctæ ſedis apoſtolicæ nobis ædicat ea quæ brachio fortia tranſgreſſoribus & apoſtolicæ ſedis invaſoribus diabolica inſtigatione perpetrata ſunt, & nova præſumptio huic ſacroſanctæ romanæ inrepſit Eccleſiæ; quatenus liquido agnoſcentes rei qualitatem obtime inſtrui valeamus ea, quæ fas exigit decernere, & ſecundum ſanctorum Patrum, & Canonum inſtituta determinare.

Chriſtophorus Primicerius Notariorum ſanctæ ſedis apoſtolicæ verba faciens univerſalis Dei romanæ Eccleſiæ, & totius Cleri dixit. Contigit per tranſactam quintam Indiccionem menſe Junio die viceſima nona ſanctæ recordacionis domnum Paulum Papam de hac luce divina voca-

catione fuiſſe ſubtractum. Dum vero in eadem decumberet infirmitatem, de qua & vitam finivit, illico arreptus a Diabolo quidam Nempeſini oppidi ortus Toto nomine cum ſuis germanis, atque aliis nefariis complicibus nitebantur eum interficere, quod mea infelicitas audiens hoc fieri prohibui, & convocato eodem Totone, vel reliquis Judicibus in domucellam meam, ſalutaribus eos adgreſſus ſum monitis, & validis exortatus ſum adjurationibus a tanto reautus flagicio caveri: & vix tandem aliquando eorum procaciſſimam valui flectere mentem, ne in tali tantoque ſe inmiſcerent piaculo. Poſt hæc vero affertis in eadem domo puſillitatis meæ ſacroſanctis Chriſti quattuor Euangeliis, & venerabili Chriſmate, & cæteris Dei myſteriis, *ſacramentu*m mutuo præbuimus, quod nullus extra alium electionem Pontificatus egiſſet, ſed eum, quem ex *ſuo con*ſilio Divina Providentia tribuiſſet ex corpore Sanctæ noſtræ Eccleſiæ, videlicet de Sacerdotibus, *vel Diaconib*us juxta hujus apoſtolicæ ſedis traditionem nobis eligeremus Antiſtitem, & præſtito inter nos eodem *ſacramento*, eorum credidimus ſponſioni adfirmantes, & hoc in eodem ſacramenti fœdere, ut neminem ruſticorum *bujus* Romanæ urbis ſubjacentium caſtrorum in hanc civitatem ingredi permitteremus. Illi vero *ad*jurantes *Dei* judicium, in perjurii reatum delapſi ſunt, & plurem ruſticorum catervam in hanc Romam intromittentes *urbem*, *cœ*pere cum armis hoſtiliter cuneos conſtituere: & dum hæc agerentur ſæpe factus Domnus Paulus *vocatus* in judicio exhalavit ſpiritum. Et de præſenti omnes unanimiter properantes in Baſilica Apoſtolorum in ipſo dominico die denuo ſacramenta populo præbuimus ob conſervandas unicuique juſtitias. His vero peractis, & cunctis propriis do-

Digitized by Google

domibus revertentibus, repente adgregantes ipſi nefarius Toto, vel ejus germanus Conſtantinus univerſam ruſticorum cohortem, brachio forti idem Conſtantinus laicus exiſtens, cum armis apoſtolicam invaſit ſedem, & Clericus in eodem Patriarchio effectus eſt. Quo audito dubium mihi fuit credendi tam inauditam novam præſumptionem, & dum ambigerem de hoc, protinus conjunxit ad me Conſtantinus Notarius aſſerens, ita ei fuiſſe ab eis præceptum, ut ad ejus electionem occurrerem, validiſſime comminacionibus terrens, ut niſi in eodem die ad eum properarem in magno eveniſſem periculo. Quod quidem elegi magis mori, quam in ejus electionem conſentire, & nequaquam illuc profectus ſum. Alio vero die ſecunda feria idem invaſor apoſtolicæ ſedis Diaconus forenſis in oratorio Patriarchii Lareranenſis conſecratus eſt: & ita miſer ille tam terribile, ac metuendum indigne ſibi Apoſtolatus ſumpſit culmen. Quod quidem ego infelix cernens in tantam humilitatem ſanctam Dei deveniſſe Eccleſiam, cotidie flumina lacrimarum ex meis fluebant oculis, & in magno lamentacionis ululatu perdurans, divinam nunquam deſtiti exorandum clementiam, ut ſanctæ ſuæ ſubveniret Eccleſiæ. Illi autem concipientes triſticiam cordis mei, primitus quidem interficere facientes Gregorium Ducem habitatorem provinciæ Campaniæ ob mei interitum, & poſtmodum moliebant & me interficere, ſed omnipotens Dominus, qui ſperantes in ſe, ſua continua tuetur proteccione, eorum mihi manifeſtavit inſidias, & confeſtim confugium feci cum filiis meis in Eccleſiam beati Petri Apoſtolorum principis: illicque adſiſtens nitebatur in eiſdem Conſtantinus variis ſuaſionibus ex eadem ſacratiſſima apoſtolica eici aula; & dum diu im-

Digitized by Google

immineret, & nequaquam ad ſuum potuiſſet pervenire deſiderium, ex eadem me eiciendum Eccleſia, ad ultimum per ſemetipſum ad me progreſſus, ſacramentum nobis ante ſacratiſſimam confeſſionem ipſius Dei Apoſtoli præbuit, ſecundum noſtram ſemper acturum voluntatem, ſcilicet ut uſque ad venerandam Paſchalem feſtivitatem mihi filiiſque meis liceret in propriis demorari domibus, & poſtmodum licentiam ſe nobis daturum monaſterium proficiſcendi. Igitur tranſacta Paſchali feſtivitate conſtanter apud *illum egi* una cum Sergio filio meo nos debere juxta ſuæ pollicitacionis ſacramentum monaſterio abſolvi gradiendum, ſcilicet partibus Spolitinis, in eum, qui vocatur Salvatoris Domini noſtri Jeſu *Chriſti*.

Explicit Codex.

„ Abſoluta per Primicerium narratione, cujus ſummam legere eſt in vita Stephani IV. apud Anaſtaſium, Pſeudo-Papa interrogatur, quare tantum nefas perpetraverit? Ille vero profeſſus coram omnibus, *vim ſe a populo pertuliſſe* ...... *corruens in terram, manibus extenſis in pavimento ſe reum, ac ſuper numerum arenæ maris peccaſſe deflebat, petens miſericordiæ veniam ab eodem ſacerdotali conſequi Concilio. Quem a terra elevare facientes ipſo die nullam de eo protulerunt ſententiam*. *Anaſtaſ. in vita Steph. IV. ſect. 277*

ACTIO SECUNDA.

A*Lia vero die*; videlicet tertiadecima menſis Aprilis, fer. V. *denuo afferentes eum, atque interrogantes de eadem impia novitate, reſpondit nihil novi ſe feciſſe, dicens*; *Idem ibi*.

quia & Sergius Archiepiſcopus Ravennatium laicus exiſtens, Archiepiſcopus factus eſt. Et Stephanus Neapolitanæ civitatis, & ipſe laicus repente Epiſcopus conſecratus eſt. Dum vero talia iſdem Conſtantinus perſequeretur, illico irati zelo Eccleſiaſticæ traditionis univerſi Sacerdotes alapis ejus cervicem cædere facientes eum extra eamdem Eccleſiam ejecerunt.

* Combuſtis. *Tunc * detectis omnibus ejus rationum geſtis, ſimul & Concilio illo, quod in ſcriptis de ejus quaſi confirmatione editum fuerat, igne combuſſerunt in medio presbyterii ipſius Eccleſiæ. Et hoc facto projiciens ſe in terram Sanctiſſimus Stephanus Papa cum univerſis Sacerdotibus, & populo Romano, clamanteſque* Kyrie eleiſon *cum ingenti fletu, peccaſſe ſe omnes profeſſi ſunt pro eo, quod de manibus ipſius Conſtantini communionem ſuſcepiſſent, ſicque ex hoc omnibus indicta eſt pœnitentia. Tunc allatis ſacratiſſimis Canonibus, eiſque liquido perſcrutatis, prolata eſt ſententia ab eodem ſacerdotali Concilio ſub anathematis interdicto.*

Diſt. 79. cap. 4. Idem ſect. 178. Nullus unquam præſumat laicorum, neque ex alio ordine, niſi per diſtinctos gradus aſcendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad ſacrum Pontificatus honorem promoveri.

ACTIO TERTIA.

Lucas Holſtenius Collect. Rom. pag. 257.
ex Anſelmo libr. VI. cap. XXIV. & ſeqq.

Luc. Holſt. Coll. Rom. pag. 257. *HEſterno die prolata eſt ſententia, quemadmodum Conſtantinus Apoſtolicæ Sedis invaſor ſub pœnitentiæ correptione ſubſiſtere debeat.*

Item

Digitized by Google

Item infra. *Oportebat, ut hæc ſacroſancta Domina noſtra Romana Eccleſia, juxta quod a Beato Petro, & ejus ſucceſſoribus inſtitutum eſt, rite ordinaretur, & in Apoſtolatus culmen unus de Cardinalibus presbyteris, aut Diaconibus conſecraretur.* Diſt. 79. cap. 3.

Item. *Sed & hoc ſub anathematis interdictionibus decernimus, ut nulli unquam laicorum ſive ex manu armata, vel ex aliis Ordinibus præſumant inveniri in electione Pontificis: ſed a certis Sacerdotibus, atque Proceribus Eccleſiæ, & cuncto Clero ipſa Pontificalis electio proveniat. Et priuſquam Pontifex electus fuerit, & in Patriarchium deductus, omnes Optimates militiæ, vel cunctus exercitus, & cives honeſti, atque univerſa generalitas populi hujus Romanæ urbis ad ſalutandum eum ſicut omnium Dominum properare debeat. Et ita more ſolito decretum facientes, & in eo cuncti pariter concordantes ſubſcribere debent. Hoc itaque & in aliis Eccleſiis ſub divini judicii obteſtatione decernimus obſervandum.*

De caſtris autem Tuſciæ vel Campaniæ, vel de aliis locis nullus audeat Romam ingredi, nec a quopiam invitentur, aut infra civitatem introducantur. Sed nec quiſquam ex ſervis tam Cleri, quamque militiæ in eadem electione inveniatur; nec ullus penitus cum armis, & fuſtibus.

Epiſtolarum Ratherii ex Monacho Lobienſi, Veronenſis Epiſc. epiſt. 2. Rom. Eccl. directa ab univerſo Clero Veronenſi, apud Acher. Spicil. to. 2. hujus Actionis III. proſequutionem exhibet, ſeq. Decreto.

Poſt hæc vero Sanctiſſimi Epiſcopi dixerunt. Quoniam hæc omnia Deo annuente, quæ ad ſalutem omnium errantium pertinent, tractata noſcuntur, atque decreta; nunc reſtat, ut de ordinatione Epiſcoporum, Presbyterorum, vel D. Acher. in Spicil. to. 2.

 Dia-

Digitized by Google

Diaconorum, quam prædictus Conſtantinus Apoſtolicæ Sedis invaſor peregit, id quod communi conſenſu tractavimus, coram omnibus declaremus. Primum omnium decernimus, ut Epiſcopi, quos conſecravit, ſiquidem Presbyteri prius fuerunt, aut Diaconi, in eodem priſtino honore revertantur, & poſtmodum facto more ſolito Decreto Electionis eorum ad Sedem Apoſtolicam, cum plebe, atque decreto ad conſecrandum eveniant, & conſecrationem a noſtro Apoſtolico ſuſcipiant; ac ſi prius fuiſſent minime ordinati. Sed & qui alia in ſacris officiis iſdem Conſtantinus peregit, præter tantummodo baptiſmum, omnia iterentur. At vero Presbyteri illi, vel Diaconi, quos in hac Sancta Romana Eccleſia ordinavit, in priſtino Subdiaconatus ordine, vel alio, quo fungebantur officio, revertantur. Cum & poſtmodum in veſtræ Sanctiſſimæ Almitatis poteſtate, ſive eos ordinandi, ſive ut vobis placuerit diſponendi: laici vero illi, qui ab eo tonſorati ſunt, atque conſecrati, decernentes ſtatuimus, ut aut in monaſterio retrudantur, aut in propriis domibus reſidentes, ſpiritalem, atque religioſam vitam degant.

ACTIO QUARTA.

Quæ extant, Lucas idem Holſtenius edidit collect. Rom. pag. 261.

De Veneratione Sacrarum Imaginum.

Luc. Holſt. Coll. Rom. pag. 261.

S*I ad Sanctorum conſortium venire optamus; profecto hic omnia in honore Sanctorum, ſive reliquias non ſolum corporum, ſed & veſtimentorum, ſive Baſilicas nominibus eorum memoratas, ſeu etiam imagines, & vultus illorum in quolibet loco depictos celeberrimo honore venerari debemus.*

Item.

Item. *Pavendum eſt, ne ſub iconum occaſione ad pejora ſeſe ſtatus malæ aſſertionis erigat, & corpora Sanctorum, & reliquias Martyrum adorari tamquam membra Domini, ac venerari prohibeat.*

Item. *Interrogatio Antiochi ad Sanctum Athanaſium. Quomodo vos facitis imagines, & adoratis eas? Reſponſio. Non ſicut Deos imagines adoramus nos fideles, abſit, ſicut pagani: ſed tantummodo affectum, & caritatem animæ noſtræ ad vultum faciei imaginis aptamus. Unde & multoties vultu deleto, ſicut lignum purum, atque commune jam, quod dudum fuerat imago, comburimus.*

Item. *Crucem pro Crucifixo in ea Chriſto adoramus, & amplectimur fideliter.*

Item. *Si quis Sanctas Imagines Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ejus Genitricis, atque omnium Sanctorum ſecundum Sanctorum Patrum ſtatuta, venerari noluerit, anathema ſit.*

L. Canones Apoſtolorum tantum ſuſcipiendos.

Item. *Non amplius ſuſcipiantur Apoſtolorum Canonum prolata per Sanctum Clementem, niſi quinquaginta Capita, que ſuſcipit Sancta Dei Catholica Romana Eccleſia.*

Statuta contra vim, & ambitum.

Item. *Si quis ex Epiſcopis, vel Presbyteris, vel Monachis, aut ex Laicis contra Canonum, & Sanctorum Patrum ſtatuta prorumpens in gradum majorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ideſt Presbyterorum Cardinalium, & Diacorum ire præſumpſerit; & hanc Apoſtolicam Sedem* Diſt. 79. Cap. 5.

invadere quilibet ex ſupradictis tentaverit, & ad ſummum Pontificalem honorem aſcendere voluerit; ipſi & ſibi faventibus fiat perpetuum anathema.

Item. *Si quis cum armis in electione Pontificis, vel aliorum Sacerdotum inventus fuerit, anathema ſit.*

Item. *Si quis juvare, aut introducere in hanc civitatem Romæ præſumpſerit quemquam de quacumque civitate, aut caſtro, vel loco Pontificis prius diſceſſum, quouſque in Sede beati Petri Pontifex ordinatus fuerit, anathema ſit.*

Item. *Si quis reſiſtere præſumpſerit Sacerdotibus, atque Primatibus Eccleſiæ, vel cuncto Clero ad eligendum ſibi Pontificem, ſecundum hanc canonicam traditionem, anathema ſit.*

Ex Anaſt. Biblioth. Ibid.

Anaſt. ibid. ſect. 281.

Expletis vero omnibus, quæ in eodem Concilio promulganda erant, tunc iſdem beatiſſimus Pontifex aggregans univerſos Sacerdotes, atque Clerum, & cunctum populum profecti ſunt ad beatum Petrum Principem Apoſtolorum cum hymnis, & canticis ſpiritalibus, nudis pedibus incedentes, illicque in ambonem aſcendens Leontius Scriniarius, cuncta quæ in eodem peracta ſunt Concilio extenſa voce legit populo. Sed & tres Epiſcopi, ideſt Gregorius Silvæ Candidæ, Euſtratius Albanus, & Theodoſius Tyburtinus in eodem præfatæ Eccleſiæ ambone aſcendentes anathematis obligationem protulerunt, ſi quiſquam præſumat quoquo tempore tranſgredi quippiam de omnibus, quæ in eodem Concilio ſtatuta ſunt.

DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO
De Concilio Lateranenſi.
STEPHANI III.

IN-

Digitized by Google

INDEX

CAPITUM.

CAP. I.

Provinciæ tum Civiles, tum Eccleſiaſticæ Galliarum, & Italiæ Concilii tempore. pag. 17.

CAP. II.

Sedes Epiſcoporum Franciæ, qui Concilio Lateranenſi adfuerunt. pag. 41.

CAP. III.

Sedes Epiſcoporum Tuſciæ atque Campaniæ, & Provinciæ Italiæ, qui adſuerunt Concilio Stephani III. pag. 72.

CAP. IV.

Nomina duo, & quinquaginta Epiſcoporum, qui adſuerunt Concilio Lateranenſi. pag. 97.

CA-

Digitized by Google

DISSERTATIO

De Concilio Lateranenſi Stephani III.

CAPUT I.

Provinciæ tum Civiles, tum Eccleſiaſticæ Galliarum, & Italiæ Concilii tempore.

I. Stephanus III. Gallicanos Epiſcopos ad Concilium vocat.

PRæclarum ſane monumentum ſubordinationis Gallicanorum Præſulum Sanctæ Sedi in lucem prodit. Papa Stephanus III. Concilium Romæ habiturus, in quo Conſtantinus Apoſtolicæ Sedis invaſor deponendus erat, ſacrarumque Imaginum veneratio adverſus græcam impietatem aſſerenda: *Direxit in Franciæ partes ad excellentes viros Pipinum, Carolum, & Carolomannum Reges Francorum, & Patricios Romanorum, Sergium Secundicerium, & Nomenclatorem deprecans, atque adhortans eorum excellentiam per ſuas Apoſtolicas literas, ut aliquantos Epiſcopos dirigerent ad faciendum in hac Romana Urbe Concilium pro impia novi erroris, ac temeritatis præſumtione, quam Conſtantinus Apoſtolicæ Sedis pervaſor auſus eſt perpetrare. Eiſque in hanc Romanam Urbem conjungentibus menſe Aprilis Indictione VII. protinus antedictus Stephanus Sanctiſs. Papa aggregans diverſos Epiſcopos Tuſciæ atque Campaniæ, & aliquantos iſtius Italiæ provinciæ,* Concilium celebravit.

Lib. Pontific. in Steph III.

II. Epiſcopor. Galliæ, & Italiæ numerus, provinciæ, ſedes, nomina, hucuſque incerta.

Hanc Romani Concilii hiſtoriam ex libro Pontificali hauſerunt multi: provincias vero, ſedes, nomina, & numerum Epiſcoporum convenientium tum ex Francia, tum ex Italia, nemo uſque ad hunc diem ex tanta, qua obruebantur vetuſtate, eduxit. Franciæ quidem Epiſcopos edidit Pater Jacobus Sirmondus e Schedis Onuphrii, licet non integre; nam Meldenſis in Schedis ſilebatur, numerumque duo-

decimum implebat Joſeph incertæ Sedis, quem fuiſſe Dertonenſem hodie diſcimus; ac proinde Conciliorum Collectores, Sammarthani, aliique eruditiſſimi viri Sirmondum ſequuti, omnes decepti ſunt. Italiæ vero Antiſtites infeliciori uſi ſunt fortuna; nam quatuor, aut quinque exceptis, qui aut in libro Pontificali memorantur, aut Concilio interfuerunt S. Pauli I. reliqui omnes, vel eruditiſſimum Italiæ Sacræ Scriptorem, & ejus Continuatorem præterierunt. Quamobrem facturum me eſſe operæ pretium ſcio, ſi edens in lucem Concilii Romani fragmentum præſtantiſſimum, unde præ aliis certo diſcimus provincias, ſedes, nomina, numerumque Epiſcoporum tam Franciæ, quam Italiæ, qui eidem interfuerunt, nonnihil delibavero de hiſtoria tum Eccleſiaſtica, tum civili temporis tanto intervallo a nobis diſſiti; ut lux inde aliqua Concilio affulgeat. Sed antequam de illuſtrando Concilio cogito, de illius convocatione, quam exemplo aliorum ex libro Pontificali hauſi, aliquid dicam neceſſe eſt, quod inſtar proludii erit mox dicendis.

III. Concilia maximum ſunt argumentum triplicis poteſtatis Rom. Pontif.

Supremam Romani Pontificis poteſtatem in univerſam Orientis, & Occidentis Eccleſiam, ac præterea Patriarchalem in Tractu Occidentis, & Exarchicam in Diœceſi Italiæ, nedum audacia, & impudentia, ſumma eſſet ignoratio rerum noſtra ætate in dubium vertere. Ipſi ſiquidem adverſarii S. Sedis eaſdem diffiteri non audent: *Nec Primatem*, ait Salmaſius, *eum Italiæ ſpecialem, nec Occidentis fuiſſe Patriarcham, ſed eamdem omnino & in Oriente poteſtatem habuiſſe olim, quam in Occidente, eamdem porro & in qualibet Occidentis provincia, quam in Italia*. Multis profecto, & præclaris trinam hanc poteſtatem argumentis perſequi antiquos, numeroſque Scriptores compertum eſt: nullum tamen aut firmius, aut evidentius argumentum Conciliis ſuppetit. Dum enimvero immenſum univerſali Eccleſiæ vulnus inflictum ab impia hæreſi tractandum fuit, ipſamque hæreſim profligari, ac ſanum dogma ſtabiliri oportuit, Concilium œcumenicum eſt celebratum. In eo vero Summus Pontifex aut per ſe, aut per Legatos vel meros Presbyteros Patriarchis ceteris præſidet, decernit, deliberata probat, improbatve, intercedit, Concilium a recto tramite declinans diſſolvit, quod co-

Euchar. lib. 2. cap. ult. ap. Noris de Syn. V. cap. x.

eodem, aut ejus Legatis ſecedentibus, in latrocinium vertitur; quin etiam vel recte abſolutum confirmationis Pontificiæ indiget, ut legis Eccleſiaſticæ vim acquirat. Perinde quum aliqua in Occidentalis Patriarchatus Diœceſi, ſeu mavis regno, Eccleſiæ diſciplina peſſumdatur, pervertuntur ſacri Canones, Chriſtiana ipſa religio periclitatur, Romanus Pontifex Patriarchali jure utens, aut alicui ex ejus Diœceſis Epiſcopo ſuas vices delegat, aut tali munitum autoritate aliquem Roma mittit, qui Epiſcopis cujuſcumque juriſdictionis congregatis Concilium celebret, cunctiſque Diœceſis incommodis remedium afferat: ſive etiam quum graviſſimam aliquam cauſam Romæ expendere lubet Pontifici in Patriarchali Concilio, aut Dogma, & Regulas pro tota Eccleſia in eodem definire, ut norma ſint definiendorum in generali Concilio, ex quacumque libuerit ſui Patriarchatus Diœceſi Metropolitanos, Suffraganeoſque nullo diſcrimine accerſit, Conciliumque habet. Denique in Italiæ Diœceſi, aut ex ampliſſima Romana Provincia jure Metropolitico, aut Exarchico ex tota Italia evocatis Epiſcopis pro levioris, graviorisve momenti negociis, Concilium celebrat. Quare ad triplicem Romani Pontificis poteſtatem comprobandam, nullum, inquam, apud veteres, recentioreſque argumentum firmius, aut evidentius Conciliis occurrit.

IV. Quanta cum circumſpectione Ro Pont. evocabat Epiſcopos ex aliena Diœceſi.

Verum, ut multa ſint primi, & tertii generis Concilia; Oecumenica enim XX. numerantur, & Epiſcoporum univerſæ Italiæ multo plura, quæ ab aliis Romanis ſecernere per ſe quiſque poteſt; ſecundi tamen generis nempe Patriarchalia ſunt rariora. Quæ enim ſemper fuit ſumma Romanorum Pontificum ſuavitas, ne fratres ſuos Epiſcopos longe diſſitos itineribus fatigarent, Apoſtolica ut plurimum poteſtate alicui delegata, vel in graviſſimis Eccleſiæ negociis per Diœceſes, quandoque etiam per Provincias, Epiſcoporum animos explorabant. Eſtque exemplo Concilium Romanum Agathonis 125. Epiſcoporum anno 679. celebratum, cui non ſolum pauci aderant tranſmontani Epiſcopi, iique fortuito agentes Romæ, verum multi ex ipſa Italia deerant, ac proinde tam in Anglia & Galliis, quam ipſa in Italia per privata Concilia ſententia Epiſcoporum contra

Monothelitas depromta eſt. Huc accedit maxima eorumdem Pontificum moderatio erga Principes, quum de Romam evocandis eorum Ditionis Epiſcopis agebatur; neque enim ſecus poterant, dum ſæpe ingruentibus undequaque bellis, crebriſque invaſionibus turbata omnia erant. Quamobrem S. Papa Martinus aliquot ex Francia Epiſcopos ad Urbem Regiam legaturus, ſic Trajectenſem Epiſcopum B. Amandum alloquitur: *Sigebertum præcellentiſſimum filium noſtrum Regem Francorum pro ſuæ Chriſtianitatis remedio conſultiſſime admone, atque precare, dirigere nobis ex corpore Fratrum noſtrorum dilectiſſimos Epiſcopos, qui Sedis Apoſtolicæ legatione divina concedente propitiatione fungi debeant, & quæ in noſtro Concilio peracta ſunt, cum his ſynodalibus apicibus veſtris ad clementiſſimum Principem noſtrum ſine dubio aſportare &c.* Nec ſolum ex aliena Diœceſi, ſed ipſa ex Diœceſi Italiæ, immo ipſa ex Provincia Romani Metropolitæ, nempe ex Sicilia, antequam ulla in ea Metropolis excitaretur, S. Gregorius Magnus multa utitur circumſpectione in propriis Suffraganeis accerſendis: *Quia*, inquit Cypriano Inſulæ Rectori pro S. Sede, *jamdiu eſt, quod huc minime convenerunt, eos hortari te volumus, ut natalem S. Petri hic Deo perducente nobiſcum debeant celebrare. Sed ne forte Prætori aliqua poſſit naſci ſuſpicio, ſi eos huc admonitos venire cognoverit: voluntatem noſtram intelligens ita hoc ex te facere ſtude, ut & ipſi, ſicut prædiximus ad diem conſtitutum huc veniant, & nulla de eis Prætori poſſit eſſe ſuſpicio.*

Concil. Later. S. Mart. I. Secret. 5.

S. Greg. libr. 6. epiſt. 19.

V.

Idque, ut concordiam ſervaret Sacerdotii & Regni.

Hæc potiſſima ratio eſt, cur Stephanus III. Patriarchale habiturus Concilium in graviſſima cauſa, ſuorum exemplo Prædeceſſorum, Legati officio utitur apud Francorum Reges: neque enim ignorabant priſci Pontifices; *Romanam evocandi poteſtatem*, ut viri eruditiſſimi utar verbis, *eſſe omnino Divinam Domini noſtri Jeſu Chriſtri Legem, ideoque pro illa, ut Euangelico Dogmate fundamentali Apoſtolicam Sedem ſemper laboraſſe*. At quemadmodum ad totius Catholici orbis Hierarchiæ ſubordinationem conſervandam, Principum, qui ſunt exterius Eccleſiæ brachium, concordia opus eſt Romano Pontifici; ita hic nullo unquam tempore illorum autoritatem contemſit, immo vel præcipuis Eccleſiæ ſanctioni-

Chriſt. Lup. Schol. in C. 17. Conc. VIII.

nibus conſenſit eorum confirmationis robur accedere. Quam Sacerdotii & Regni concordiam, quum ſæpe Archiepiſcopus Pariſienſis arbitratu ſuo interpretetur, non erit abs re unicam ex tot fallaciis indicare, quas nobis ſtruit. Contendit vir doctiſſimus, Canonem XVII. Concilii generalis VIII. quo Metropolitæ inobedientes ſuo Patriarchæ, ſegregari, & contumaces deponi jubentur, eſſe factum *adverſus Epiſcopos Gallicanos juxta ſuggeſtiones Legatorum Pontificiorum, ut a Concilio Oecumenico firmata eſſe videretur Nicolai I. nova molitio ſexennio ante prolata*. At minime animadvertit, quod centum ante annos, ad Stephani III. Concilium lubentiſſime venerunt Metropolita Senonenſis, qui nuper donatus fuerat Pallio a Romano Pontifice, cumque eo ſex alii Metropolitanarum Sedium Epiſcopi, qui poſtliminio in ſuas dignitates redire avebant per Romanum Pontificem, ut poſtea redierunt, unde in maxima Gallicanæ Eccleſiæ perturbatione ejecti fuerant: neque ii quidem, acciſis eorum rebus, recuſarunt ad Concilia Romani Patriarchatus cogi, impoſitaſve Italiæ Epiſcopis conditiones detrectarunt, ut Marcha jactat. Quæ obiter dicta velim intelligi, ne alicui videar profligatam jam quæſtionem recoquendam ſuſcepiſſe. Ad Concilium ſiquidem Stephani III. quod ſpectat, non pauca illuſtrari oportet, quæ cominus rem attingunt. Itaque præfatum me eſſe ſatis agnoſcens, ad inſtitutum aggredior. De Provinciis igitur Epiſcoporum acturus oſtendam primum, cur unus tantum Senonenſis vocetur in Concilio Provinciæ Galliarum Archiepiſcopus, adverſus nonnullos, qui de Primatu neſcio quid muſſitant, ac proinde de Gallicanis Provinciis aliquid dicam. Deinde vero Italiæ noſtræ Provincias enucleatius expendam; præſertim, quas memorat liber Pontificalis Provincias, *Tuſciam atque Campaniam, & Italiam*: eſt enim qui, eumdem librum interpretans, docet, *ex aliis Italiæ Provinciis* convocatos Epiſcopos. Quare occaſionem nactus Concilii hujus illuſtrandi, hæc duo, quam potero brevius oſtendam: inter duodecim Francorum Epiſcopos unicum fuiſſe Metropolitam Vvillicarium Senonenſem, & Italos Epiſcopos recte convocatos dici ab Anaſtaſio ex Tuſcia atque Campania, & ex Italia Provincia. Ac primum de Galliarum Provinciis.

Marca de Conc. Sac. & Imp. l. 6. cap. 15.

Franc. Pag. in Steph. III. n. 3.

Digitized by Google

VI. Provinciæ Civiles Diœceſis Galliarum.

Poſt celebrem Romani orbis diviſionem, quam Conſtantinianam appellant, tametſi ab Adriano ante Conſtantinum excogitatam, aliiſque ab Imperatoribus poſtea amplificatam, qualem exhibet notitia Imperii; poſt eam, inquam, diviſionem, una ex tribus Diœceſibus, quæ Præfecto Prætorii Galliarum parebant, Gallia ſpectabili Vicario commiſſa ſeptemdecim, qua Conſulares, qua Præſidiales, Provincias continebat. Quemadmodum vero ad eum numerum venerint modo expediam. Antiquata per Octavianum tripertita Cæſaris diviſione, Gallia omnis in partes quatuor dividebatur, Narbonenſem, Aquitanicam, Lugdunenſem, Belgicam. Hanc Conſtantinus, quum pace Eccleſiæ reddita, Sedeque Imperii tranſlata Byzantium, inter quatuor Præfectos Prætorii Romanum orbem diviſit, longe auxit, unaquaque ex iis partibus in plures Provincias diviſa, itaut omnino quatuordecim fierent. Ex Narbonenſi nimirum fecit quatuor, Narbonenſem, Viennenſem, Alpes Maritimas, Alpes Grajas & Penninas: ex Aquitania tres, Aquitaniam I., Aquitaniam II., Novempopulanam: ex Lugdunenſi item tres, Lugdunenſem I., Lugdunenſem II., Maximam Sequanorum: ex Belgica demum quatuor, Belgicam I., Belgicam II., Germaniam I., Germaniam II. Quatuordecim harum Provinciarum numerus Valentiniani ſenioris tempore a Gratiano Auguſto amplificatus, eas ſeptemdecim Provincias amplexus eſt, quæ paſſim in notitiis leguntur: bipertito ſcilicet diviſis Narbonenſi, & utraque Lugdunenſi.

VII. Alia aliis temporibus habuerunt nomina, at ſemper fuerunt XVII. poſt Conſtantin. diviſionem.

Civilem hanc Galliarum diſpoſitionem ſemel, iterumque mutatam Concilia, & Pontificum Romanorum epiſtolæ teſtantur; nam primo in Gallias, & quinque Provincias, Galliam ipſam diviſam legimus uſque ad annum 401. quum Taurinenſe Concilium celebrabatur: deinde alius diviſionis mentio occurrit apud Zoſimum anno 417. in Gallias & ſeptem Provincias, quæ quidem perſeveravit, quoad Auſtraſiæ, Neuſtraſiæque, & Burgundiæ nomina per ſeculum ſextum emerſere, in duo, pluráve regna diviſis Galliis. Poſtrema hæc diviſio in Gallias, & ſeptem Provincias, quæ & Honoriana dicitur, eo præſertim eſt celebris, quod ſeptem iis Provinciis, Septimaniam, ſeu Occitaniam, quam hodie dici-

Digitized by Google

cimus Linguadocium, conſtituit, belli magis, quam pacis artibus uſque ad Carolingios celebrem: cujus magnam partem quarto ſeculo invadentes Gothi, unde & Gothiæ nomen adepta eſt, Hiſpaniæ Regno adjunxerunt; octavo autem ſeculo Saraceni in eam irrumpentes omnia miſcuerant, niſi Carolingiorum virtus crebris, cruentiſque bellis profligatos, inde tandem expuliſſet. Ad nos vero quid attinet Septimaniæ vices, præteritamque earum memoriam repetere? Eccleſiaſticam enimvero diſpoſitionem ſpectantibus duæ primæ diviſiones ſatis ſunt, & mox laudatæ in Gallias, & quinque, deinde etiam ſeptem Provincias, quippe quæ nomine tenus diverſæ ſunt, ſeptemdecim Provinciarum numerum non augent, minuuntve. Ac proinde Civilis ea notitia, quæ apud Sirmondum, & Carolum a S. Paulo, juxta Honorianam diſpoſitionem exhibetur, eadem omnino eſt, ac quæ Imperii dicitur, ſi in ſeptem Provincias diſtinctio auferatur, variatuſque earum ordo reſtituatur. Præterquamquod Recentiorum diſcrepantia tum de primordiis, tum de Provinciarum numero Honorianæ diviſionis, longius quam par eſſet, a propoſita nos quæſtione abire compelleret.

Concil. Gall. to. 1.
Geogr. Sac.

Pancirol. notit. Occid. cap. 68.

Pag. ann. 374. num. 23.
Morin. Exerc. 22. l. 1.

VIII.
Totidem erant Provinciæ Eccleſiaſticæ, ſaltem ævo Caroli Magni.

Civili Galliarum diſpoſitione cognita, facili negotio aſſequimur Eccleſiaſticam. Si enim Germaniæ duæ excipiantur, in quibus nullæ fuerunt Metropoles ante S. Bonifacium earum Apoſtolum octavo Eccleſiæ ſeculo, reliquas Provincias quindecim & Civiles, & Eccleſiaſticas fuiſſe ante Majorum domus Franciæ præpotentiam, compertum eſt. Carolus quidem a S. Paulo & Tarantaſiam Metropolim alpium Grajarum ad Caroli Magni ævum differt, cui concinit Anonymus Mediolanenſis, qui per ſextum ſeculum, ſeu tempore Gregorii Magni quatuordecim tantum Metropoles Eccleſiaſticas numerat: mihi autem arridet Sirmondi, aut Delalandii opinio, qui non inſtitutam, at revocatam Caroli Magni ævo ad jus priſtinum contendit. Quidquid vero ſit de Tarantaſia, certe, inquam, ante Majorum domus potentiam in Galliis erant Metropoles Eccleſiaſticæ prædictæ, juxta Civilium veterum Provinciarum Conſulares, Præſidialeſve Sedes, parvo diſcrimine, inſtitutæ: Arelatenſis, Viennenſis, Trevirenſis, Remenſis, Lugdunenſis, Rothomagenſis, Turonen-

Script. Ital. to. 1. T. ib. Chronogr. n. 35.

Not. ad Conc. Francof. an. 794.

Digitized by Google

nenſis, Senonenſis, Bituricenſis, Burdigalenſis, Eluſana poſtea Auſcenſis, Narbonenſis, Aquenſis, & Ebredunenſis. Uuiuſcujuſque referre principia non eſt hujus loci. Id tantum non prætermittam, quod quatuor præ aliis Metropoles Arelatenſem in Narbonenſi, in Belgica Trevirenſem, Lugdunenſem in Lugdunenſi, & in Aquitanica Bituricenſem, puto cum Carolo a S. Paulo, & Emmanuele a Schelestrate eſſe antiquiores Conſtantiniana diſpoſitione, tametſi eruditiſſimi aliquot viri ſecus ſentiant: ac proinde ſententiam Joannis de Segovia, & Antonii Pagii, quod nimirum in Hiſpania & Galliis nequicquam quæruntur Metropoles Eccleſiaſticæ ante Conſtantinum, rejicio. Unde enim orta laudatarum quatuor Metropoleon tot diſſidia de Primatu, quem ſingulæ uſque ad ſeptimum ſeculum ſibi acerrime in plures Provincias vindicarunt, niſi a Patribus inſtitutæ eſſent, priuſquam diviſio Conſtantiniana normam daret Eccleſiaſticis novis Metropolibus inſtituendis, quæ ante meræ fuerint Suffraganeæ? Cæterum nova ea cæterarum Metropoleon inſtitutio juxta Civilem diſpoſitionem, fuit facta autoritate Concilii Antiocheni, anno 341. celebrati; nec dubitare de earum antiquitate nos permittunt Decretales Romanorum Pontificum, & Concilia in Galliis celebrata per tria poſt Conſtantinum ſecula uſque ad Galliarum politiam tum Civilem, tum Eccleſiaſticam Majorum domus potentia peſſumdatam, de qua aliquid dicam neceſſe eſt, ut Concilio huic Lateranenſi clarior inde lux afferatur.

Antiq. Eccl. tom. 2. diſs. 4. cap. 8. num. 4. & ſeqq.

Concil. Ant. Canon. 9.

IX. *Civilem politiam Galliarum Majores domus Franciæ perturbant.*

Cæſo Francorum Rege Childerico anno 673. civiles illæ Galliarum diſcordiæ Ebroino Duce ſunt cœptæ, quæ per longam annorum ſeriem perſeverarunt. Fortaſſe etiam ante biennium cœperant, ut Pagius obſervat cum Annaliſta Metenſi; at quum Ebroinus earum auſpex, nonniſi poſt cædem Childerici ſit egreſſus ex Monaſterio Luxovienſi, idcirco per me biennium differuntur. Ebroino igitur Aulæ comite, ſeu Majore domus omnium primo ſocordium Regum nomine abutente, cumque aliis Majoribus domi de Regni juribus decertante, in Tranſ-Rhenana Francia ad idololatriam eſt reditum, multique populi, qui Francis eouſque paruerant, horum jugum excutientes ſequentium Majorum domus Pipini He-

Digitized by Google

Heriſtallii, hujuſque filii Caroli Martelli, ac filiorum Pipini, & Carolomanni virtutem exercuerunt. Hos Annaliſta Metenſis apud Pagium enumerat, Saxones nimirum, Bajoarios, Friſios, & Suavos, qui omnes ante civiles diſcordias Francorum ditioni erant ſubditi, iiſdem vero ingruentibus, libertatem tuebantur armis, nec niſi crebris expeditionibus in priſtinam ſubjectionem redigi potuerunt. Præterea Francorum Regno ſic mutilato defectionibus in Orientali parte, majus etiam malum a meridie acceſſit, quum Saraceni, qui Hiſpaniarum Regnum invaſerant, in Septimaniam anno 721. irruperunt, urbibuſque expugnatis, eam triginta amplius annis poſſederunt, quoad Pipini Regis virtute anno 755. ultra Pyrenæos montes ſummoti ſunt. Itaque trans Rhenum armis eorum, qui defecerant, potiorem Galliæ partem diſcordiis inteſtinis, ac Septimaniam Saracenis late vaſtantibus, ultima videbatur pernicies florentiſſimo illi Regno imminere.

Pag. ann. 691. num. 6.

X. Eccleſiaſtica etiam politia per eoſdem peſſumdatur.

Has Galliæ univerſæ calamitates præ aliis ſenſit Eccleſia; namque, ut multa in annalibus Francorum relata paucis complectar cum Pagio: *Non ſolum ab eo tempore intermiſſa Conciliorum celebratio, & laicorum vita ſolutior fuit, ſed etiam Canones exequutioni non mandati, extincta Primatum dignitas, & Metropolitanorum autoritas everſa*. Id querebatur cum Sancto Pontifice Zacharia Bonifacius Germanorum Apoſtolus: *Franci enim*, inquiens, *ut ſeniores dicunt, pluſquam per tempus octoginta annorum Synodum non fecerunt, nec Archiepiſcopum habuerunt; nec Eccleſiæ canonica jura alicui fundabant, vel renovabant*. Idque aliquanto poſt teſtatur Viennenſi Epiſcopo Adrianus Papa, ajens, quod Gallicana Eccleſia *per ſexaginta, aut ſeptuaginta, aut octoginta, & amplius annos dignitatem antiquam, & Romanorum Antiſtitum firmitate roboratam perdidit, & amiſit*. Nolim autem aliquis putet, Gallicanæ Eccleſiæ incommodis, & calamitati fuiſſe modum; eundo ea ſiquidem creverunt, itaut ad extremum miſeram fecerint. Quod ne videar gratis aſſerere, in memoriam rediri cupio eorum, quæ geſſit octavo ſeculo Pipini primi Carolingiorum Regis pater Carolus cognomento Martellus, *quem conſtabat Eccleſiarum ſitiſſe confuſionem*, ut ait

Pag. ann. 743. num. 5.

Cod. Bonif. ep. 132.

Labb. bibl. Mss. to. 1. pag. 109.

Idem ibi pag. 108.

Digitized by Google

Chronologus Flaviniacenſis. Hujus tempore, utar verbis Bonifacii, brevitatis ergo: *Maxima ex parte per civitates Epiſcopales Sedes traditæ ſunt laicis cupidis ad poſſidendum, vel adulteratis Clericis, ſcortatoribus & publicanis ſeculariter ad perfruendum*. Deſcribit poſtea peſſimos Diaconorum mores, vitamque omnibus flagitiis contaminatiſſimam, deque iis proſequitur: *Noviſſime, quod pejus eſt, ſub talibus teſtimoniis per gradus ſingulos aſcendentes ordinantur, & nominantur Epiſcopi*. Quam late autem id malum patuerit, docet Hincmarus: *Tempore Caroli Principis, quando propter diſcordiam, & contentionem de Principatu inter eum, & Raganfredum, & frequentia ac Civilia, imo pluſquam Civilia, quia inteſtina, & parricidalia bella, in Germanicis & Belgicis, ac Gallicanis Provinciis omnis religio Chriſtianitatis pene fuit abolita, itaut Epiſcopis in paucis locis reſiduis Epiſcopia laicis donata, & rebus diviſa fuerint*.

(Cod. Bonif. ep. 132. — Hincm. ep. 6. cap. 19.)

XL. Eadem non inſtauratur ante ætatem Caroli Regis, poſtea primi Imperat. Occid.

Tantas porro calamitates, quam effrenata cupiditas Majorum domus in vaſtiſſimum Francorum Regnum advexerat, miſericordis Dei benignitas tandem reſpexit, Sanctorumque virorum prædicatione populos a viis eorum impiis revocavit. Verum Chriſtiana Fides in Tranſ-Rhenanam Franciam, primævæ Eccleſiæ more, per martyria & perſecutiones, poſtliminio rediit. Eccleſiaſtica autem diſciplina, quæ vulnus tam immenſum acceperat, ſenſim, & nonniſi Carolo, poſtea Magno, potiente rerum revocata. Et ſane, ad diſciplinam quod ſpectat, S. Bonifacius ſuſcepta Germanorum legatione a S. Gregorio II. (quam eidem poſtea confirmarunt SS. Gregorius III. & Zacharias) anno 719. ut tenent Card. Baronius, & Joannes Morinus, ſive ante annum, ut ex Vvillibaldo, & Othlono conjicit Pagius, poſt illuſtratam prædicatione utramque Germaniam, Coloniam primum in Germania II., deinde in Germania I. Moguntiam Metropoles a S. Zacharia inſtitui obtinuit; verum Moguntina Sedes eum honorem adepta eſt deſtructione Colonienſis, quæ illi ſuffraganea facta eſt, ut ex literis Bonifacii Baronius & Pagius obſervant; eademque Moguntina poſt S. Bonifacii mortem honore Metropolis non eſt fruita uſque ad Adriani Pontificis tempora æqualis Caroli Magni, ut infra

(Baron. 719. Mor. Exerc. 23. libr. 1. — Bar. 751. Pag. ibid. num. 8.)

Digitized by Google

fra oſtendam. In Gallicanis vero Provinciis (in eorumdem ſcilicet Francorum Regno cis Rhenum) ad quas Bonifacii legationem extendit Zacharias, poſt Concilium, quod Germanicum nuncupatur, anno 742. celebratum, *ad recuperandam legem Dei, & Eccleſiaſticam religionem*, tres ſimul Metropolitas fuiſſe inſtitutos conſtat, Grimonem *Rothomagenſem*, Abelem *Remenſem*, & Hardthbertum *Senonenſem*, necnon *ad eorum firmiſſimam ſtabilitatem, & Eccleſiæ Dei augmentum*, Zachariam miſiſſe Bonifacio tria pallia. Quin etiam Sueſſionenſe Concilium anno poſt, nempe 744. habitum, id teſtatur, tametſi Grimonem ſilet: *Conſtituimus*, inquit, *ſuper eos Archiepiſcopos Abel, & Ardobertum, ut ad judicia eorum de omni neceſſitate Eccleſiaſtica recurrant tam Epiſcopi, quam alius populus*. Quid vero? Num Gallicanæ Eccleſiæ rerum conditio melior fuit? Minime id quidem. Quamvis enim Pipinus, & Carolomannus Majorum domus extremi, & Conciliis, & ſuis decretis malum avertere ſtuduerint; tamen quum Carolomannus monachum induit, rerumque omnium potiebatur Pipinus, hic regium honorem affectans, quem & aſſequutus eſt, noluit animos Procerum, auferendo iiſdem Epiſcopatus (queis nullo jure abutebantur) ab ſe alienare: & Romani Pontifices, qui a Græcis, & Langobardis tunc temporis immaniter vexabantur, ne Francorum præſidium deeſſet periclitanti Romanæ Eccleſiæ, aliquanto ſuavius Gallicanæ fœdum vulnus tractare compulſi ſunt.

Conc. Germ. in præf.

Cod Bonif. ep. 143. & 144.

Conc. Sueſſ. Can. 3.

XII.

Idem confirmatur autoritate Adriani Papæ.

Quamobrem nec Stephanum II. ſuſcepto in Galliam itinere, ictove fœdere cum Rege Pipino, nec ſucceſſorem Sanctum Paulum confirmato eodem fœdere, cum Francis conjunctiſſimos, ut teſtantur literæ ultro citroque tam frequenter miſſæ, quibus Pontifex uterque cum Rege, & contra Rex cum utroque Pontifice benefactis certarunt, Eccleſiæ Gallicanæ peſſumdatæ levamentum aliquod attuliſſe comperio. Immo video, Adrianum Stephani III. ſucceſſorem Remenſi Eccleſiæ Metropolitam reſtituere, quem antea S. Zacharias nequicquam inſtauraverat. Epiſtola ipſa Adriani ad Tilpinum Remenſem Epiſcopum dubitationem omnem amovet: *Sanctæ*, inquit, *memoriæ Bonifacius Archiepiſcopus & Legatus S. Romanæ Eccleſiæ, & præfatus amabiliſſimus Fulradus*

Adrian. ep. ap. Flodoard. Hiſt. Rem. l. 2. c. 16.

*Franciæ Archipresbyter, tempore anteceſſorum noſtrorum Zachariæ, & Stephani Succeſſoris illius multum laboraverunt, ut bonæ memoriæ prædeceſſor noſter Domnus Zacharias pallium Archiepiſcopo Remenſi Abel nomine per deprecationem ſupraſcripti Bonifacii tranſmitteret, * quod ab illo conſtitutus fuit, ſed ibi permanere permiſſus non fuit, ſed magis contra Deum ejectus eſt, & Remenſis Eccleſia per multa tempora, & per multos annos ſine Epiſcopo fuit, & res Eccleſiæ de illo Epiſcopatu ſunt ablatæ, & per laicos diviſæ ſunt, ſicut & de aliis Epiſcopatibus, maxime autem de Remenſi*. Perinde eſſe de aliis duobus Metropolitis, ad quos una cum Remenſi pallium miſerat Zacharias, non eſt dubitandum, nam Conventui Attiniacenſi an. 762. ut vult Pagius, ſeu 765. ut Cointius, celebrato, Lupus, cui ſucceſſit Vuillicarius in Senonenſi Cathedra, ſubſcripſit, merum Epiſcopi nomen ſibi tribuens. Nec vero laudatæ tantum Metropoles a S. Zacharia inſtauratæ, ob temporum acerbitatem evanuerunt; ſed Moguntina ipſa, quam unicam Metropolim ſupereſſe vidimus in utraque Germania ob Coloniæ interitum, jure Metropolitico non eſt fruita niſi Adriano Pontifice, ut conſtat ex mox allata ejuſdem epiſtola ad Tilpinum Remenſem, in qua ei Apoſtolicam impertitur autoritatem, ut de Lulli Moguntini Epiſcopi ordinatione cognoſcat: *Injungimus etiam*, inquit, *Fraternitati tuæ, ut quia de Ordinatione Epiſcopi nomine Lul Sanctæ Moguntinæ Eccleſiæ ad nos quædam pervenerunt, aſſumtis tecum Viomago, & Poſſeſſore Epiſcopis, & miſſis glorioſi, ac ſpiritalis filii noſtri Karoli Francorum Regis, diligenter inquiras omnia de illius ordinatione, & fidem, ac doctrinam illius, atque converſationem & mores, ac vitam inveſtiges: ut ſi aptus fuerit & dignus ad Epiſcopalem Cathedram gubernandam, expoſitam, & conſcriptam, & manu ſua propria ſubſcriptam Catholicam & Orthodoxam fidem per miſſos ſuos cum literis ac teſtimonio tuo, ſeu aliorum Epiſcoporum, quos tecum eſſe mandavimus, ad nos dirigat, ut pallium illi ſecundum conſuetudinem tranſmittamus, & Ordinationem illius firmam judicemus, & in eadem S. Eccleſia Moguntina Archiepiſcopum conſtitutum eſſe faciamus*. Quare idem Lullus, qui ab anno 753. Sancto Bonifacio ſucceſſerat, tum anno 762. in Attiniacenſi Conventu, tum 769. in

Flodoard. Hiſt. Rem. l. 2. c. 17.

in noſtro Concilio Lateranenſi meri Epiſcopi nomine appellatum videmus.

XIII. Infelix Gallicanæ Eccl. conditio oſtenditur exemplis.

Cæterum tanta hæc autoritas Tilpino facta, ut cauſas Epiſcoporum alienæ Provinciæ examinet, non leviter prætereunda; quippe miſerrimum Gallicanæ Eccleſiæ ſtatum, quem nuper deſcripſimus, mirum in modum confirmat. Et ſane in iis Regnis, ubi aut Barbarorum, aut Hæreticorum illuvie, diſciplina Eccleſiæ, & Catholica ipſa Religio periclitantur, non omnium continuo Epiſcoporum ſanctitas, ſtudiumque ardens tuendi ſacros Canones, ita intercidunt, ut eorum alicui non valeant Romani Pontifices Vicariam poteſtatem elargiri, qua plurium Provinciarum curam ſuſcipiat. Eſtque exemplo Galliæ ipſi finitima Hiſpania. Hanc quinto ſeculo pervadentibus Barbaris, ejuſque Provincias miſere lacerantibus, ſuum munus Epiſcopi plures non deſeruerant; præque iis S. Turibius Aſturicenſis ob eximium Eccleſiæ zelum fuit dignus, cui S. Leo Magnus præcipuam committeret curam illius conſervandæ: *Ad tuæ*, inquit, *dilectionis ſollicitudinem pertinebit, ut noſtræ ordinationis autoritas ad prædictarum Provinciarum Epiſcopos deferatur*. Ita poſt annos circiter duo & viginti, quum Hiſpaniæ Regnum moderante Eurico Ariano Romanis apprime infenſo, maxima ea vigebat perſecutio, *qua Catholici Eccleſiarum Epiſcopi loco movebantur, nullis aliis ſubſtitutis, minores Sacerdotes, ſublatis Rectoribus, diſſipabantur &c.* Pontificem Simplicium conſtat demandaſſe Apoſtolicas vices Zenoni Metropolitæ Hiſpalenſi: *Plurimorum relatu*, ait Pontifex, *comperimus, dilectionem tuam fervore Spiritus Sancti, ita te Eccleſiæ gubernatorem exiſtere, ut naufragii detrimentum, Deo autore, non ſentiat. Talibus idcirco gloriantes indiciis, congruum duximus, Vicaria Sedis noſtræ te autoritate fulciri*. Ita quum ſexto ſeculo ineunte Theodoricus in Italia regnans, in Amalarici minori ætate Hiſpaniam per Præfectos adminiſtrabat, agebaturque aliquanto mitius cum Catholicis, itaut Eccleſiaſticam reſtitui rem poſſe putaret Hormiſda, duobus Metropolitis Joanni Tarraconenſi, & Saluſtio Hiſpalenſi Apoſtolicas vices demandavit, ut bipertito Hiſpanienſis Eccleſiæ ſatagerent. Ita demum quando eodem ſexto ſeculo exeunte de abjuranda in univerſo Regno Aria-

S. Leo Magnus ep. 93.

Jo: Maria de reb. Hiſp. lib. 5. cap. 5.

Simplic. ep. 1.

 na

na hæreſi cogitatum eſt, non ignoramus, S. Leandrum Metropolitam Hiſpalenſem ſua prædicatione Catholicam Fidem, ſanctionibuſque Eccleſiaſticam diſciplinam, S. Gregorio Magno Pontifice, inſtauraſſe.

XIV. Idem urgetur. At e contrario in ea Regna, in quibus Catholica Fide penitus deleta, nullum amplius Eccleſiæ nomen auditur, aliunde quæſitos Euangelii Præcones, qui Eccleſiam inſtituant, deinde Epiſcopos, qui eam moderentur, mitti oportet. Sic Monachum Auguſtinum cum ſociis in Angliam profectum novimus eodem Gregorio Pontifice, qui poſtea ipſi Auguſtino facto Epiſcopo Apoſtolicum Vicariatum largitus fuit, ut nullo juriſdictionis alienæ limite, ab exercendo per totam Angliam Epiſcopali munere removeretur. Idem fere eſt de legatione Germanica S. Bonifacii, tametſi ejus prædicationi S. Vvillibrordus, aliique Epiſcopi in nonnullis ſuæ legationis Provinciis proluſerant. Hæc quum ita ſint, quid de Gallicana Eccleſia, ad quam oportuit S. Bonifacii legationem extendi, videatur ſtatuendum, ignoro. Id tantum ſcio, quod ſedente Remis Tilpino, non aliunde quæſitus eſt Epiſcopus, cui gravior cauſa alienæ Provinciæ (cujuſmodi eſt cognitio ordinationis Epiſcopi) committeretur: ſed eidem Tilpino nuperrimo Metropolitæ cauſa demandatur Moguntini Antiſtitis, ſucceſſoris ſcilicet S. Bonifacii, qui legem dederat toti Galliæ. Unde conjicio, Gallicanam Eccleſiam non modo miſeram, ſed ad extremum miſeram fuiſſe, quum Apoſtolicæ in ea vices S. Bonifacio ſunt traditæ; quippe quæ nullum habebat Epiſcopum, cui cuſtodia Canonum crederetur. Quid dico Epiſcopum? Omnia Eccleſiæ bona Adminiſtratoribus, & Commendatariis occupantibus, ea dignitas aut ſceleſtis hominibus ad ludibrium data, aut, ſervi inſtar pecoris, ipſi Epiſcopi tantæ apud omnes gentes venerationis, traducti, & conculcati. Quare illum ipſum Abelem, cui S. Zacharias pallium miſerat, vocant Veteres Corepiſcopum, utpote qui minorem quoque autoritatem habuit, quam Suffraganei Antiſtites. Ac proinde non moveo litem aliis aliarum Galliæ Provinciarum Metropolitis, at Conventus Attiniacenſis, noſtrique Romani Concilii autoritate compellor id dicere, quod apertius Cap. ſeq. oſtendam, nul-

Flodoard. Hiſt. Rem. l. 2. c. 16.

Digitized by Google

nullum videlicet ex duodecim Francorum Epiſcopis, qui Concilio eidem affuere, Metropolitam fuiſſe, præter Senonenſem, quem præterea quando, & a quo Pontifice obtinuiſſe pallium affirmem, neſcio.

XV. Concluditur, nullum ex Franc. Epiſc. qui Concil. adfuere, Metropolitam fuiſſe, præter Senonenſem.

Verum ne ratio ulla vel minima ſit reliqua dubitandi, quin recte id affirmem, animadverti velim, quod non ſolum Epiſcopi Metropoleon Galliæ mero Epiſcopi nomine in Concilio occurrunt, ut in Conventu Attiniacenſi; at omnes concedunt loco Meldenſi Epiſcopo Suffraganeo Archiepiſcopi Senonenſis, hoc uno excepto, qui locum Metropolitæ proprium tenet. Quumque duo mihi objici poſſint, Metropolitam nimirum Senonenſem vocari Archiepiſcopum, quia erat Primas Galliarum; & majorum in more fuiſſe poſitum, ut obſervat Cantelius, quandoque in Conciliis collocare Suffraganeos ſtatim poſt ſuum ipſorum Metropolitam, brevi reſpondeo. Senonenſem Primatiali honore fuiſſe inſignem & ab Aimoino, & ab autore Chronici Autiſiodorenſis doceor; ab iiſdem vero diſco etiam inſtituti Primatus Epochem, annum videlicet 876. Ind. IX. undecimo Cal. Jul. in Concilio Pontigonenſi, Carolo Calvo Imperatore: ibi enim Privilegium conlatæ dignitatis Anſegiſo Senonenſi ab Jonanne VIII. Romano Pontifice, nequicquam reclamantibus Epiſcopis, patefactum, confirmatumque eſt ab Imperatore. Quare laudatum Chronicon mortem referens Archiepiſcopi Senonenſis Sevini vere Primatis: *His diebus*, ait, *Domnus Sevinus Senonenſis Archiepiſcopus obit. Hic Romæ per manum Joannis Papæ Archiepiſcopale pallium, quo Anteceſſores ejus infulati ſunt, & Primatum Galliæ ſuſcepit*. Itaque ſi centum amplius annis poſt Concilii hujus Romani ætatem, Senonenſis Primatus eſt inſtitutus, Vuillicarius erat dumtaxat Metropolita. Ad caput alterum, quod ſpectat; ſediſſe in hoc Concilio ante Italos, Gallicanos Epiſcopos omnes ſimul junctos, unico Protothrono Oſtienſi diviſos, ut Gallicanis Itali ſimul conjuncti præceſſerant in Arelatenſi primo, aperte video, debitaſque habeo gratias Cantelio, qui hoc in Arelatenſi eſſe factum obſervat. Quod vero idem docet, quandoque Suffraganeos ſuis Metropolitis adhæſiſſe, Concilio huic Romano haud congruit. Idque apertiſſimum eſt ex

Aim. Cont l. 5. cap. 33. Chron. Autiſ. an. 1002.

Cantel. de Metrop. Eccl.

Er-

Erlulfo Lingonenſi, quem, tametſi Suffraganeum Lugdunenſis, videmus tamen quintum poſt ſuum Metropolitam ſediſſe. Atque ea propter, ne verbis inutilibus immorer, venio ad Italiæ Epiſcopos ex Tuſcia atque Campania, & ex Provincia Italia convocatos, quæ eſt mei inſtituti pars altera. Idque ut planius fiat, quod de Galliis feci, Italiæ diſpoſitionem tum civilem, tum Eccleſiaſticam præmittam.

XVI. Civilis diſpoſitio Italiæ in XVII. Provincias poſt Conſtantinum.

Italiæ peninſulam ab Alpibus, & circumfuſo mari definitam, quamquam ante Triumviralem poteſtatem limite boreali Ciſalpinæ Galliæ anguſtatam, primum Imperatores, deinde invaſores Gothi, hoſque ſequuti Langobardi, ac demum Franci Reges eorum profligatores, qui omnes novam politiæ formam advexerunt, auſi nunquam ſunt violare. Quam rem erudite obſervat V. C. Anonymus Mediolanenſis, qui extenſionis Italiæ primordiis conſtitutis anno urbis C. 711. al. 710. Octavio Cæſare, & Q. Pædio Coss. ſuffectis, cum Strabone: *Hos fines*, inquit, *medio ævo nec Græci Cæſares, nec Gothi, nec Langobardi, auſi ſunt immutare*. Verum quidquid religio iis fuerit Italiæ fines innovare, eam certe adminiſtrandi genus multiplex memoratur. Præcipuum illud eſt, quod ab Adriano jampridem excogitatum, quum Conſularibus quatuor Italiam omnem commiſit, Conſtantinus in ſua Romani Orbis diſpoſitione omnino novum inſtituit. Namque Conſularium Magiſtratibus obſoletis, unoque Italiam Correctore moderante, Conſtantinus Præfecto Prætorio Italiæ, præter Africæ, & Illyrici Diœceſes (quaſi novæ, veteriſque Italiæ rationem habens) Italiæ Diœceſim bipertito adminiſtrandam per duos Vicarios decrevit. Dicti iidem ſunt Vicarius Romæ, & Vicarius Italiæ. Illi paruerunt Provinciæ decem, quarum quatuor, Campania, Tuſcia & Umbria, Picenum Suburbicarium, Sicilia, erant Conſulares; duæ, Apulia & Calabria, Brutii & Lucani, a Correctoribus adminiſtrabantur; quatuor autem reliquæ, Samnium, Sardinia, Corſica, Valeria, per Præſides regebantur. At Vicario Italiæ ſeptem commiſſæ erant Provinciæ, quatuor Conſulares, Venetia & Iſtria, Æmilia, Liguria, Flaminia & Picenum Annonarium; ac tres Præſidiales, Alpes Cottiæ, Rhetia prima, & Rhetia ſecunda.

Scriptor. Ital. to: x. tab. Chr. med. ævi.

Ita-

Itaque ſeptemdecim, ut in Galliis, Provincias in noſtra Italia eſſe poſt Conſtantinianam diviſionem perſpicimus, in quarum ſingulis ſua erat urbs Metropolis, Sedes videlicet Conſularis, aut Correctoris, aut Præſidis, quæ ex Notitia ſatis conſtant. At ſingulas enumerando recenſere vanum eſſet; quippe Romani Pontifices in Eccleſiaſticis Provinciis conſtituendis, nullam civilis diſpoſitionis rationem habuerunt, præter bipertitæ Italiæ diviſionem, in Italiam videlicet proprie dictam, quæ parebat Vicario Italiæ, & aliam in Italiæ partem, quæ Vicario Romæ.

XVII. Eccleſiaſtica unam primo provinciam, deinde poſt Conſtantin. duas, Italiam, & Romam amplectebatur.

Hujus vero bipertitæ diviſionis rationem a Romanis Pontificibus eſſe habitam conſtat ab inſtituta per eoſdem Metropoli Mediolano, cujus Sedis Epiſcopo ſeptem Civiles Provincias ad Italiam ſpectantes ſubdiderunt; quum ante eam diviſionem totam Italiæ Diœceſim ipſi per ſe, unicæ inſtar Metropolis, gubernaſſent. Deinceps enim Primatiali jure Italiam adminiſtrantes, Romam cum decem iis Provinciis, quæ Vicario Romæ parebant, jure Metropolitico moderati ſunt, detracto inſuper ex Italia Piceno Annonario, quod ad Romanam Metropolim pertinuit. Hanc profecto diſpoſitionem & D. Athanaſius tum in Apologia ſecunda, tum in epiſtola ad ſolitarios, & Concilii Sardicenſis ſubſcriptiones ſatis comprobant, ut Joannes Morinus & Carolus a S. Paulo obſervant. Neque eam obſoleviſſe per octavum ſeculum, convocatio Concilii hujus Lateranenſis ex Tuſcia, atque Italia, & Pontificiæ literæ aliquot poſt annos datæ de Simoniæ vitio, quod in Tuſciæ, & Italiæ partibus vigebat, teſtantur. Sic, ne prodigatas de Urbicariis, Suburbicariiſve regionibus quæſtiones inſtaurem, de quibus tam multa eruditiſſimi Recentiores contra Gothofredum, præeuntibus Joanne Morino, & Chriſtiano Lupo, quorum primus Provincias omnes Vicario Romæ ſubditas, alter totum Occidentis Patriarchatum, Urbicarias, Suburbicariaſve fuiſſe regiones contendunt, pro certo haberi poſſe intelligo, quod Italicæ Diœceſis diviſio bipertita, poſt Conſtantinianam diviſionem facta, in duas videlicet Eccleſiaſticas Provincias, octavo ſeculo penitus non obſoleverat.

Morin. Exerc. 30. l. 1. Geogr. Sacr.

Adrian. PP. Cod. Carol. ep. 85.

Gothofr. Cod. Theod. tom 1. Morin Exercit 30. libr. 1. Chriſtian. Lup. Schol in Can. 6. Conc. Nic.

XVIII.
Provincia Italia in tres Metropoles dividitur a Summo Pontifice.

Cantel. Metr. Urb. p. 3. diſſ. 6. cap. 3.

Idem diſſ. 5. cap. 4. ejuſd p. 3. Noris de Syn. V. cap. 10.

Bar. 968. Pag. 965. Leo Oſt. l. 2. c. 9. Peregr. in Aligerno. Cantel. ubi ſupr.

Geog. Sacr.

Et revera in Provinciis Civilibus, quas Romanus Pontifex jure Metropolitico gubernabat, ſi Sardinia excipiatur, in qua Calarim fuiſſe Metropolim Eccleſiaſticam a ſeculo quarto probat Cantelius ex S. Athanaſio, Theodoreto, & Caſſiodoro, nulla ante nonum ſeculum Metropolis inſtituta eſt. In Sicilia ſiquidem non eſſe excitatam Syracuſanam Metropolim ante ſeculum nonum invicte oſtendunt idem Cantelius, & Card. Noris, qui præterea Alberti Piccoli diſſertationem de jure Eccleſiæ Siculæ impugnat, Meſſanæque Metropolis antiquitatem evellit. In Peninſulæ autem Italiæ continenti Romanam Metropolim coarctatam minime eſſe ante Capuanum Metropolitam inſtitutum, communis Eruditorum opinio eſt. Capuanæ vero Sedis Epiſcopus Metropoliticum honorem eſt adeptus ab Joanne XIII. an. 968. ſeu ante biennium, tenui hoc, neque attendendo, Chronologiæ diſcrimine. Quare mentio illa Rhegitanæ Metropolis, quam in Photiana Notitia obſervans Carolus a S. Paulo, rem certam affirmare timuit, ad eas per me ablegatur Metropoles, quas nonnulli amore erga patriam compulſi, ex monumentis veterum excitaſſe ſibi blandiuntur; quum cæteroqui aut de Civilibus, aut de Græcæ inſtitutionis Metropolibus mentio in iis ſit. Secus eſt de ſeptem Italiæ Provinciis ab Apoſtolica Sede commiſſis Metropolitæ Mediolanenſi; hanc ſiquidem late adeo effuſam Mediolanenſis juriſdictionem, longe ante Concilium noſtrum Romani Pontifices decurtarunt, creatis ſubinde Metropolitis duobus, Ravennatenſi, cui ſubjiciebantur Æmilia, & Flaminia præter Picenum Annonarium, de quo ſupra, & Aquilejenſi, cui Venetia & Iſtria Civilis Provincia erat ſubdita, quæ poſtea Langobardorum tempore in duas eſt diviſa, in Aquilejenſem nimirum & Gradenſem. Sed de Gradenſi Iſtriæ Metropoli, ſeu Patriarchatu, ſchiſmate celebri ad nos nihil; tum quia Gradus extra continentem Italiæ ſita eſt, tum quia parvam in eam Inſulam ſecedens Aquilejenſis, translatæ potius Sedis, quam novæ Metropolis inſtitutæ poſſet Autor appellari, quamquam & Pontifices miſſo Pallio confirmarunt Gradenſem, viceſque ejus ut tandem ſopirent, Venetias undecimo ſeculo eam dignitatem tranſtulerunt. Cæterum Ra-

Ravennate, & Aquilejenſi Metropolitis inſtitutis, exinde Mediolanenſi quatuor tantum Provinciæ Civiles ante annum milleſimum paruerunt, Liguria, Alpes Cottiæ, Rætia prima, & Rætia ſecunda, duabus ex hac poſtrema civitatibus detractis Ratiſpona, & Quintanis in Vindelicis, quarum Epiſcopi ſubditi fuerunt Metropolitæ Laureacenſi in Pannonia & Norico, poſtea Salisburgenſi. Quæ conſtant ex Ordine antiquo Suffraganeorum Eccleſiæ Mediolanenſis, quem edidit V. C. Ludovicus Muratorius, prout in Conciliis ſedebant. Principem nempe locum habet *Metropolita*: a dextris ejus ſedent Epiſcopi, *Vercellenſis*, *Novarienſis*, *Laudenſis*, *Terdonenſis*, *Aſtenſis*, *Taurinenſis*, *Aguſtenſis*, *Aquenſis*, *Januenſis*: lævam vero tenent Epiſcopi, *Brixienſis*, *Pergamenſis*, *Cremonenſis*, *Curienſis*, *Tporienſis*, *Albenſis*, *Saunenſis*, *Vigintimilienſis*, *Albenganenſis*. His porro novemdecim Epiſcopis cum Metropolita, octo nimirum ex Liguria, novem ex Alpibus Cottiis, Curienſi unico ex Rætia I., & Aguſtenſi ex Rætia II. addendum crediderim *Bobienſem*, quamquam Ditramus apud Baronium, excitatum docet anno 1014., ut plenus eſſet numerus Cathedralium viginti, quas Provinciæ Mediolanenſi tribuit antiqua Notitia Thuana apud Carolum a S. Paulo.

Scriptor. Italicor. to. 1 p. 2. pag. 228.

Baron. ad ann. 1014.

XIX. Ante Capuenſem quatuor tantum Metropoles Eccleſiæ erant in continenti Italia.

Brevis ea quidem Notitia eſt, tantæque antiquitatis, ut facta videatur ante ullam in Italia Metropolim excitatam poſt Capuanam, quam omnium primam habendam eſſe poſt Ravennatenſem, & Aquilejenſem Annalium parens affirmat, Caroluſque laudatus teſtatur; qui altius vult repetendam Bobienſis Epiſcopatus ætatem, dum Laurentium Concilio V. Simmachi adfuiſſe tradit. Quæcumque autem ſit, ob omnium oculos ponere eam lubet.

In Provincia Etruria, ſive Tyrrea numerantur civitates
Civitas Romenſium Metropolis.
In Provincia Capuenſi
Civitas Capuenſis Metropolis invenitur.
In Provincia Flaminienſi civitates numerantur
Civitas Ravennenſium Metropolis.
In Provincia Venetienſi, & Hiſtrienſi numerantur
Civitas Aquilejenſium, ipſa eſt Forum Julii.

 In

Digitized by Google

In Provincia....... ſeu Ligurienſi civitates numerantur viginti.

Civitas Mediolanenſium Metropolis.

Ex qua antiqua Notitia evidens eſt, quod in continenti Italiæ, tunc temporis, quum eadem ſcripta eſt, quinque, immo quatuor Provinciæ Eccleſiaſticæ, quindecim Civiles amplectebantur. Quatuor, inquam; nam in Capuenſi Metropolis tantum civitas numeratur, quæ res, ni fallor, oſtendit, Capuam honore dumtaxat Metropolitico inſignem nullos habuiſſe Suffraganeos, ac proinde Provinciam ſeparatam minime conſtituiſſe; quemadmodum ſi hodie nova ſcriberetur Notitia Provinciarum Italiæ poſt Ferrarienſem tali honore donatam a Sanctiſſimo Domino noſtro Clemente XII. nullæ numerarentur Suffraganeæ urbes; at laudatæ Notitiæ exemplo affirmaretur:

In Provincia Ferrarienſi

Civitas Ferrarienſis Metropolis invenitur.

Itaque ſi tres poſtremæ Provinciæ tribuantur Italiæ proprie dictæ, ut par eſt; per *Provinciam Etruriam*, *ſive Tyrream*, ampliſſimam Romanam Provinciam recte intelligemus, quæ parebat Romano Pontifici, ut Metropolitæ, amplectebaturque eas omnes Civiles Provincias Continentis, quæ juxta Conſtantinianam diſpoſitionem a Vicario Romæ adminiſtrabantur. Ac proinde quum liber Pontificalis ait *Tuſciam atque Campaniam*, abſque ulla diviſione, non duas diſtinguit Provincias, at una in Romana Provincia, quam abunde indicaſſet ſolo *Tuſciæ* nomine, diverſos Epiſcopos duarum Civilium Provinciarum enumerat, Campaniæ nimirum, & Tuſciæ, quæ cum Umbria unam Provinciam faciebat Piceno etiam Annonario eidem ob vicinitatem adjuncto, ut Pancirolus obſervat.

Notit. Occid. cap. 51.

XX. Cauſæ cur e Tuſcia tantum, & Campania Epiſcopi ad Concilium evocantur.

Hic vero aliquis fortaſſe mirabitur, quod Stephanus III. qui ex Francorum regionibus, & ex Italia Epiſcopos accerſivit, omnino nullum ex Civilibus aliis Provinciis Romanam conſtituentibus, convocaverit. Quum præſertim ex duabus memoratis, & ex Valeria conſueverint Romani Pontifices ad Synodos Provinciales vocare Epiſcopos etiam ævo S. Petri Damiani, per undecimum nempe ſeculum, ut teſta-

ſtatur Card. Baronius, qui duo & ſexaginta in iis Provinciis numerat, præter Epiſcopos Cardinales, eoſque, qui aut autiquati, aut uniti fuerant. Sed admiratio omnis ceſſabit, ut arbitror, ſi Stephani tempora difficillima reputentur. Græcis ſcilicet, Langobardiſque eas Provincias inſidentibus, non erat liberum Pontifici vocare indidem Epiſcopos Romam; quin etiam Patrimonia S. Sedis ab iiſdem occupata, ut ſibi redderentur, imploratam legimus Francorum opem a Sancto Paulo I. paucis ante annis, quam Lateranenſe hoc Concilium celebraretur. Is autem invaſa eadem dolet a Cajetanis, Neapolitaniſque: & paucos poſt annos Stephani ſucceſſor Adrianus teſtatur Græcorum invaſionem uſque Terracinam protendi. Huc accedit ipſa Romani Pontificis jurisdictio per id temporis temere ab iiſdem Græcis detruncata; nam Leo Iſaurus vel ab anno 730. in odium Italicæ defenſionis ſacrarum Imaginum, præ aliis Provinciis, Calabriam quoque & Siciliam a Romano Patriarchatu diſtraxerat, & Conſtantinopoleos Patriarcha in ſuæ Sedis jura tranſcripſerat, ut erudite Franciſcus Macedo hanc hiſtoriæ partem enarrat. Quamobrem Adrianus Papa ab Imperatore Conſtantino, & Irene Auguſta efflagitat: *Ut conſecrationes Epiſcoporum, ſeu Archiepiſcoporum, ſicut olitana conſtat traditio, noſtræ Diœceſis exiſtentes, penitus canonice Sanctæ Romanæ reſtituantur Eccleſiæ*. Nam, ut docet Chriſtianus Lupus, Leo Iſaurus dum Illyricum Siciliam, & Citeriorem Italiam tranſcripſit Patriarchæ Conſtantinopoleos, in Calabria, & Apulia erexit quoſdam ſolo nomine Metropolitas, ſeu Archiepiſcopos, ut dicebantur, quo ad illius manus deberent conſecrandi accedere. Unde liquet, quod Pelagius Conſentinus, & Aufredus Tarentinus, qui anno 743. Concilio Romano S. Zachariæ interfuerunt, & ſiqui alii reperiuntur indidem ſubſcripſiſſe Romanis Conciliis per hæc tempora, aut fortuito Romæ, aut in comitatu Pontificis degebant.

> Baron. an 1057. Schelclir antiq. Eccl. to. 2. pag. 746.
> Cod. Carol. ep. 36.
> Ibidem ep 73.
> Reſponſ. ad Germanit. 18.
> Chriſt. Lup. Schol. in Can. 12. Conc. Chalc.

XXI. Civilis politia Italiæ medio ævo prorſus alia ab antiqua.

Cæterum mihi eo revertenti, unde jam ſatis digreſſus videor, nil melius comprobat, quod Canone XII. Chalcedonenſis Concilii ſancitum legimus, quam convocatio hæc Epiſcoporum Diœceſis Italiæ in libro Pontificali memorata. Inde enim conſtat non arbitrio Principum mutatas Provin-

cias Eccleſiam ſequi, ſed ſemel ſtatuta conſtanter ſervare. Et ſane quis neſciat, Langobardis ſexto ſeculo ſeneſcente Italiæ partem invadentibus, partemque aliam tuentibus pro Imperio Græcorum Exarchis, novas eſſe Provincias deſignatas, novoſque excitatos Magiſtratus? Provincias ſcilicet duas & viginti enumerat Anonymus Mediolanenſis, earumque adminiſtratores obſoleto Conſularium, Præſidum, Correctorumque priſco nomine, Duces, Exarchum, Gaſtaldos, Principes, Patricioſque appellatos cum Blondo, aliiſque Italicarum rerum Scriptoribus notat. Certe Flaminiæ antiquum nomen Exarchatus, Piceni Pentapolis, Umbriæ Ducatus Spoletinus aboleverunt. Sic cæterarum nomina Provinciarum majori ex parte immutata, quæ, quia minime ad rem faciunt, prætermitto. Tuſcia ipſa, quæ antiquum nomen conſervavit, tripertito dividi, appelarique triplici nomine cœpta eſt: alia enim erat Tuſcia Regalis, alia Ducalis, ſeu Langobardica, alia demum Romana, quæ Ducatus Romani partem trans Tiberim faciebat. Ducatus etiam Romanus, qua Umbriæ, Sabiniæ, Campaniæ partes cis Tiberim comprehendebat, earumdem Provinciarum nomina antiquaverat: ac proinde Italiæ facies mutata omnino erat Stephani III. tempore, ab ea quam primi Orientis Imperatores conſtituerant. Tempore, inquam, Stephani III. nam paulo poſt Langobardica hæc politia & ipſa periit, nova per Francos Reges emergente, quum Marchæ, & Comitatus Provinciis nova nomina tribuerunt (duabus tamen exceptis Marchiis Triviſana, & Anconitana, quibus facta ea nomina vult Pancirolus a Marchionibus Langobardorum:) Æmilia vero, quæ poſt Pipini donationem ad Romanum, ſeu S. Sedis Territorium ſpectare cœpit, Pipiniana donatione per Carolum Magnum confirmata, Romandiola eſt nuncupata.

Notit. Imper. Occid. c. 58.

XXII. Eccleſiæ Metropoleon inſtitutio, & Provinciarum ordinatio ad ſolum Rom. Pont. ſpectat, ideoque civilibus varietatibus non eſt obnoxia.

Ea tamen civili diſpoſitione Italiæ noſtræ non obſtante, refert liber Pontificalis congregatos eſſe Epiſcopos *Tuſciæ atque Campaniæ, & iſtius Provinciæ Italiæ*, nempe Provinciarum ab Eccleſia conſtitutarum, juxta Conſtantinianam Civilium Provinciarum diviſionem bipertitam, ut abunde eſt demonſtratum. Quod clarius etiam percipiet, qui ſedulo inſpiciat Epiſcoporum, qui convenerunt, Sedes ſingulas:

ex

ex triplici ſiquidem Tuſcia, ex Ducatu Romano, Spoletino, Campania, Exarchatu, Pentapoli, & Liguria eos adveniſſe comperiet. Horum vero ſi *aliquantos*, ut habet liber Pontificalis, ſex videlicet ſolos Epiſcopos, Vicarium Archiepiſcopi Ravennatis, hujuſque Suffraganeos tres, Cæſenatem, Faventinum, Ficoclenſem, Papienſem exemtum, & Dertonenſem Archiepiſcopi Mediolan. Suffraganeum, tribuat Italiæ proprie dictæ; Epiſcopos quatuor & triginta reliquos ex unius Eccleſiaſticæ Provinciæ Romanæ duabus civilibus in eodem Pontificali memoratis Tuſcia, atque Campania omnes convocatos agnoſcet: modo in memoriam redeat eorum, quæ ſupra cum Guido Pancirolo affirmabam de Tuſcia, cum hac videlicet Umbriam, & Picenum Annonarium connecti, unicamque Civilem Provinciam conſtitui. Quamobrem unuſquiſque mecum ſentiat neceſſe erit, quod Eccleſiaſtici Orbis Monarcha Romanus Pontifex, tum quando naſcentis, adoleſcentiſque Eccleſiæ ſatagens, civilem politiam eſt ſequutus, quod factum docet Præſul Blanchinus in rebus Eccleſiæ veteris verſatiſſimus, ut Eccleſia ubique inſtitueretur; tum quando Conſtantinianam ſequutus diſpoſitionem extra Italiam, Eccleſiaſticam illi Hierarchiam accommodari conſenſit, ut ita planius faciliuſque rem Eccleſiaſticam ubique terrarum moderaretur, nulla ad id neceſſitate adhærendi ordinationibus Principum eſt coactus: at quia optimam, utiliſſimamque eſſe vidit civilem orbis diſpoſitionem, idcirco Eccleſiaſticam illius fere ſimilem ordinavit. Hanc enimvero ſemel inſtitutam, non licuit arbitrio Principum immutare. Hinc eſt, quod Juſtiniano quatuor Armeniarum Provincias ordinanti opus fuit Eccleſiarum regimen intactum relinquere; quin etiam ad Epiſcoporum ambitum comprimendum lege ſancire, ut Eccleſiaſticæ non augerentur Metropoles, inſtar Civilium: *Quæ ad ſacerdotia ſpectant, ea volumus in priſtina manere forma, negotio ipſo neque circa jus Metropoliticum neque circa ordinationes vel mutationem, vel novationem ſuſcipiente*. Quod tametſi Imperatorii non erat juris definire, quum tamen Patrum Chalcedonenſium decreto Summi Pontificis autoritate firmato inhæreat, non legiſlatorem Principem, at confirmatorem Eccleſiæ legum, non ut major

Anaſt. tom. 2. pag 141. in S. Eleuth.

Novel. 31. c. 8.

iiſ-

Digitized by Google

CAPUT II.

Sedes Epiſcoporum Franciæ, qui Concilio Lateranenſi adfuerunt.

I. Duo genera conceſſionis S. Pallii. Primum ante 8. ſeculum meritorum, utplurimum cauſa.

INſtituenti mihi de Franciæ Epiſcoporum Sedibus verba facere, quoniam, ut ajebam ſuperiori capite, illarum aliquot creduntur Metropoles, quum vere non ſint, neceſſarium erit nonnihil de Pallio dicere, cujus collatione honor Metropoliticus antea in Francorum Regno everſus, poſt Concilii hujus ævum eſt reſtitutus. Pallii collationem, de uſu enim & autoritate Pontificii juriſperiti ſatis multa, ad duo paſſim genera Scriptores referunt, ſuamque utrique generi ætatem adſcribunt. Primi ſcilicet generis collationem ad ſeptimum, octavumve ſeculum producunt; alterius vero ad noſtram inde ætatem pervenire contendunt. Primum igitur genus quamquam minime ad rem facit, ne prorſus ſileam, Magni Gregorii verbis quidquid dici de eo poteſt, amplectar. Noluit Gregorius Siagrio Auguſtodunenſi Epiſcopo concedere uſum Pallii; &, ne Francorum Reginæ Brunechildis nequicquam id petiiſſe animus læderetur, ſcriptis eidem literis negatæ conceſſionis cauſas haſce enumerat: *Primum: quia is, qui venerat Pallium accepturus, Schiſmaticorum tenetur errore implicatus, deinde quia non ex veſtra petitione, ſed ex nobis tranſmiſſum voluiſtis intelligi. Extra hoc autem quia is, qui eo uti deſiderat, directa ad nos hoc ſibi largiri ſpeciali petitione popoſcerat, & tantam cauſam nullo modo præbere ſine ejus poſtulatione debuimus: maxime quia & priſca conſuetudo obtinuit, ut honor Pallii nonniſi exigentibus cauſarum meritis, & fortiter poſtulanti dari non debeat.* Quamobrem ut recte animadvertit Pagius in vita S. Marci, Pallium, quod ſolis Patriarchis & Archiepiſcopis competit, Romani Pontifices poſtea conceſſere aliis Epiſcopis, vel intuitu meritorum, vel alia juſta de cauſa. Archiepiſcopos autem intelligit Pagius Primates; namque tam raræ erant primis ſeculis hæ Pallii conceſſiones, ut eruditiſſimis viris non paucis in mentem venerit, cum Pallii traditione con-

S. Greg. M. libr. 7. epiſt. 5.

Franc. Pag. in vita S. Marci.

F jun-

Digitized by Google

junctas fuiſſe Apoſtolicas vices, ac proinde unum & idem fecerint Vicarios Apoſtolicos, & Primates, neque deſit, qui affirmet, Metropolitas poſtea omnes honorem illum aſſequutos, tot Primates eſſe factos; alii etiam teſſeram ſubjectionis fuiſſe autument. Quæſtionem profecto ampliſſimam, quam alibi pertractavi. Non autem hujus loci eſt ejus ſummam referre, quum ad reliqua ſit properandum. Interim vero, hac de re ut legantur velim Caput XX. libri primi Hiſt. Pelag. Em. Cardinalis Noris contra Hallerium, & Joannem Morinum; necnon Garnerii Diſſertatio III. Appendicis ad libri Diurni Pontificum cap. IV.

Marca de concord. l. 6. c. 6. & 7. Ant. Pag. 430. n. 8.

II. Alterum exinde ad noſtram ætatem; nulluſque Metropolita ante Pallium acceptum Archiepiſcopus dicitur.

Alterum Pallii conferendi genus, quod communis omnium opinio eſt, per octavum ſeculum invaluiſſe, noſtrum ad inſtitutum prorſus pertinet; eaque propter ſerio inſpiciendum erit. Quam neceſſaria fuerit Pallii collatio Archiepiſcopis (ita enim per hæc tempora nullo diſcrimine appellantur Metropolitæ Occidentis) vel inde patet, quod nullam ante Pallium autoritatem habebant: qui enim Metropolitæ manus impoſitionem a Patriarcha ob diſtantiam locorum non accipiebant, per Pallium ab eodem confirmarentur neceſſe erat: ita Concilium generale octavum ſtatuit, ut Patriarchæ ſenioris, & novæ Romæ, Antiochiæ, & Hieroſolymorum: *Univerſorum Metropolitanorum, qui ab ipſis promoventur, & ſive per manus impoſitionem, ſive per Pallii dationem Epiſcopalis dignitatis firmitatem accipiunt, habeant poteſtatem, videlicet ad convocandum eos &c.* Hinc eſt, quod magnam omnes in admirationem conjecit Gualterus Trojanus Epiſcopus, & Regni Siciliæ Cancellarius, qui Pontifice Innocentio III. inconſulto, ab hujus Legato erat admiſſus in Panormitanum Metropolitam, *& quamvis nondum Palleum recepiſſet, nedum etiam poſtulaſſet, Panormitanenſem tamen Archiepiſcopum & re, & nomine ſe gerebat*; ait autor ejus vitæ a Baluzio editæ, quæ extat etiam in Tom. 3. Scriptor. Italic. Et, quemadmodum nuperrimus V. C. in Scriptorem veteris, & novæ diſciplinæ animadvertit, Clemens IV. alia inter crimina Henrici Trevirenſis Archiepiſcopi id præſertim exaggerat: *Quod Pallio non obtento, in ſuis literis Archiepiſcopum ſe nominare præſumſerit*. Id vero autoritatis

Concil. Gen. VIII. Can. XVII.

V. Innoc. III. num. 30.

Manſ. in P. 1. l. 2. cap. 57.

tatis ineſſe Pallio Metropolitis omnibus conceſſo, ab ipſis ejus concedendi primordiis liquet ex Adriani epiſtola ad Tilpinum Remenſem data an. 774. alibi ex Flodoardo laudata: *Ut Pallium illi*, ait (Lullo videlicet Moguntino Epiſcopo ante annos viginti ordinato) *ſecundum conſuetudinem tranſmittamus*, *& ordinationem illius firmam judicemus*, *& in eadem Sancta Eccleſia Moguntina Archiepiſcopum conſtitutum eſſe faciamus*. Et ante Adrianum S. Zacharias poſt Liptinenſis Concilii celebrationem, anno videlicet 743. (ut ibi erudite oſtendit Pagius num. 3.) in quarta ad S. Bonifacium epiſtola: *De Epiſcopis vero*, ait, *Metropolitanis .... quos per unamquamque Metropolim per Provincias conſtituiſti*, *hos per tuum teſtimonium confirmamus*, *& Pallia dirigimus ad eorum firmiſſimam ſtabilitatem*. Ac denique, quod velim attendi ab iis, qui cum Pallio Apoſtolicas vices confundunt, an. 731. Apoſtolicus per Germaniam Legatus Sanctus Bonifacius, qui Summi Pontificis vices geſſerat annis duodecim, novemque ante annos Romæ ordinatus erat Epiſcopus, mortuo Sancto Gregorio II. ab hujus Succeſſore Apoſtolicam legationem ſibi confirmari efflagitat; hic vero, nempe Gregorius III. ſequenti anno 732. & Legatum confirmat Bonifacium, & Archiepiſcopum creat. Quomodo autem creat? En S. Pontificis verba: *Jure tibi ſacri Pallii direximus munus*, *quod B. Petri Apoſtoli ſuſcipiens autoritate*, *induaris*: *atque inter Archiepiſcopos unus*, *Deo autore*, *præcipimus*, *ut cenſearis*. De his autem ſatis; nemo enim dubitat, quin ab octavo ſeculo Archiepiſcopis, ſeu Metropolitis omnibus datum ſit Pallium, ſalvis aliorum Metropolitarum privilegiis, itaut uniuſcujuſque juriſdictio intra ſuæ Provinciæ limites contineretur.

Hiſt.Rem l. 2. cap. 17.

Baron. & collect. Concilior.

Cod. Boniſ. ep. 102.

III. Sanctus Bonifacius autoritatem aliis Metropolitis majorem non accepit cum Pallio.

Neque vero illud mirandum ſubit, quod nulla a Principe, nullaque ab ipſo Bonifacio petitione facta concederetur Pallium: nuper enim a Gregorio Magno didicimus, priſcam conſuetudinem obtinuiſſe, ut vel *exigentibus cauſarum meritis*, vel *fortiter poſtulanti* concederetur. Quæ autem merita cauſarum majora eſſent? Innumeras prædicatione victorias de iniquo dæmone reportaſſe, tot hominum millia ſacris Baptiſmi undis rigaſſe, tot gentes ab Idolis ad Evangelium revocaſſe, alibi Eccleſiam fundaſſe, alibi dirutam in-

Digitized by Google

inſtauraſſe: Paſtores præterea, qui novos paſcerent greges, conſtituendi, celebranda Concilia, iiſque præſidendi neceſſitas, atque alia multa, quæ ex epiſtolis trium SS. Pontificum Gregorii II. & III. ac Zachariæ, necnon ipſius Bonifacii palam fiunt, erant profecto cauſarum merita, quæ Pallium, ut ait Gregorius Magnus, exigebant. Ad Francorum autem Archiepiſcopos quod ſpectat, ii priſtinam dignitatem Pallii traditione, & quidem ab ipſis, & a Rege petiti, recuperarunt, quod patebit infra, quum de iiſdem ſingillatim ſermo erit: tametſi Metropoli ſemel reſtituta non fuit opus nova Principis petitione ſucceſſoribus Epiſcopis, quibus Pallio ab Apoſtolica Sede & confirmabatur ordinatio, & Archiepiſcopi nomen tribuebatur. At quia compendiaria lubet via ad perſequendum cætera properare, ipſius Bonifacii autoritate ob oculos ponam, tum omnes Franciæ Metropolitanos petiiſſe Pallium ab Apoſtolica Sede, tum eos omnes parem autoritatem eſſe aſſequutos per Pallium, ne Bonifacio quidem excepto, cujus quæ erat major cæteris poteſtas, non ab uſu Pallii, ſed Apoſtolico a Vicariatu proveniebat: qui enim Pontificem refert, vel merus Presbyter non in Regni unius, at in univerſi orbis Eccleſia eſt caput & Princeps, idque œcumenica Orientis Concilia teſtantur. Sanctus igitur Bonifacius Dorovernenſi Archiepiſcopo Cuthberto ſibi amiciſſimo (a quo tanta in veneratione habebatur, ut ejus martyrio audito ſtatim decreverit, diem quintam Junii ſolennem fore omnibus Anglo-Saxonibus in S. Bonifacii, & ſociorum martyrii memoriam) ſcribens: *Major*, inquit, *nobis ſollicitudo Eccleſiarum, & cura populorum propter Pallia credita, & recepta, quam ceteris Epiſcopis, qui proprias tantum procurant Parochias, incumbit*. Infra autem referens, quæ decreverat in Synodo apud Francos celebrato: *Decrevimus in noſtro ſynodali conventu, & confeſſi ſumus fidem Catholicam, & unitatem, & ſubjectionem Romanæ Eccleſiæ, fine tenus vitæ noſtræ velle ſervare: S. Petro, & Vicario ejus velle ſubjici: Synodum per omnes annos congregare: Metropolitanos Pallia ab illa Sede quærere: & per omnia præcepta Petri canonice ſequi deſiderare; ut inter oves ſibi commendatas numeremur .... Decrevimus, ut Metropolitanus, qui ſit Pallio ſublima-*

Cod. Bonif. ep. 105.

Digitized by Google

matus hortetur ceteros, & admoneat, & inveſtiget, quis ſit inter eos curioſus de ſalute populi, quiſve negligens ſervus Dei.. Statuimus quod proprium ſit Metropolitano juxta Canonum ſtatuta ſubjectorum ſibi Epiſcoporum inveſtigare mores, & ſollicitudinem circa populos, quales ſint..... Et unuſquiſque Epiſcopus, ſiquid in ſua Diœceſi corrigere, vel emendare nequiverit, itidem in Synodo coram Archiepiſcopo, & palam omnibus ad corrigendum inſinuet, eodem modo, quo Romana Eccleſia nos ordinatos cum ſacramento conſtrinxit, ut ſi Sacerdotes, vel plebes a lege Dei deviaſſe viderim, & corrigere non potuerim, fideliter ſemper Sedi Apoſtolicæ & Vicario S. Petri ad emendandum indicaverim. Sic enim ni fallor, omnes Epiſcopi debent Metropolitano, & ipſe Romano Pontifici, ſiquid de corrigendis populis apud eos impoſſibile eſt, notum facere.... Nobis æqualis labor, & majus periculum imminet, quam ceteris Sacerdotibus, quia Canones antiqui præcipiunt, ut omnes Metropolitani ſciant ſollicitudinem totius Provinciæ gerere.

IV. Metropolitani Pallii generali conceſſione Romano Pontifici fiunt ſubjecti antiquata Exarch. poteſtate.

In his, quæ ex S. Bonifacio decerpſi, ab eodem in Synodo conſtituta, ſpe inſtaurandæ Eccleſiæ, quamquam fatetur officium laboris ſui ſibi viſum eſſe *ſimillimum cani latranti, & videnti fures, & latrones frangere, & ſubfodere, & vaſtare domum Domini ſui, & quia defenſionis auxiliatores non habeat, ſubmurmurans ingemiſcat & lugeat*; in his inquam, præ aliis quæ Epiſcopos, quæve Metropolitas ſpectant, dignum notatu eſt, quod cauſarum cognitiones ab Epiſcopo ad Metropolitanum, ab hoc vero ad Summum Pontificem recta deferendas ſynodaliter conſtituitur. Quare omnes fatentur, Exarchatus dignitatem, poteſtatemque in Galliis extinctam eſſe; quidquid nonnulli faſtidientes ſubjectionem, quam Romano Pontifici, ut Patriarchæ ſuo debent Metropolitæ Occidentis, ſecus rem totam interpretentur, quos erudite arguit Scriptor Francicus. Ultro huic novæ diſciplinæ Epiſcopos omnes ſe ſubjeciſſe oſtendit, longeque ut ſublatam inter Pontificem & Metropolitas Exarchi poteſtatem quererentur, ejus inſtaurationi non ſemel tentatæ ſemper reſtitiſſe: neque hanc fuiſſe novam legem, quæ Metropolitis per Pallium daretur, ſed ipſam illam qua S. Gregorio Magno ſubjiciebantur, quos per ſe ordinabat, Metro-

Thomaſſin. de benef. P. 1. lib. 2. cap. 55.

tropolitæ. Quum autem nonnullo diſcrimine ſubjicerentur Romano Pontifici, ut Patriarchæ Occidentis, Metropolitæ cæteri, quos hucuſque alia erat diſciplina confirmandi, ab ipſis Romanis Pontificibus, & Conciliis ſtabilita, quis litem moveat iiſdem aliam nunc ſtatuentibus? Mutata eſt igitur vetus diſciplina, confirmarique Metropolitas cœptum per S. Pallium: at mutata ea quidem eſt ab ipſo ejus autore Romano Pontifice, qui majorem hoc ſacro indumento autoritatem Metropolitis omnibus voluit elargiri, ut firmitatem inde accipiens eorum autoritas Comprovincialibus fieret Epiſcopis formidabilior, ac proinde utilior, quam antea. Metropolitæ vero ipſi non Exarcho aut Primati, ſed eidem Romano Pontifici, a quo plenitudinem poteſtatis accipiebant, jure ac merito ſubdebantur. Hinc eſt, quod, nedum ſumma Pontificia, Patriarchali ſola utens autoritate, illos Romanus Pontifex, ad Concilia convocabat &c. ut ſtatuitur Canone XVII. Concilii VIII. ſupra laudato, qui nullum Patriarchatus Metropolitam excludens, conceptis his verbis utitur: *Sive per manus impoſitionem, ſive per Pallii dationem Epiſcopalis dignitatis firmitatem accipiunt*. Et hæc obiter dicta ſint occaſione inſtaurationis Metropoleon Franciæ, quas peſſumdederant Majores domi. Ex quibus, utcumque obiter dictis, certam Epochem figere haud dubie poſſumus moris confirmandi Metropolitas omnes Occidentalis Patriarchatus per ſacrum Pallium Roma miſſum circa initium octavi ſeculi. Et ſane præter Africam & Hiſpaniam, quibus impia Saracenorum dominatio interdixerat vel Chriſtiana Religione, Regna cætera, quorum Metropolitis ob diſtantiam locorum non dari, ſed mitti poterat Pallium, ætati hujus diſciplinæ non repugnant. Galliam enim, ut e calamitatibus ante octavum ſeculum cœptis emergeret, ultro eam amplexam eſſe jam vidimus in Synodo anni 742. Angliam non ignoramus, a duobus omnino Metropolitis Dorovernenſi, ſeu Cantuarienſi, & Eboracenſi, qui per Pallium confirmabantur ab ipſa inſtitutione, a ſeculo ſeptimo nimirum, gubernari. Germaniæ denique illam partem, quæ ad Francorum Regnum pertinebat, ab eodem Apoſtolicæ Sedis Legato Bonifacio, qui Francicam inſtaurare a Francorum Regibus rogatus

tus, a Romano Pontifice juſſus erat, prima diſciplinæ rudimenta ſuſcepiſſe, aliam vero partem aut ſervire Idolis, aut ſicubi Evangelium auditum erat, nullibi de Eccleſia, nedum de diſciplina ejus cogitatum eſſe, quem præterit.

V. Ex octo Metropolitis Franciæ, qui Concilio Lat. adſunt, unus tantum Senonenſis Pallium acceperat.

Hæc quum ita ſint, nemo non videt, quanta via erraverit Archiepiſcopus Pariſienſis, quum Concilii generalis decreto contendit roborari inſidias, quas Nicolaus I. Gallicanis Præſulibus ante ſexennium molitus fuerit. Longe enimvero alia fuit mens Gallicanis Præſulibus centum amplius annis, quam Nicolaus ad Petri Cathedram eveheretur. Iidem ultro decreverunt, ut S. Bonifacius teſtatur, *in Synodali conventu ſubjectionem Romanæ Eccleſiæ fine tenus vitæ velle ſervare*: eoſque & ſucceſſores ſtetiſſe, ut par erat promiſſis, Concilium hoc Lateranenſe Stephani III. fidem facit, cui duodecim evocati Epiſcopi adfuerunt, unicus nimirum Archiepiſcopus, ſeptem urbium Metropoleon, reliqui Suffraganearum Sedium, Epiſcopi. Quorum ego de Sedibus loquuturus, quam apte præmiſerim pauca hæc de Pallio, ſatis liquet; idcirco enim tamquam meri Epiſcopi nuncupantur ii ſeptem, utquumque haberent Sedem in ſua quiſque Metropoli, quia dignitatis Epiſcopalis firmitatem traditione Pallii hauddum acceperant, quod mox oſtendam. Sedes igitur Epiſcoporum urbium Metropoliticarum ſeptem ſunt juxta ordinem, quem ipſi in Concilio tenuerunt: *Moguntina*, *Turonenſis*, *Lugdunenſis*, *Bituricenſis*, *Narbonenſis*, *Burdegalenſis*, *Remenſis*. Has vero omnes fuiſſe habitas pro meris Epiſcoporum Cathedris, unico eorumdem aſpectu deprehendimus. Unus ſiquidem Senonenſis vocatur Archiepiſcopus, cæteri omnes Epiſcopi; unus Senonenſis ſedet loco Metropolitæ debito, nempe poſt Ravennatenſis Legatum, cæteri omnes antiquitatem ordinationis ſervant inter ipſos Suffraganeos. Unus Senonenſis Epiſcopo Oſtienſi aliis omnibus antiquiori præfertur, cæteri omnes tum illi, tum alii Suffraganeo Archiepiſcopi Senonenſis poſtponuntur. Quem ſane ordinem habendum eſſe inſtar regulæ certæ ad cujuſcumque Epiſcopi locum dignoſcendum hinc inde numerando, ut moris eſt in Conciliis, perſuaſum eſt, quia non in ſubſcriptionibus, quarum mira eſt varietas, ſed ipſis in

Actis,

Digitized by Google

Actis, ipſoque in Seſſionis initio leguntur eorum nomina. Præterea ſolum id eſſe factum in hoc Concilio, ut Franci præirent Italis, non Provinciæ ſingulæ ſeorſim collocarentur, aut alia adhiberetur regula ex iis, quas obſervat Cantelius, patet ex Epiſcopis Italiæ, & Tuſciæ, atque Campaniæ, qui omnes, præter Oſtienſem, concedunt loco Epiſcopis Franciæ, ut hi olim in Arelatenſi I. conceſſerant Italis; inter ſe autem invicem confunduntur, prout ætas ordinationis ſuadet. Quam rem minime eſſe factam videre eſt in ſubſcriptionibus Conſtitutionis Sancti Pauli I. anno 761. cui Epiſcopi, prout commodum illis erat, ſubſcripſere, novemdecim ſcilicet in prima pagina, ſubjicientes in fine, *& alii cæteri, qui capere non poſſumus*: deinde poſt octo Cardinalium ſubſcriptiones verſa pagina tres alii Epiſcopi, quos reliqui Cardinales ſequuntur. Id quippe eſt diſcriminis inter conſidendum, & ſubſcribendum, quod hic ſæpe varietas, quandoque etiam nullus ordo ſervatur; illic vero ſiquando varietas deprehenditur, aliquem ſemper ordinem ſervatum conjicietur. At venio ad urbes Metropoles Franciæ Archiepiſcopali dignitate vacuas.

Baron. an. 761.

VI. Galliarum Archiepiſcoporum Inſtaurator eſt Adrianus Papa, agente Carolo Magno.

Inter cæteras Gallicanæ Eccleſiæ illius ævi calamitates duæ potiſſimum numerantur, jura omnia Epiſcopatuum conceſſa laicis, ſceleſtiſque hominibus, & dignitas Metropolitarum everſa. Hanc quidem poſtliminio revocare non poterat niſi Romanus Pontifex; illa vero ut redderentur Epiſcopis, non erat ſatis Pontificia autoritas, at Regia etiam voluntate & juſſione erat opus. Neutrum defuit Eccleſiæ illi, quæ poſtea ſemel reſtituta, per Sacerdotii & Regni concordiam ad noſtram uſque ætatem florentiſſima ſemper fuit, ſemperque futuram mihi ominor. Dignitatis itaque Metropolitarum omnium inſtaurator fuit Papa Adrianus, qui Stephano III. ſucceſſit anno æræ vulgaris 772. Neque alio utar teſte, quam eo ipſo, qui in epiſtola ad Bertherium Viennenſem Epiſcopum rem, quemadmodum ſe habuit, nos docet: *Carolus Rex*, inquit, *Patricius Romanorum Romam venit, & Paſcha Domini apud S. Petrum nobiſcum egit*; *ubi inter alia eum monuimus de Metropolitanorum honore, & de Civitatibus, quæ laicis hominibus traditæ erant, & quia Epiſcopalis di-*

Labb. Biblioth. Mss. to. 1. pag. 109. & in Conciliis.

Digitized by Google

dignitas fere per LXXX. annos eſſet conculcata...... Autoritate igitur B. Petri Principis Apoſtolorum ſingulis Metropolitis antiquo more poteſtatem ſuam reddidimus, & filium noſtrum glorioſum & inclytum Regem Carolum ante corpus B. Petri inde rogavimus, ut antiquam dignitatem omnis Metropolis haberet: ideo hanc epiſtolam autoritatis noſtræ omnibus miſimus, quam & tu ut haberes voluimus, & ut tu noſceres, Eccleſiæ tuæ privilegium, quod a tempore B. Papæ Leonis habuit, eſſe integre reformatum. Ex poſtremis his verbis conjicio, quod exempla epiſtolæ, quæ ad Epiſcopos, Archiepiſcopoſque ab ſe reſtitutos Adrianus dedit, ſingula notitiam Provinciæ ſuæ habuerint adnexam; nam conſtat ex Cod. Vaticano n. 1338. eumdem Pontificem dediſſe ipſi Carolo eam notitiam integram, tamquam Commentariolum antiquæ juriſdictionis Metropoleon ab eo inſtauratarum. In primo ſiquidem folio Codicis legitur: *Iſte Codex eſt ſcriptus de illo Authentico, quem Domnus Adrianus Apoſtolicus dedit glorioſiſſimo Carolo Regi Francorum, & Longobardorum, ac Patricio Romanorum, quando fuit Romæ*. Et pagina 228. *Notitia in Provincia Galliarum, vel Galliarias decem titulis nominate qualiter ſtatutum, aut......* adeo incorrecte ſcriptum (ait Schelſtratius, qui hanc Notitiam in lucem edidit) ut verus ſenſus elici nequeat. Deinde ſeptemdecim numerantur Metropoles cum ſuis quæque Suffraganeis, juxta diſpoſitionem S. Leonis, & aliquot Succeſſorum: ac proinde in Viennenſi I. non legitur Metropolis Arelas, ſed: *Metropolis civitas Viennenſium*, & inter Suffraganeas duodecima: *Civitas Arlatenſium*: quæ laudatæ Adriani epiſtolæ fidem faciunt. At quia non redditis etiam juribus, Metropolitæ ab Adriano ſic reſtituti, fuiſſent nomina ſine re; nonniſi poſt aliquod tempus miſſo identidem Pallio, Archiepiſcopalis poteſtas fuit confirmata Metropolitis, utquumque ab Adriano, ut dictum eſt, inſtauratis: nam refert hiſtoria, quod Pagius obſervat: *Carolo Magno regnante Eccleſiaſticos, eo agente, aliqua jura, licet non omnia recuperaſſe*. Eaque propter idem Adrianus toto ſui Pontificatus tempore, ejuſque maxime diuturni, nam tres & viginti annos gubernavit Eccleſiam, ea non vidit Epiſcopis, & Archiepiſcopis plene reſtituta.

Antiqu. Eccl. tom. 2. append. num. ix.

Pag. an. 744. num. 6.

VII. Metropolitæ ante Adrianum aliqui erant reſtituti, at parum felici ſucceſſu.

Negari non poteſt, quod ante Adrianum alicubi dignitas Metropolitica fuerit reſtituta; nam liber Pontificalis teſtatur, S. Gregorium III. miſiſſe Pallium Williario Viennenſi, Metropolitam videlicet Viennenſis primæ eum confirmaſſe: & ſupra vidimus, S. Zachariam miſiſſe tria Pallia S. Bonifacio, confirmandi cauſa tres Metropolitas, Rothomagenſem, Senonenſem, & Remenſem. At de duobus poſtremis, qui ad Concilium hoc ſpectant, ſatis oſtendi ſuperiori capite inſtaurationem illam evanuiſſe, & idem Adrianus, qui nequicquam reſtitutam dolet a S. Zacharia Metropolim Remenſem, affirmans ab ſe eſſe redditam ſingulis Metropolitis antiquam poteſtatem, extra aleam rem ponit. Præterquamquod Williarius ille Viennenſis, quem liber Pontificalis reſtitutum tradit a S. Gregorio III. ante annum ſcilicet 742. invadentibus Septimaniam Saracenis, lateque omnia vaſtantibus irreligioſiores Francos expertus, relicta Epiſcopali Sede, in monaſterium Agaunenſe S. Mauricii ſe recepit, ut rem fuſe narrat Chronologus Flaviniacenſis. *Vvilíarius*, ajens, *Viennenſis, qui Auſtroberto ſucceſſerat videns Viennenſem Eccleſiam indecenter humiliari ob cladem Saracenorum Septimaniæ & Viennenſi, & Lugdunenſi Provinciis imminentium, laicis ſacrilege & barbare res ſacras obtinentibus, relicto Epiſcopatu monaſterium Agaunenſe expetiit, ubi & vitam venerabilem duxit. Et hoc in tempore Stephani Papæ, qui Zachariæ ſucceſſerat*. Quam hiſtoriam parvo diſcrimine Ado etiam narrat apud Baronium. Ex quibus eſt evidens, totum quam longe, lateque patebat Francorum Regnum, una eademque fortuna uſum eſſe, ita ut nulla omnino Metropolis calamitatis expers ſit relicta. Neque huic fuiſſe ullum modum credideris; nam Saraceni, Narbone a Francis expugnata poſt triennalem obſidionem, pulſi ſunt Septimania, & ultra Pyrenæos ejecti anno 755. ac tum temporis incipiente ſacrilega Eccleſiaſticæ rei uſurpatione, Williarius abire compulſus eſt in monaſterium, unde nunquam in ſuam Sedem eſt reverſus, Attiniacenſi enim Placito anno 765. al. 762. celebrato, ſubſcribit *de monaſterio S. Mauritii*. Hujuſque ſucceſſori Bertherio videmus, Adrianum reſtituere Metropoliticam dignitatem, perinde atque aliis Galliarum Archie-

Labb. Bibl. Mss. to. 1. pag. 107.

Baron. an. 738.

Digitized by Google

chiepiſcopis, an. 774. Argumentum minime dubium, quod novennale Pipini bellum in Aquitania pro Eccleſiæ rebus vindicandis contra Waifarium anno 768. confectum, parum profecerat. Quamobrem tres alii Epiſcopi Metropoleon urbium Septimaniæ, qui adſunt Concilio Stephani III. Bituricenſis, Burdegalenſis, & Narbonenſis haud feliciores ceteris ſunt credendi. Quæ ut gratis non aſſeram, quæcumque, ex iis ſeptem, Metropoles in priſtinum reſtitutæ ab Adriano, poſt initam cum Rege Carolo præfatam concordiam, inveniuntur traditione Pallii earum Archiepiſcopis, hic ſubjiciam.

VIII. Remenſis, & Moguntina Metropolis inſtaurantur circa an. 775. cum ſubjectione S. Sedi. Flod. Hiſtor. Rem. l. 2. c. 17.

Primæ omnium occurrunt *Remenſis*, & *Moguntina*, quarum Epiſcopis Pallium ſe eſſe largitum Adrianus ipſe teſtatur in ſæpe laudata epiſtola ad Tilpinum Remenſem, cujus principium Remenſis Pallii teſtis eſt, finis vero Moguntini. *Quia*, Tilpinum alloquens inquit, *ad petitionem ſpiritalis filii noſtri, & glorioſi Regis Francorum Karoli præbente tibi bonum teſtimonium de ſanctitate, & doctrina Fulrado amabiliſſimo Abbate, Franciæ Archipresbytero Pallium ſecundum conſuetudinem tibi tranſmiſiſſe nos cum privilegio, ut Metropolis Eccleſia Remenſis in ſuo ſtatu maneret, bene memoramus &c.* Et de Lullo Moguntino loquens, his epiſtolam verbis claudit: *Expoſitam, & conſcriptam, & manu ſua propria ſubſcriptam Catholicam, & Orthodoxam fidem per miſſos ſuos cum literis, ac teſtimonio tuo, ſeu aliorum Epiſcoporum*, (Viomagi, & Poſſeſſoris) *quos tecum eſſe mandavimus, ad nos dirigat, ut Pallium illi, ſecundum conſuetudinem tranſmittamus, & ordinationem illius firmam judicemus, & in eadem Sancta Eccleſia Moguntina Archiepiſcopum conſtitutum eſſe faciamus.* Hanc Adriani epiſtolam refert Cointius ad annum 775. quod ſi ita eſt, Remenſis Archiepiſcopus, aut ante colloquium Adriani cum Carolo factum ſuperiori anno, aut paulo poſt, ſacrum Pallium obtinuit: Moguntinus vero poſt hanc epiſtolam; nam fidei profeſſio primum mittenda ab illo erat. Quam fidei profeſſionem ab Epiſcopis Francis petitam, quia ejus ſimilis hauddubie fuit, quam Bonifacius, dum Romæ ordinaretur, edidit, & manu ſua ſubſcriptam obtulit, ut extat inter Gregorii II. epiſtolas, non erit abs re hic ſpectandam propo-

nere in Indiculo S. Bonifacii, tanquam maximum reverentiæ, atque obedientiæ Gallicanorum Præſulum S. Sedi monumentum: *Promitto ego Bonifacius Dei gratia Epiſcopus, tibi B. Petro Apoſtolorum Principi, Vicarioque tuo Beato Gregorio Papæ, & Succeſſoribus ejus, per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem inſeparabilem, & ſacratiſſimum Corpus tuum, me omnem Fidem & puritatem S. Fidei Catholicæ exhibere, & in unitate ejuſdem Fidei, Deo operante perſiſtere, in qua omnis Chriſtianorum ſalus ſine dubio eſſe comprobatur, nullo modo me contra unitatem communis, & univerſalis ſuadente quopiam conſentire: ſed ut dixi fidem, & puritatem meam, atque concurſum tibi, & utilitatibus Eccleſiæ tuæ, cui a Domino Deo poteſtas ligandi, ſolvendique data, & prædicto Vicario tuo, atque Succeſſoribus ejus per omnia exhibere. Sed etſi cognovero Antiſtites contra Inſtituta antiqua SS. Patrum converſari, cum eis nullam habere communionem, aut conjunctionem: ſed magis ſi valuero prohibere, prohibebo; ſin minus, fideliter ſtatim Domino meo Apoſtolico renunciabo &c.* Hujuſmodi ſe obligabat ſacramento S. Bonifacius, quum an. 723. ordinabatur Epiſcopus a S. Gregorio II. in urbe Roma. Eodemque Francos omnes Epiſcopos cum ſuo quemque Metropolitano, & Metropolitas cum Romano Pontifice ſe obligaſſe idem Bonifacius teſtatur: *Eodem modo, quo Romana Eccleſia nos ordinatos cum ſacramento conſtrinxit..... Sic enim, ni fallor, omnes Epiſcopi debent Metropolitano, & ipſe Romano Pontifici, ſiquid de corrigendis populis apud eos impoſſibile eſt, notum facere.*

Garner. in Diurn. Pont. tit. VIII. cap. III.

Cod. Bonif. ep. 105.

IX. Subjectionem S. Sedi Metropolitæ omnes exprimere tenebantur in profeſſione Fidei, quam mittebant Romam.

Ad fidei vero profeſſionem Pallii petitioni adjunctam, manuque ipſius Metropolitæ petentis ſubſcriptam quod ſpectat, certo certius eſt, mitti conſueviſſe ab omnibus Epiſcopis Romanæ ordinationi non ſubjacentibus multo antequam Adrianus ab Epiſcopo Lullo eam peteret, ita enim docent primæ duæ Formulæ Literarum Romanorum Pontificum id ſacrum Indumentum ad eos mittentium, ubi legitur: *Fidem autem, quam in tuis epiſtolis breviter adſcripſiſti, licet latius explanare debueras, Redemtori tamen noſtro gratias agimus, quod eam in ipſa etiam brevitate rectam eſſe cognovimus.* Harum autem literarum Garnerius autorem facit Sanctum Gregorium Magnum, ac proinde non nova obligatos le-

Diurn. Pont. c. 4. tit. 1. & 2.

lege Gallicanos Epiſcopos diſcant, qui ſecus docent. Huc accedit, quod Gallicani Epiſcopi, qui nullo eos prorſus cogente, at ultro, ut Sedes & dignitates per ſummam injuriam ſibi ablatas, ab eo, qui vindicare & aſſerere illas poterat, Romano Pontifice, reſtitui obtinerent, *confeſſi ſunt in Synodali conventu unitatem, & ſubjectionem Romanæ Eccleſiæ fine tenus vitæ velle ſervare; S. Petro, & Vicario ejus velle ſubjici &c.* Quam profecto clauſulam omnes Metropolitas Franciæ præfatæ Fidei profeſſioni adjunxiſſe pro certo habeo, ipſis Francorum Regibus non modo non renuentibus, ſed ſcientibus, ac volentibus. Nec parvo hæreo fundamento. Adrianus ſiquidem reſcribens Regi Carolo anno, ut Cointius colligit, 786. qui Pallium petierat pro Hermemberto Metropolita Bituricenſi, apertiſſimis hiſce utitur verbis: *Quapropter prædicto Hermemberto a noſtra Apoſtolica Sanctiſſima Sede, atque autoritate Archiepiſcopo conſtituto in Metropolitanam Civitatem, quæ Bituricas cognominatur, ſicut dudum mos extitit, ſub jure S. Romanæ Eccleſiæ degenti, uſum Pallii conceſſimus fruendi.* Quæ palam faciunt non per cuneos meditatam eſſe Apoſtolicam Sedem ſubjicere Gallicanos Antiſtites, at ſubjectionem Divino jure ſibi debitam fateri ipſis Regibus, quibus non minus grata erat ſubjectio iſta Epiſcoporum ſui Regni, quam ipſis Epiſcopis, qui eam impenſe quæſierant, faſtidientes Primati, aut Vicario Apoſtolico ſubjacere, ſicut ante Metropoleon everſionem in Galliis, & alibi, moris fuit. Eam quippe diſciplinam, quæ olim viguit, eamdem ſubjectionem Metropolitis injungere quis neget? Statuitur in Concilio Chalcedonenſi, ab Epiſcopis ad Metropolitas, ab his ad Primates Diœceſeon, nempe ad Heracleenſem, Epheſinum, & Cæſareenſem, ut recte monet Chriſtianus Lupus, ſive ad Patriarcham appellari: *Si adverſus Provinciæ Metropolitanum Epiſcopus, vel Clericus habet querelam, petat aut Primatem Diœceſeos, aut Sedem Regiæ urbis Conſtantinopolitanæ, & apud ipſam judicetur.* Paremque fuiſſe ordinem prioribus ſeculis in toto orbe nos docet Leo Magnus: *Proviſum eſt, ne omnes omnia ſibi vindicarent, ſed eſſent ſingulis in Provinciis ſinguli, quorum inter Fratres prima haberetur ſententia. Et rurſus quidam in majoribus urbibus conſtituti ſolli-*

S. Bonif. ubi ſupr.

Adrian. ep. 9. Cod. Car. 87.

Conc. Chalc. Canon. 9.

S. Leo M. ep. 84.

licitudinem ſuſciperent ampliorem. Et ſubjungit (quod Canoni deeſt, non enim decernit pro univerſali Eccleſia, ſed pro ſolo Conſtantinopoleos Patriarchatu:) *Per quos ad unam Petri Sedem univerſalis Eccleſiæ cura conflueret, & nihil unquam a ſuo capite diſſideret*. Quamobrem Metropolitæ, aut Primati ut olim, aut Romano Pontifici, ut mutata diſciplina veteri, iiſdem communi conſenſu petentibus, ſubjacerent, unius ſemper Apoſtolicæ Sedis autoritati ſubjectionem omnem profeſſi ſunt. At redeo ad Metropoleon inſtaurationem, unde aliquantulum ſum digreſſus.

X. Bituricenſis Metropolitæ inſtauratio facta ann. 786.

Poſt Remenſem, & Moguntinam ab Adriano reſtitutas, Bituricenſem nuper ajebam, petente Carolo per Pallii conceſſionem inſtauratam eſſe anno 786. At quia nolim credi, haud omnium primo Ermemberto eſſe datum ſacrum Pallium, præſtat rem docere ipſis Adriani literis ad Carolum. *Reperimus*, inquit, *in ipſis Regalibus affatibus veſtris, ut prælato Ermemberto Epiſcopo Pallium Sacerdotalibus infulis decoratum ex Apoſtolica autoritate concederemus, quia civitas Metropolis in Aquitania videtur eſſe patria, quæ Bituricas nuncupatur, ubi nunc præfatus ven: vir praeſſe dinoſcitur, curamque Paſtoralem devotus exercere videtur. Quatenus ignorantes, ſi canonice in Provinciæ partibus illis jam ordinatus tam a Prædeceſſoribus noſtris, quamque a nobis fuiſſet, enucleatius eum indagari curavimus, ne uſurpationis locus aliquis Sacerdotibus in alterius jure concedatur. Qui præfatus ſanctiſſimus vir nobis confeſſus eſt, ut ſub nullius Archiepiſcopi juriſdictione eſſe videretur*. Ex quibus liquet, Bituricenſis Metropolis memoriam fere omnem periiſſe. Neque id mirum, ut nuper ajebam loquens de Viennenſi; quum enim Aquitania I. in Septimania ſita ſit, eaſdem vices paſſa eſt, quas Viennenſis. Quin etiam quæ viciniores Hiſpaniæ erant Provinciæ, ut Narbonenſis & Burdegalenſis, tardius cæteris ſunt reſtitutæ. Narbonenſem ſcilicet Carolus Magnus in ſuo Teſtamento anno 811. non recenſet inter alias, ſicut nec Eluſanam, nec Aquenſem. Quamobrem (quod Baluzius non eſt aſſequutus in Commentariis ad Capitularia) Cointius multas inter cauſas eam recenſet, quod poſt mortem Pipini novis Saracenorum invaſionibus eæ Provinciæ patuerunt. De Burdega-

Cod. Car. ep. 87.

Digitized by Google

galenſi autem Metropoli hoc affirmant Sammarthani, quod poſt Bertrannum, qui affuit Concilio Matiſconenſi, ejuſque ſucceſſorem Gundegiſilum: *Multi deſunt Antiſtites uſque ad Sicarium, qui Ludovici Pii tempore vivebat*. Atque ea propter utriuſque Metropolis Epiſcopi, qui Concilio Stephani III. adfuere, ubicumque locorum, aut gentium degerent, prout conditio ea temporum ferebat, meri erant Epiſcopi omni Metropolitica dignitate exuti; niſi & ipſi, ut de non paucis legitur, Chorepiſcopi, ſeu Speculatores, quo nomine aliqui occurrunt in Placitis Regum, & Conciliis, vocabantur, quaſi certarum regiuncularum in qualibet Diœceſi Speculatores, qui nobis ſunt Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani rurales, ait Colvenerius in Scholiis ad Flodoardum.

Schol. in Flod. lib. 2. cap. 16.

XI. Numerus Metropoleon in Galliis reſtitutarum tempore Caroli Magni.

Mirabitur fortaſſe aliquis, Lugdunum, & Turonum extra Septimaniam urbes, & quidem Lugduneuſem borealiorem Vienna, ac Turonenſem Bituricis, non conſtare ullo veterum monumento inſtauratas eſſe ab Adriano, ſive, ut melius dicam, confirmatas traditione Pallii earum Epiſcopis. At redeat is quæſo in memoriam eorum, quæ ad rem adducit Scriptor Francicus eruditiſſimus: *Si Metropoleon ſingularum hiſtoria, perinde ut Remenſis a Flodoardo, mandata ſcriptis, & ad nos perlata fuiſſet, æque numeroſa occurrerent in eis exempla petitæ eorum ab Apoſtolica Sede confirmationis*: Quod certum poſſumus affirmare, honor Metropoliticus omnibus urbium Metropoleon Antiſtitibus ab Adriano eſt reſtitutus, non tamen Pallio confirmatus; at quo tempore Imperator Carolus ſuum condidit Teſtamentum, 811. unam & viginti Metropoles in toto Regno, ſeu Imperio enumerabat, in quas ſuos theſauros effundi jubebat poſt mortem, nempe: Romam, Ravennam, Mediolanum, Forumjulii, Gradum, Coloniam, Moguntiacum, Juvavium quæ & Salzburgum, Treverim, Senones, Veſontionem, Lugdunum, Rothomagum, Remos, Arelatem, Viennam, Tarantaſiam, Ebrodunum, Burdigalam, Turones, Bituriges. Quibus ex paulo ſupra allatis rationibus non adjungit Novempopulanæ Metropolim Eluſanam, Narbonem primæ Narbonenſis, & Aquenſem ſecundæ, ut cum ſuis quæque Suffraganeis leguntur in Notitia pervetuſti Cod. 700. annorum Reginæ Sue-

Thomaſſin. de benef. 1. lib. 1. c. 43. n. 7.

Teſtam. Car. in to. Concilior.

Schelestr. Antiq. Eccl. to. 2. append. n. 8.

Succiæ num. 238. certiſſimum argumentum, fuiſſe eaſdem inſtauratas poſt Caroli mortem. Cæterum ut ſumma piiſſimi Imperatoris liberalitas inde fulgeat in univerſas Imperii Occidentalis Eccleſias, mira etiam concordia Sacerdotii, & Imperii agnoſcitur ad abolendam Græcorum Cæſarum impietatis memoriam. Etenim Romani Pontifices non ſolum voluerunt, ut ditio Eccleſiaſtica tot liberis firmata donationibus Imperii pars diceretur, quippe quam Patricii Romanorum Pipinus, & Carolus ſummis viribus a Langobardorum immanitate, Græcorumque aviditate defenderant; at Carolo ipſi tot benefactorum gratiam referentes, præclarum Imperatoris Romani titulum elargiti ſunt, &, quod antea jugum graviſſimum videbatur, confirmationem electionis Romani Pontificis maxima eidem liberalitate conceſſerunt. Gloriata enim eſt S. Sedes tantum defenſorem, a quo eſt acerrime vindicata, immenſis adeo beneficiis proſequi, ut perpetuo eidem fœdere jungeretur. De quibus fuſius, & opportunius in tomo quinto Anaſtaſii Bibliothecarii agitur ad eludendam aſſentatorum turbam, qui & de jure, & de factis nec pro Imperii, nec pro Sacerdotii dignitate tam multa congerunt; quum ſibi perſuadeant, hinc Sacerdotium læſum iri, niſi omnia detrahantur Imperio, illinc exitium imminere Imperio, niſi ſuis exuatur juribus Sacerdotium: perinde atque obliterata eſſent monumenta veterum, quibus ſubdolæ illorum artes patefiunt, qui privatæ magis cupiditati, quam veritati rerum inſerviunt.

XII. Unicum Senonenſem eſſe Metropolitam confirmatum teſtatur Concilium Lateranenſe.

Quum igitur conſtet, Galliarum Metropoles omnes ab Adriano Papa inſtauratas, ſub Regno, & Imperio Caroli paulatim propria jura recuperantes ab Apoſtolica Sede per ſacrum Pallium honorem priſtinum impetraſſe, tribus exceptis in Septimania; dubitari non poteſt, quin Concilii Lateranenſis tempore, anno videlicet primo Regis Caroli ab Adriani Prædeceſſore Stephano celebrati, nullus e ſeptem urbium Metropoleon Epiſcopis, qui aderant, Metropolitani honore frueretur. Secus eſt de Senonenſi, quem una cum Rothomagenſi, & Remenſi confirmaverat S. Zacharias miſſis ad Bonifacium Palliis, ut dictum eſt. Quamvis enim, quemadmodum de Remenſi ex Adriani literis, ita de Senonen-

nenſi ex conventu Attiniacenſi conſtet, eam Metropolim hauddum Pallii conceſſione ſtabilitam, confirmatamque eſſe, nam Lupus, cui ſucceſſit Willicarius, illi, ut merus Epiſcopus, ſubſcribit; tamen in noſtro Concilio eum videmus præclaro Archiepiſcopi nomine conſpicuum ſtatim poſt Sergii Ravennatis Legatum ſedere, & iterum Archiepiſcopum Galliarum vocari audimus, dum Acta invaſionis Pſeudo-Papæ Conſtantini accipit e Primicerii manibus, traditque Notario Regionario, ut ea relegat coram Concilio. Quamobrem aut Pallium ei miſerit in Franciam S. Paulus, aut Romam venienti cum reliquis ad Concilium Stephanus III. dederit præſenti, certe Willicarius Senonenſis erat Archiepiſcopus. Hæc de Sedibus Metropolibus Franciæ, quæ tantum nonnullis negotium faceſſunt, ut Archiepiſcopum Senonenſem credant Primatem, ne alios honore Metropolitarum vacuos fateantur. Ii vero, ut videant, quam recte id contendant, præter allata ſuperiori capite, unum hoc velim ſecum reputent, quod ſi Senonenſis fuiſſet quid majus Metropolita, quemadmodum reliqui Francorum Epiſcopi omnibus Italis præſederunt, ita & is Ravennatenſis Legato potiori titulo præſediſſet: dum e contrario hunc illi poſthabitum vident, quia videlicet Metropoliticæ dignitatis habebatur ratio. Cur autem Ravennatenſis præiverit Senonenſi, oſtendam ſequenti capite, dum de Italiæ Sedibus verba faciam; alia enim ejus rei cauſa fuit, quam quod æquum non videretur antiquiori, qui ab anno circiter 752. erat conſecratus, præferri nuperrimum Metropolitam, qui Lupo ſucceſſerat poſt 765. aut ad ſummum 762. & Pallii ſacrum indumentum veroſimiliter paucis ante Concilium diebus acceperat. Sed opportunius de his agam, poſtquam de quatuor Suffraganeis Sedibus verba fecero, quæ quum Metropolibus admixtæ ſint, aperte oſtendunt, nullum per ea tempora inter illas diſcrimen fuiſſe.

XIII. De Suffraganeis Sedibus, quarum Epiſcopi adſunt Concilio. Ac primum de Meldenſi.

Eæ vero ſunt, *Meldenſis*, *Juvavienſis*, *Lingonenſis*, *Noviomenſis*, ſive, ut ipſis verbis utar Codicis, *Meltenſi*, *Joahione*, *Lingonicenſi*, *&* *Noviomu*. Ac primum de Meldenſi. Hæc profecto Suffraganea Senonenſis Archiepiſcopi Sedes cur vindicanda mihi videatur, eſt barbara noſtri Codicis

 Scriptu-

Scriptura. Poſſet enimvero alicui dubium eſſe, num Mettenſis pro Meltenſi legendum ſit: nec levi inniteretur fundamento ejuſmodi dubitatio. Si enim Mettenſis urbs Mediomatricum Suffraganea Trevirenſis in Belgica I. ea eſſet, non videretur admiratione dignum, Bulferamum ejus Epiſcopum ſedere ante omnes Metropoleon urbium Antiſtites. Nam conſtat, Metenſem Epiſcopum, quum integro poſt hoc Concilium ſeculo Pallium obtinuit ab Joanne VIII. cum ſubjectione tamen ſuo Metropolitæ Trevirenſi, quatuor Prædeceſſorum exempla attuliſſe, qui ſacro illo Indumento ornati fuerant. Quorum aliquem attigiſſe tempora hujus Concilii confirmant Annales Fuldenſes Lambeciani, aliique Annales Francorum a Lambecio ex Bibliotheca Cæſarea evulgati: in primis ſiquidem anno 765. & in alteris num. 26. hæc leguntur: *Hruotgangus Metenſis urbis Archiepiſcopus corpora SS. Gorgonii, Naboris, & Nazarii a Paulo Romanæ Sedis Apoſtolico de Roma in Franciam tranſtulit*. Ubi utquumque pro Archiepiſcopo non accipiatur Metropolita, ſed merus Suffraganeus dignitate minor Metropolita, majorque Epiſcopo, juxta phraſim Græcorum, quos obſervat Chriſtianus Lupus poſteriori ævo ab antiqua hierarchia recedentes novam condidiſſe, Epiſcopalem ordinem ita diſtinguendo: *Patriarcha*, *Primas*, *Metropolita*, *Archiepiſcopus*, *Epiſcopus*; tamen ipſa Pallii prærogativa reliquis eum Suffraganeis, & proinde ipſis Metropoleon urbium Epiſcopis præferendum exegiſſet, quum præſertim non ignoremus, Æduenſem, ſive Auguſtodunenſem, & Autiſſiodorenſem in Francia Epiſcopos, quos alibi Metropolitas ſolo nomine appellatos dixi, cum Pallii uſu multa privilegia eidem adhærentia aſſequutos, quæ ne ullum detrimentum inferrent Metropoliticæ autoritati, cavendum præcipue fuit a Romanis Pontificibus, ut liquet ex laudata ſæpius epiſtola Adriani ad Bertherium: *Nec propterea*, inquit, *ulla Metropolis præjudicium patiatur, ſi alicui Suffraganeorum, aut nos, aut Prædeceſſores noſtri rogantibus piis Francorum Ducibus, Pallium largiti ſumus*. Omne autem dubium tollitur, vereque Bulferamum eſſe Epiſcopum Meldenſem conſtat ex Catalogis ejus Sedis Epiſcopalis in Gallia Chriſtiana, ubi legitur ordine XXXIII. *Vul-*

Schol. ad Can. 12. Conc Chalc. & c. 3. append. ad Latr. Epheſ.

Adrian. ep. 9.

Vulfrannus, qui etiam conventui Attiniacenſi interfuit. Sammarthani quidem nudum habent ejus nomen, non enim viderant Attiniacenſem illum conventum in editione Conciliorum Labbeana poſtea vulgatum: at Sirmondus, aliique omnes eum ſequuti, qui e ſchedis Panvinianis Epiſcoporum nomina didicerunt, ne nomen quidem Vulfranni, quippe in iiſdem non extans, audierunt. Ceterum in noſtro Codice, ut in Bonifaciano, aliiſque eorum temporum ſolenne eſt literas *d*, & *b*, in *t*, & *u* convertere & contra; idcirco *Reverentiſſimus* pro *Reverendiſſimus*, *Meltenſis* pro *Meldenſis*, & his ſimilia frequenter occurrunt.

XIV. De Lingonenſi, ex Novionenſi hucuſque ignorata.

De *Joabione* dicendum eſſet; at quia tum de hac Sede tum de *Burtevulgi* alia Sede, quam Burdegalam interpretor, loquentem me oportuit conjecturam ſequi, de duabus aliis Lingonenſi, & Noviomenſi, quod eſt dicendum, expediam. Ad Lingonenſem, quod attinet, præter varietatem nominis, nam Linguonum in Adriani Codice appellatur, Lingonum in aliis notitiis, & Lingonicenſis in noſtro Codice, illud dignum obſervatu eſt, quod quum ſit Suffraganea Lugdunenſis, poſt quatuor aliarum Provinciarum Epiſcopos ejus Antiſtes conſidet, ac præcedit Remenſem; quæ duo mirum in modum confirmant, & duodecim inter Francorum Epiſcopos unum Senonenſem fuiſſe Archiepiſcopum, & reliquos omnes tam urbium Metropoleon, quam Suffraganearum, meros Epiſcopos. Nam Metropolitanis Suffraganeos admiſceri quandoque conſueviſſe ex Conciliis liquet, at de Comprovincialibus id eveniſſe æque conſtat; quare ſi poſt Lugdunenſem ſediſſet Lingonenſis, res procederet. Deinde cur alios Metropoleon Præſules ſequitur, Remenſem vero præcedit? Certe niſi aliunde palam factum eſſet, nullam eos inter prærogativam præter conſecrationis antiquitatem ſervari, vel hinc rei veritas pateſieret. Quod equidem lubens animadverti, quia ſecus eſt de Meldenſi Suffraganea Senonenſis, quæ ſola Oſtienſi dividitur a ſua Metropoli; & de Noviomagenſi, quæ ſtatim ſequitur Remenſem, ita ut niſi Lingonenſis quæſtionem definiret, vindicanti Metropoles Galliæ illo etiam ævo calamitoſiſſimo adminiculum aliquod non deeſſet. De Noviomenſi autem,

ſeu Noviomagenſi Sede, quam Notitia Reginæ Sueciæ Veremundum, ideſt Noviomacum, & Veromandorum appellat Notitia Adriani, hoc innuere ſatis erit, quod inter Epiſcopos incertæ Sedis apud Panvinum eſt Giſelbertus Noviomenſis; Sedes enim omnibus perquam nota. Veniam modo ad alias duas Sedes Panvino ignotas, quæ in Codice, appellantur *Joabione*, & *Burtevulgi*; mihi autem ſunt Juvavienſis, & Burdegalenſis. Ac primum de hac poſtrema, quam inter Sedes Metropoles recenſui.

XV. De Burtevulgi Sede conjectura.

Equidem fateor, quum reputo Annales, & monumenta veterum ſæpius evoluta, ut, ſiquem maxime ſecretum aut vicum, aut pagum hi duo Epiſcopi Ermembertus, & Verabulfus incolerent, dum eorum Sedes a laicis occupabantur, deprehenderem, indicante vocum ſimilitudine, Scriptoris oſcitantiam deteſtor, qui duo Sedium Epiſcopalium nomina ita corrupit, ut enodandæ difficultati nulla profuerit conjectura. Quotquot novi amicos rerum veterum ſcrutatores, ab iis petii, quin etiam efflagitavi, ut certi ſpe fenoris haſce mihi urbes, aut vicos in Francia quærerent; nequicquam meum, nequicquam alienum ſum periclitatus ingenium. Ad eruditiſſimum virum Bartholomæum Campagnolam me converti, ut iterum ſpectaret Codicem, is vero, quæ eſt ſingularis ejus benignitas, morem geſſit: at legit iterum, quod, maxime ſpectabili in legendis veterum Codicibus peritia, ſemel legerat: *Joabione*, & *Burtevulgi*. Quid igitur facerem? Imitarer eos, qui rem eruditis ingratam ne faciant, intacta edunt in lucem monumenta veterum? Non ea mihi mens fuit: meam volui opinionem præmittere vel rejiciendam, dummodo quod mihi fuit repertu difficillimum, faciliori negotio ab aliis docear, & Eccleſiaſtica hiſtoria illuſtretur. Burtevulgum itaque interpretaturus, primo Wirceburgum, ſeu Wirtzeburgum, Herbipolim nimirum, ob vocis ſimilitudinem ipſiſſimam eam eſſe Sedem ratus ſum, nam Burisburgenſem, ſeu Buraburgenſem Sedem una cum Wirceburgenſi a S. Bonifacio conſtitutam in Haſſia anno 741. quidquid vocis æque ſimilitudine invitarer, prætereundam ſuaſit modica ejus Epiſcoporum notitia; quippe poſt Wittam, ſeu Albuinum, quem omnium pri-

Digitized by Google

primum conſtituit S. Bonifacius, multas offendi tenebras uſque ad annum 795. quum Paderbornenſi Cathedra excitata, Buraburgenſis cum eadem coaluit. Wirceburgenſis vero idcirco præ aliis obverſabatur animo, quia ejus primum Antiſtitem S. Burchardum vidi celebrem legationibus ad Apoſtolicam Sedem, teſte libro Pontificali; at Megingaudum, ſeu Megingozum, qui Attiniacenſi Placito interfuit, Succeſſorem videlicet S. Burchardi, in Chronico Wirtziburgenſi apud Baluzium tom. 1. Miſcellaneor. video an. 784. e vivis diſceſſiſſe; & quamquam cum Pagio an. 754. n. 21. & 774. n. 19. ejus Epiſcopatum ad quindecim coarctaverim annos, tamen ab anno 753. quum S. Burchardo eum ſucceſſiſſe Pagius contendit omnium Chronologiam retro trahens, vix mihi remanebat ſpatium inſerendi Verabulfum inter Wirtziburgenſes Epiſcopos, contra fidem Catalogorum ejus Sedis. Quare meditatio omnis inanis fuit, ſtudiumque omne inutile, meque ut alio verterem opus fuit, ne incertam Panvino Sedem, beneficio Codicis emergentem, paterer ob Scriptoris barbariem latitare.

Secus eſt de Burdegalenſi, cujus Sedis tot annorum hiatus novo huic Epiſcopo dat locum ſatis amplum. Nec nefarii Aquitaniæ Ducis Waifarii uſurpationes ſacrilegæ impedimento fuerunt, quin Aquitaniæ Cathedræ ſuos haberent Epiſcopos, ut manifeſte oſtendunt Bituricenſis, ac præſertim Narbonenſis, cujus Sedes e Saracenorum manibus erepta erat ante annum quartumdecimum, quum Concilium Stephani III. celebrabatur. Huc accedit, quod quamquam toto novennalis ſpatio belli, Rex Pipinus trans Garumnam perveniens cum milite, non dicitur in Annalibus aut aggreſſus eſſe, aut expugnaſſe Burdigalam, ut de aliis tot Civitatibus iidem referunt inter Ligerim, & Garumnam; quum tamen ejus Suffraganeas Aginnum, & Petrocorium expugnatas memorant, ceteras urbes finitimas ultro in Pipini ditionem veniſſe affirmant. Quapropter Burdigalam æque, ac aliæ Aquitaniæ urbes, piiſſimi Regis ſub poteſtate exiſtentem non habuiſſe Epiſcopum per hæc ſaltem tempora, vix auſim cogitare. Quid autem vero eſſe ſimilem contendo rem certam? Poſito, ut æquum eſt, quod noſtro in XVI. Eameſie Burdegalenſem detegitur.

Codice; quemadmodum in literis Pontificum, Codice Bonifaciano, aliiſque innumeris monumentis medii ævi, *t* pro *d*, & contra *d* pro *t*, utplurimum adhibeatur, ut videmus in *Reverentiſſimis*, *Meltenſi*, *capud*, *caput*, *&c.* cujuſnam alterius urbis in ampliſſimo Francorum Regno dimidium nomen *Burde* auditur? Nullam profecto urbem, quid dico urbem? Nullum Pagum, aut Vicum tota antiquitas ita appellatum in Francia teſtis eſt. Quamobrem, ut non repetam meliorem Burdigalæ conditionem ab anno 727. a victoria nimirum Caroli Martelli, & Eudonis Aquitaniæ Ducis inſigni de Saracenis, qui Burdegalam ceperant ſuperiori anno, atque omnia late vaſtantes, Eccleſias exuſſerant, ab anno minimum 755. quum Pipini virtute ultra Pyrenæos expulſi ſunt, cœperuntque ubique inſtaurari Eccleſiæ, quarum res poſtmodo Waifarius invaſit, Burdegalenſi in Cathedra, ut in Narbonenſi, aliiſque, ſuum fuiſſe conſtitutum Antiſtitem certum mihi eſt. Ac proinde ante Sicharium ejuſdem Sedis Epiſcopum tempore Ludovici Pii, qui Sammarthanis eſt primus poſt duorum fere ſeculorum ſilentium, Verabulpus, qui Concilio Romano interfuit, conſtituendus eſt, cui fortaſſe una cum aliis Franciæ Metropolitis Adrianus dignitatem reſtituerit, ut fidem facit Notitia Provinciarum data Regi Carolo quinque poſt Concilium annis. Hæc de Burtevulgi Sede mea opinio.

XVII. De Sede Joabione conjectura.

Poſtremam omnium XII. Franciæ Epiſcoporum Cathedram, licet ordine octavam, eſſe volui, quam vocat Codex *Joabionem*. Nulla enim conjectura, quænam ea ſit, aſſequutus, qua via in ejus cognitionem prodire molitus ſim, eruditis patefaciam neceſſe eſt. Animadverti, Saltzburgenſem, ſive Saliſburgenſem Cathedram, quam Leo III. Adriani Succeſſor Archiepiſcopali honore conſpicuam reddidit, proprio & antiquo nomine, fortaſſe ab eam alluente flumine, Juvaviam appellari; quemadmodum frequens Juvavenſium Epiſcoporum nomen in Conciliis comprobat. Hinc eſt, quod diligenter ſpectatis Francorum vaſtiſſimi Regni urbibus, nullius nomen affine *Joabioni* Codicis deprehendi: hanc quippe Anonymus Poeta apud Mabillonium de Saliſburgenſibus Epiſcopis, appellat *Juvavonem*: (Mabill. Analect. to. 4.)

Di-

Dicta Juvavo fuit quondam Metropolis iſta:

Et in Itinerario Antonini *Jovavi* dicitur, ac denique in ſæpe laudata Notitia Reginæ Sueciæ *Juvano*; in ea ſiquidem poſt Germaniam II, ita legitur: *Provincia Bajoariorum, ideſt Noricus Ripenſis ſuper Danubium, ſive Noricus mediterranea, habet Civitates numero ſex. Metropolis Civitas Jovano, ideſt Salzburg*. Quare ad nomen urbis, quod attinet, nullam certe *Joabioni* ſimiliorem reperire eſt *Juvavone*, ſeu *Juvanone* Notitiæ, & Anonymi. Huc accedit, quod hujus Concilii tempore Bajoaria ad Regnum Francorum pertinebat, quod docet Pipinus ipſe apud Annaliſtam Metenſem anno 743. dum Sergio Presbytero S. Zachariæ Legato: *Nunc vero*, inquit, *certus eſto, per interceſſionem B. Petri Apoſtolorum Principis, & per judicium Dei, quod ſubire non diſtulimus, Bajoariam, Bajarioſque ad Francorum imperium pertinere*. Certe Aquitaniæ Dux Thaſſilo II. Odilonis filius, qui in conventu Compendienſi ſacramentum fidelitatis præſtiterat Pipino Regi, & ejus Succeſſoribus, e placito Nivernenſi anno 763. Aquitanici belli quarto, celebrato: *Poſtpoſitis ſacramentis, & jusjurando*, ait Annaliſta Metenſis, *quod quondam Regi Pippino Avunculo ſuo promiſerat, ſine licentia ejus ad uſque Bajoariam fugit, & numquam amplius faciem Regis Pippini videre meruit*. At ea ſeceſſione ob privatas, ut reor, ſimultates a Pipino Thaſſilonem non defeciſſe teſtatur nullum alterutra ex parte ſuſceptum bellum; dum contra idem Thaſſilo Paulum Papam enixe orare, & obteſtari ſtatim cœpit, ut hujus prolatis literis oſtendit Pagius, pro reconciliandis animis; tametſi non legatur Thaſſilo in gratiam rediiſſe cum Pipino. Quam rem evidentius comprobat renovatio ſacramenti, quod idem præſtitit Regi Carolo ab Adriano per Legatos admonitus: *Ut recordaretur priorum ſacramentorum, & non aliter faceret, niſi ſicut jurejurando jamdudum promiſerat Pippino Regi, & filiis ejus. Quibus admonitionibus conſenſit Thaſſilo*. Et ſiquando veræ defectionis indicium dedit, ut Annales eveniſſe produnt an. 787. exercitu in ſuam Ditionem deducto, ſacramenta renovare eſt compulſus, filio inter obſides dato.

Pag. an. 763. num. 4.

Idem ſeq. an. num. 5.

Regino ap. Pag. 781. n. 8.

Eſto

Digitized by Google

XVIII. Examinatur num fuerit Juvavienſis, Catalogo Salisburgenſium Antiſtitum vindicato, contra Pagium.

Eſto igitur: Juvavienſis ea Sedes fuerit, indeque alios inter Francorum Epiſcopos ad Concilium venerit Hermembertus. Quid poſtea? Graviorem multo difficultatem movet ingens Recentiorum quæſtio de Salisburgenſium Epiſcoporum ætatibus, qui unanimes Hermembertum excludunt. Et ſane duobus ii monumentis inhærent non modicæ autoritatis: primum eſt Catalogus Comprovincialium Epiſcoporum a Poeta Anonymo æquali Regis Ludovici Pii ſcriptus, quem ſupra laudavi ex Analectis Mabillonii; alterum eſt Catalogus deſcriptus an. 1186. a S. Eberhardi Salisburgenſis Archiepiſcopi diſcipulo, editusque a Caniſio in antiqua lectione. Utrique jure inhærent Henſchenius in vita S. Rudberti primi Salisburgenſis Epiſcopi, & Antonius Pagius in ſua Critice. Iiſdem antiquior ita habet:

Henſchen. die 27 Martii. Pag. an. 796. n. 10. & ſeqq.

Dicta Juvavo fuit quondam Metropolis iſta,
Quam primo fundans Hrothertus *rexerat almus.*
Poſt hunc Vitalis *Antiſtites rexit eamdem.*
Ipſius inde Flobargiſus, *qui eſt fultus honoris.*
Quartus Joannes *fuerat, Sedemque regendo.*
Advena Virgilius *ſtatuens quamplurima quintus.*
Multo plures gerens Arno *ſuper omnia ſextus.*
Septimus hinc ſucceſſit Adarlam *Paſtor opimus,*
Tempore namque ſuo ſtatuens quamplurima pulchre.
Octavus veniens Liuframmus *Præſul ovilis,*
Officium Domini renovans formoſius æque.

Recentior vero Catalogus antiquiorem illuſtrat, ut mox planum fiet: *Igitur*, ait, *poſt diſceſſum beatiſſimi* Rudberti *Pontificis vir clarus omni populo, egregiuſque doctor, & ſeminator verbi Dei* Vitalis *Epiſcopus Sedem Juvavenſem regendam ſuſcepit. Poſt cujus tranſitum* Anzologus *extitit Abbas. Poſt cujus depoſitionem prædictæ Sedi adhæſit* Savolus *Abbas. Cujus vitæ finito curſu* Ezius *Abbas ſucceſſit. Quo migrante de ſeculo, iterato illo, Sedes honorata refulſit Epiſcopo* Flobargiſo. *Poſtquam* Joannes *Paſtoralem geſſit in Sede præfata curam.* Poſt Joannem vero, ut legit etiam Pagius apud laudatum Scriptorem vitæ S. Rudberti, in brevi Indice: *Joannes Epiſcopus, Bertricus Abbas, S. Virgilius Epiſcopus, Arno Archiepiſcopus, Ammilon Abbas* recenſentur, & in fine Catalogi hæc ſatis per-

Digitized by Google

perſpicua verba ſucceſſionem Epiſcoporum, Abbatum, & Archiepiſcoporum confirmant: *In Catalogo iſtorum Epiſcoporum quinque Abbates continentur, qui abſque Pontificali ordine, & dignitate regebant Epiſcopatum Juvavenſem. Hi vero ſunt Anſologus, Savolus, Ezius, Bertricus, Ammilon.* Nemo non videt, quantam merentur fidem hi Catalogi, namque ex nominibus Epiſcoporum ſumma ubique concordia enumeratis palam fit, non eſſe ea deducta niſi ex ipſis antiquis tabulis Salisburgenſis Eccleſiæ: hoc licet diſcrimen inter utrumque ſit, quod primus nonniſi Epiſcopos, alter vero Abbates inſertos Epiſcopis numerando recenſet. Hundius, Cointius, aliique paſſim Catalogum ſecundum amplectuntur, neque hac in parte interpolatum ullus eorum credidit. Sed Antonius Pagius nactus occaſionem animadvertendi in Annalium parentem (qui S. Rudberti adventum in Bajoariam recte collocat ineunte ſeptimo ſeculo) ducibus præſertim viris eruditiſſimis Hadriano Valeſio, & Mabillonio, vera falſis miſceri, ac proinde nullatenus ſecundo Catalogo audiendum eſſe contendit.

Infinitam revera quæſtionem aggrederer, ſi præferendam Baronii ſententiam autoritate Catalogi per capita ſingula demonſtrarem; quapropter ampliſſima meſſe relicta, ſpicilegio contentus ero. Integro vir doctiſſimus producit ſeculo adventum S. Rudberti, primumque Juvavenſem Epiſcopum eſſe factum autumat non 628. cum Baronio, & aliis, ſed anno 702. deinde anguſtiis temporum preſſus, nam anno 739. Joannem a S. Bonifacio creatum eſſe negari non poteſt, Rudbertum, Vitalem, & Flobargiſum intra ſeptem & triginta annos coarctat. Fuerit vero Sedes horum trium Epiſcoporum breviſſima; nulluſque eorum trans octavum ſeculum abjiciatur: at S. Bonifacius in Bajoariam veniens, ſeu rediens anno prædicto, quatuor in ea Epiſcopatus inſtauravit, qui ſuis jamdiu Paſtoribus erant vacui, præter Patavienſem, cujus Epiſcopum paulo ante ordinaverat S. Gregorius III. Audiatur idem S. Pontifex diuturnum Epiſcoporum ſilentium, integer teſtis, affirmans. Bonifacium inveniſſe ait Bajoarios: *Extra ordinem Eccleſiaſticum viventes, dum Epiſcopos non habebant in Provincia, niſi unum nomi-*

XIX. Pagius a Baronio recedens in Chronologia S. Rudberti Salisburg. Ep. arguitur.

S. Greg. ep. ap. Bar. 739.

ne Vvinilum, nempe Pataviensem. Et infra proſequitur, Bonifacium compellans: *Presbyteros autem, quos ibidem reperiſti, ſi incogniti fuerint viri illi, a quibus ſunt ordinati, & dubium eſt, eos Epiſcopos fuiſſe, qui eos ordinaverunt, ſi bonæ actionis, & Catholici viri ſunt ipſi Presbyteri, & in miniſterio Chriſti, omnique lege ſancta educati, ab Epiſcopo ſuo benedictionem Presbyteratus ſuſcipiant, & conſecrentur, & ſic miniſterio ſacro fungantur*. Quid? Tanta fuerit Succeſſorum S. Rudberti, Vitalis, & Flobargiſi, quin Sancti ejuſdem Rudberti vecordia, cæterorumque Bajoariæ Epiſcoporum, quos Pagius Poetæ Anonymi autoritate reſtituit, ut non modo Eccleſiæ omnes viduæ poſt eorum mortem derelictæ ſint, at nullus in toto Ducatu Presbyter rite ordinatus inveniatur? Sit fides Pagio. Equidem doctiſſimo Cardinali adhærens cum ſecundo Catalogo ita perſequor Juvavenſium Epiſcoporum hiſtoriam. S. Rudberto ad ſuperos revocato, primum Epiſcopus Vitalis, deinde tres Abbates Anzologus, Savolus, Ezius uſque ad principium octavi ſeculi, octoginta circiter annis ab ejus inſtitutione, Eccleſiam, immo totum Epiſcopatum Juvavenſem adminiſtrarunt. Ezio autem (utar verbis Catalogi) *migrante de ſeculo, iterato illo*, quid clarius? Mortuo videlicet poſt cœptum octavum ſeculum, *Sedes honorata refulſit Epiſcopo Flobargiſo*, poſt cujus mortem malo per totum Francorum Regnum late gliſcente, Juvavenſis Eccleſia, ut aliæ Bajoariorum Sedes S. Bonifacio teſte, vacavit, vix unico Patavienſi Winilo a S. Gregorio III. ante adventum S. Bonifacii ordinato ſuperſtite.

XX. Quare Abbates inſerantur Epiſcopis Salisburgenſibus in Catalogo?

At, ne forte alicui, ut Pagio, male oleant verba, quæ in fine Catalogi leguntur: *Quinque Abbates continentur, qui abſque Pontificali ordine, & dignitate regebant Epiſcopatum Juvavenſem*, animadverti oportet, quod ab ipſo Epiſcopatus fundatore S. Rudberto conditum fuit Monaſterium S. Petri Apoſtoli, inque eo ſtabilita Sedes Epiſcopalis, unde non eſt translata, niſi poſt ædificatam a S. Virgilio Eccleſiam in S. Rudberti honorem, quo una cum ejus, ac ſociorum S. Cunialdi, & Giliſarii ſacris pignoribus Sedem Epiſcopalem advexit, relicta Monaſterii cura Abbati Bertrico, ut legitur in hujus vita, quod removet omne dubium, quin cre-

credamus, quod ſumma in ea temporum difficultate, quam ſatis pro meo munere jam deſcripſi, Sedem vacantem ipſi Abbates adminiſtrarint, abſque *Pontificali* tamen *ordine*, *&* *dignitate*, ut cavetur in fine Catalogi. Tum vero quis munere Epiſcopali fungeretur, non enim chriſma conficere, aut ſacras peragere ordinationes poterant Abbates, incerta res eſt. Quare Henſchenius ad vitam S. Rudberti obſervat, Salisburgeuſem Cathedram toto ſeculo ſeptimo adhæſiſſe Antiſtitibus Paſſavienſibus, ſeu Patavienſibus: & alio loco docet, quod quum Sedes Friſingenſis carebat Epiſcopo, eidem *Advena aliqui*, *qualis S. Emmerammus fuit*, *Epiſcopalem aliquando impenderunt curam*; quam rem etiam Pagius affirmat agens de ejuſdem S. Emmerammi martyrio, ubi contra Sammarthanos oſtendit, eum numquam fuiſſe Patavienſem Epiſcopum. Idemque teſtatur Anonymus apud Caniſium in S. Virgilio, dum ait, quod Rex Pipinus Virgilio conceſſit Epiſcopatum Salzburgenſem Rectore vacantem: *Iſque diſſimulata ordinatione ferme duorum annorum ſpatiis*, *habuit ſecum proprium Epiſcopum comitantem de patria*, *nomine Dobda ad perſolvendum Epiſcopale officium*. Unde patet, quod, quemadmodum S. Virgilius conſecrationem Epiſcopalem protrahens, in Dobdæ humeros omne onus reclinabat, ita peregrinum aliquem Epiſcopum illuc pervenientem Abbates, qui abſque Pontificali dignitate identidem regebant Eccleſiam, enixe orabant, ut Friſingenſi in Epiſcopatu Paſtoris munere fungeretur, quidquid non commiſſos ſibi greges paſcere prohibeatur Epiſcopus, nam contra neceſſitas ſuadebat. Quare hanc ego Sedis Juvavenſis conſuetudinem conſiderans, ac præterea affinitatem nominis, & vacationem ſæpe diuturnam, mihi blandiebar Hermemberti ſedem, ſeu moram, fortaſſe a propria profugi, fuiſſe Juvaviæ: putabamque, obid non vocari Epiſcopum Juvavenſem, ſive, ut barbare loquar cum Codice, *Joahionis*, ſed *Joahione*, quaſi degentem ea in urbe, ibique officio fungentem Epiſcopali, dum Abbas Bertricus regebat Eccleſiam, abſque Pontificali dignitate.

Acta SS. To. 3. Mart pag. 702. num. 10.

Pag. 652. n. 8.

Tom. 6. Ant. Lect. pag. 1174.

XXI. S. Virgilii ætas controverſa.

At rem incertam incertioribus ſemper confirmandam invenio. S. Virgilii, qui ex laudatis Catalogis in Sede

Digitized by Google

Juvavenſi ſucceſſit Joanni poſt Abbatem Bertricum, ſtabilire ætatem oportet: niſi enim eſt factus Epiſcopus poſt Concilium hoc Lateranenſe, conjectura omnis evaneſcit. Hunc ex Hibernia in Galliam veniſſe refert Anonymus, *ubi ab illuſtri Francorum Rege Pipino, qui Majordomus dicebatur, apud Cariſiacum honeſte exceptus fuit*, cumque eo moratum eſſe duobus annis. *Temporibus vero*, proſequitur, *Ottilonis Ducis Bavarorum, qui tunc cum tota Norica Provincia ſubjectus fuit prædicto Regi Francorum, Salisburgenſis Eccleſia, quæ ab antiquo vocabulo a juvando dicta fuit Juvavia, proprio carebat Epiſcopo*. Huc igitur miſſum ait Virgilium, qui ſua conſecratione per biennium dilata, Epiſcopali munere fungentem ſecum habuit *Epiſcopum comitantem de patria*, *nomine Dobda*, at populis demum id flagitantibus, *ordinatus eſt a Provincialibus Præſulibus anno nativitatis Domini 767. XVII. Cal. Jul.* Deinde fundatam ab eo narrat, conſecratamque Cathedralem Eccleſiam, *cujus loci*, ajens, *in tertiodecimo anno conſecrator extitit*. Equidem tot tantiſque ſcatentem mendaciis narrationem Anonymi, qui pluribus poſt Virgilium ſeculis eam conflavit, miratus ſum eruditiſſimos viros, præſertim Mabillonium, Henſchenium, & Antonium Pagium non modo, ut par erat, non ablegaſſe; at unumquemque eorum adoptaſſe, ſuſcepiſſeque Augiæ ſtabulum repurgandum. Summa tantum capita noviſſimi horum legam, qui aliorum opiniones ad trutinam revocavit, ne longius æquo aberrem ab inſtituto. At prius Anonymi conflatoris præcipua vitia indicabo. Anno 741. occubuit mortem Carolus Martellus, Regnumque ante mortem diviſit inter filios Carolomannum, Pipinum, & Griphonem, cujus portionem inviſam Francis brevi fratres abſumſere: *Primogenito ſuo*, ait continuator Fredegarii, *Carolomanno nomine, Auſter & Suaviam, quæ nunc Alemannia dicitur, atque Thoringiam tradidit. Alteri vero ſecundo filio juniori Pippino nomine, Burgundiam, & Neuſter, & Provinciam permiſit*. Itaque hi Majoreſdomi anno 742. creato Rege Childerico III. poſt annorum ſex interregnum, ut ſibi amoverent invidiam, in ſua quiſque parte regnarunt, junctis quandoque armis ad debellandos hoſtes, ut anno 743. quum Bajoarios ſubegerunt. Pipinus ve-

Caniſ. Ant. Lect. to. 6. pag. 1174.

Pag. an. 741. num. 1.

vero non fuit Majordomus Francorum, niſi poſtquam anno 747. Carolomannus induit monachum relicto Regno. Anno autem ſequenti, nimirum 748. Annales Bertiniani aliique apud Pagium teſtantur Thaſſilonem Odilonis filium a Pipino eſſe factum Bajoariæ Ducem. Itaque illius quadriennii ſpatio inter 743. & 748. mitti potuit Virgilius Odiloni, cujus temporibus, ait Anonymus, Eccleſia Salisburgenſis proprio carebat Epiſcopo. Et Joannes, quem nuper, anno videlicet 739. S. Bonifacius illi Eccleſiæ præfecit, cui Catalogos tribuere annos 20. Wiguleus Hundius obſervat; ubinam gentium, locorumve erat? At Scriptori poſtero prævertenti Majordomatum Pipini, & Carolomannum neſcienti hæc permittantur. Biennii moratum ait Virgilium cum Pipino, duobuſque fere annis ordinationem Epiſcopalem diſtuliſſe; atque eſſe a Comprovincialibus ordinatum anno 767. XVII. Cal. Jul. ideſt die 15. Junii, nec Dominico ſcilicet, nec feſto die. Benigne hic etiam agamus cum Anonymo: biennium illud Virgilius inſumſerit regnante jam Thaſſilone in Bajoaria. Quid? Ab anno 748. ſeu 749. ut habent Annales Fuldenſes, ad annum 767. numeratur biennium? At audiamus Criticum Baronii, cujus in ſolvendis hujuſmodi nodis eſt ars mirifica.

Abjiciendas contendit Pagius Notas omnes Chronologicas, nudamque narrationem rei retinendam. Itaque ordinatum Virgilium docet anno 746., ut mea in Chronologia Cæſarea Pontificia indicavi, fidem relinquens Pagio ipſi. Idem vero, qui omnia adoptans monumenta Caniſii, vel prædicationem S. Rudberti ad ſeculum octavum transfert, Boicarum rerum Scriptoribus reclamantibus, non videt, quam difficile ad credendum erit, minori ſpatio temporis quatuor Epiſcopos tenuiſſe Sedem Salisburgenſem, (rejectis etiam Monachis inſertis, & diuturna vacatione, quam dolebat S. Bonifacius) quam unumquemque e duobus Succeſſoribus Joannis. Quis enim credat S. Virgilium annos fere quadraginta, & Arnonem ſex, & triginta eam Sedem tenuiſſe, quam S. Rupertus, Vitalis, Flobargiſus, & Joannes, eodem circiter ſpatio temporis in quatuor partes dividundo gubernarint, quum præſertim eorum nullus, præ- XXII. Salisburgenſium Epp. ætates Pagius pervertit.

 ter

Digitized by Google

ter S. Rupertum, martyrium fecerit? Præterea Stephanus III. petierat a Francorum Regibus per ſuum Legatum, ut mitterent *aliquantos Epiſcopos gnaros, & in omnibus Divinis Scripturis, atque Sanctorum Canonum inſtitutionibus eruditos, ac peritiſſimos*, cujuſmodi erat S. Virgilius referente Anonymo: *Sapiens, & bonus Doctor: ..... comperto eo bene docto*; cur ergo eumdem cum aliis non miſerunt ii Reges ad Concilium Lateranenſe? Nam mortuo jam Pipino, atque enixe, ut vidimus, deprecante Thaſſilone, ut rediret in Regis gratiam, non eſt dubium, quin eunti Romam Epiſcopo, juſſu Regum Succeſſorum, impedimento fuiſſet. Quamobrem, ut dicam quod ſentio, S. Virgilius ad Salisburgenſem Cathedram non aſcendit, ante Concilii celebrationem. Et quoniam antiquitatis videri nolim interpres nullo inhærens fundamento, quidquid meam fulcit conjecturam, expediam.

Anaſtaſ. in Steph. ſect. 275.

XXIII. Annus ordinationis S. Virgilii, & Sedis tempus.

Æram Chriſti communem perperam ab Anonymis adhiberi apud Caniſium communi omnes conſenſu affirmant: qua de re Pagio morem geram Notas hujuſmodi Chronologicas omnino abjiciens. Sunt tamen aliæ Notæ Chronologicæ, quas ii decerpſerunt ex Salisburgenſis Eccleſiæ Tabulariis, nec impune licet contemnere. Eccleſiam Cathedralem a S. Virgilio ædificari cœptam legitur apud Anonymum alterius Anonymi abbreviatorem, ſeu interpolatorem, ut vocat Henſchenius, *Indictione VII.* Ejuſdemque Eccleſiæ Dedicatio primum facta, ſeu benedictio, deinde conſecratio memorantur. De prima Dedicatione idem Anonymus loquitur: *Dedicata eſt primo Eccleſia S. Rudberti a S. Virgilio Epiſcopo anno Taſſilonis Ducis XXVI..... Eodem anno tranſtulit idem Epiſcopus S. Rudbertum &c.* De conſecratione vero apud laudatum Autorem vitæ S. Virgilii legitur: *In tertiodecimo anno conſecrator extitit*. Tria hæc teſtimonia Chronologica, ſemel mihi veniam adhibeat Pagius, non poſſum rejicere. Primum igitur eſt Indictio VII. quæ non 767. ſed 769. anno uſque ad Septembrem in curſu erat. Cumque Autor vitæ eodem anno 767. ordinatum dicat S. Virgilium, cui breviator illigat Indictionem VII., error facile deprehenditur biennii perperam relicti, reſtituiturque Ordinationis annus ſtabiliendo principium fundatæ Eccleſiæ ante men-

Henſch. to. 3. Mart. p. 701.

Digitized by Google

menſem Septembrem, & poſt diem VII. Calendas Julias, quam congruere ordinationi oſtendit litera Dom. A, non XVII. in quam eo anno incidit feria V. Primæ autem Dedicationi nihil addi oportet; nam annus Thaſſilonis XXVI. adhuc in curſu erat anno æræ 773. quum regnare orſus eſſet 748. ut dictum eſt. Conſecratio demum facta anno Epiſcopatus S. Virgilii tertiodecimo ſpectat ad 781. poſt diem 25. Junii, qua ordinatus eſt, ſive ad 782. ante prædictam diem. Et ſi Poetæ Anonymo fides habenda eſt, eodem anno 782. diem obiit S. Virgilius, quum ſediſſet annos quatuordecim, non quadraginta, ut Pagius interpretatur: quis enim neſciat, Poetis eſſe liberum quodlibet numerandi genus adhibere, ut legibus poeſis inſerviant? Verba poetæ ſunt:

Quique regebat ovans præſentia culmina tecti,
Ferme quater denos caris cum fratribus annos.

Nec recens cuditur mea opinio; nam idem Anonymus Autor vitæ, qui ordinatum docet S. Virgilium anno 767. eumdem in Domino obdormiſſe teſtatur *anno* 780. *IV. Calendas Decembris*. Quare ſi ordinationi addendum oſtendi biennium, ſpatium idem temporis morti adjungere opus eſt; ut enim æra Chriſti communi ſit abuſus Scriptor, non idcirco minuendi, augendive ſunt ejus Sedis anni proprio lubito a nobis poſteris, at quatuordecim ab Anonymo ei tributi, retinendi integre; rejiciendique ii quadraginta, qui utquumque in principio, & fine augeantur, nunquam S. Virgilii ætatem certam definient.

Quæ, quum ita ſint, ſi Joanni, quem ordinavit Sanctus Bonifacius, tribuamus, ut dixi, annos 20. aut 21. ita ut ad annum perveniat 760. hinc vero ad Abbatis adminiſtrationem reditum eſſe fateamur cum Catalogo laudato, qui Bertricum collocat inter Joannem, & S. Virgilium, non deerit locus Hermemberto, qui a propria Sede exul, in communi Epiſcoporum calamitate, Juvaviæ degeret, ibique Epiſcopali munere fungeretur, quoad S. Virgilio adveniente cum ſuo Epiſcopo Dobda, hic adminiſtrare Epiſcopatum cœpit. Facta enim interim evocatione Epiſcoporum a Stephano III. jubentibuſque Regibus Pipini filiis, venire Juvavenſem Epiſcopum Romam, Virgilius nondum conſecratus, XXIV. Concluſio, & fundamentum conjecturæ.

tus,

tus, lubens Hermemberto iſtud iter commiſerit. Hucuſque conjectura me deduxit, nec tamen quieſco, opto enim ab aliis diſcere, quod aſſequi non eſt datum. Ceterum ad Hermemberti dubiam Sedem confirmandam, hic ſubjicio vagantium tota Gallia Epiſcoporum, tempore calamitatis, argumenta certa ex Conciliis. *Statuimus, ut ſecundum Canonicam cautelam omnes undecumque venientes ignotos Epiſcopos, vel Presbyteros ante probationem Synodalem in Eccleſiaſticum miniſterium non admitteremus*. Item: *Statuimus, ut ſupervenientes Epiſcopi, vel Presbyteri de aliis regionibus non ſuſcipiantur in miniſterium Eccleſiæ, niſi prius fuerint probati ab Epiſcopo, cujus Parochia eſt*. Item: *Ut ab Epiſcopis ambulantibus per patrias ordinatio Presbyterorum non fiat*. Item denique: *De Epiſcopis vagantibus, qui Parochias non habent, nec ſcimus ordinationem eorum qualiter fuit, placuit juxta inſtituta Sanctorum Patrum, ut in alterius Parochia miniſtrare, nec ullam ordinationem facere debeant ſine juſſione Epiſcopi, cujus Parochia eſt*. Hos inter vagantes, errantesque Epiſcopos Hermembertum recenſere ſcripturæ vitio jubeor, libenter auditurus Sedem illius certam ab eruditis.

Concil. Germ. Can. 4. an. 742.

Concil Sueſſ. Can. 5. an. 744.

Conc. Vermer. Can. 8. an. 752.

Conc. Vernen. Can. 13. an. 755.

CAPUT III.

Sedes Epiſcoporum Tuſciæ atque Campaniæ, & Provinciæ Italiæ, qui adfuerunt Concilio Stephani III.

I. Ravenna, & ejus Autocephalia.

PLura, Lector, titulus pollicetur, quam quæ paravi dicere, ne crambem timeas; quæ enim priori capite diſputavi de Provinciis, non ſunt materia hujus tertii. Quædam pauca de Sede Ravennatenſi, aliquanto plura, ſed neceſſaria, de Oſtienſi, & nonnulla de aliis, præſertim antiquatis, breviter, & utiliter hoc in tertio capite amplecti deliberavi. Incipio a Ravennatenſi, cujus Antiſtes primum poſt Romanum Pontificem locum tenet in Concilio Lateranenſi. Coſtantinopoleos Patriarcharum tot, tamque diuturna molimina, ut Patriarchis cæteris præferrentur, non-

nonnullorum quoque audaciam, & inſaniam, ut eidem Chriſti Vicario anteirent, nemo ignorat. Sed hujuſmodi machinamenta, & temeritatem, inde habuiſſe originem quis neſcit, quod Byzantium facta erat Sedes Imperii? Græcia ſcilicet leviſſima Succeſſorum Divi Petri aut ignorans, aut ſimulans ignorare prærogativam, Eccleſiæ univerſalis Primatum ambitione, & faſtu metita eſt: & quæ, Summorum Pontificum admirabili tollerantia, evicit tandem, ut Alexandrino, & Antiocheno dignior adſcititius Patriarcha haberetur, Oecumenicum paulo poſt Patriarcham eumdem fieri auſum, deteſtata eſt. Perinde eſſe factum a Ravennæ Metropolita doleret Eccleſia, niſi Chriſti Vicarius repreſſiſſet audaciam ejus, Chriſtuſque ipſe ſapientiſſimo conſilio decreviſſet, ut quem ſupremum Eccleſiæ Principem detrectabat Ravennas, ſupremum quoque Regem & Dominum veneraretur. Hanc Ravennatenſium Antiſtitum ambitionem jure Cardinalis doctiſſimus effrenem appellans, inde natam obſervat, quod ea in urbe Honorius primum, & Valentinianus Imperatores, deinde Theodoricus, aliique Gothorum Reges, ac poſtremo Græcorum Exarchi ſedem habuerunt: præterea animadvertens, haud difficile Ravennati fuiſſe ſupra Mediolanenſem, & Aquilejenſem ſe efferre, urbibus Aquileja ab Hunnis, & Mediolano a Langobardis exciſis, deteſtatur Autocephaliam, qua juri Patriarchali Romani Antiſtitis ſeſe ſubducere conatus eſt. Tantam temeritatem hiſtoriæ omnes deplorant, & uberrime enarrant Recentiores eruditi, præſertim Abbas Bacchinus in Agnellum, qui ſchiſmate & ipſe implicitus, contra Apoſtolicam Sedem ſæpe virulentus, Ravennatenſium Præſulum res geſtas depravat. Eſtque exemplo Archiepiſcopus Sergius, qui per ſuum Legatum Concilio huic Lateranenſi interfuit, ac primum poſt Romanum Pontificem locum tenuit. Quapropter ex fuſiori eorum hiſtoria ea tantum decerpam, quæ ſtatum referant illius Sedis; atque ita neque eruditis moleſtus ero, neque Concilium hac in parte non illuſtratum emittam.

Noris de Syn. V. cap. 10.

II. Autocephalia Ravenn. extinguitur.

Juſtinianus Junior imperabat iterum tertio anno, quum Felix Ravennas Archiepiſcopus diuturni ſchiſmatis finem attulit, ordinatus Romæ, juxta veterem conſuetudinem, a Ro-

K ma-

Digitized by Google

mano Pontifice Conſtantino, anno videlicet 708. Poſt eum vero Joannes anno 718. ejuſque poſt admodum diuturnam ſedem Succeſſor Sergius, anno 752. ut videtur Bacchino, Romæ ordinati, antequam Exarchatus in Ditionem veniret Apoſtolicæ Sedis, ſatis ſuperque oſtendunt, Autocephaliæ finem, ac debitæ ſubjectionis Pontifici Romano initium debere conſtitui prædicto anno ordinationis Felicis. Quum vero hunc teſtari videatur Liber Pontificalis noluiſſe fidem ſuam ſcripto obligare, quemadmodum ab aliis fieri conſuevit (ut patet ex Diurno Pontificum cap. 3. tit. 7.) *Solitas in Scriniis noluit facere cautiones, ſed per potentiam Judicum expoſuit, quod maluit*: hinc eſt, quod ſchiſmatis retinentiſſimus Clerus multa confingere habuit liberum, quæ dubiam Ravennatis hujus Antiſtitis obedientiam reddunt, tametſi idem inter Sanctos fuerit collocatus, nullum enim detrimentum, ut ait Bacchinus, viris ſanctis important dicteria vulgi. Eadem, quin etiam multo pejori uſus eſt fortuna noſter Sergius, quem, ſchiſmatico Agnello teſte, poſt Romanam conſecrationem: *Spreverunt Sacerdotes, & ſeparaverunt ſe ab eo miniſtri*. At, præterquamquod novis creatis miniſtris turbas omnes compoſuit, ſedente Sergio res evenerunt, quibus Ravennatenſes ab Apoſtolica Sede amplius disjungi non potuerunt; nam totus Exarchatus juris S. Sedis eſſe cœpit. Feliciſſimum hunc rerum eventum juvat memoria repetere: inde enim Regalis Sacerdotii ſub lege Naturæ, & ſcripta a Patribus, & Senioribus adumbrati primordia repetuntur. Aliquot ante annis, quam hæc fierent, urbs Ravenna ſemel a Rege Langobardorum Liutprando expugnata, ab eodem iterum oppugnabatur, dum Ravennæ Archiepiſcopus erat Joannes Prædeceſſor Sergii: quare idem cum Exarcho Eutychio ad Romanum Pontificem S. Zachariam, ejus opem efflagitantes, confugerunt. Continuo Pontifex morem geſſit: per ſe ipſe Regem adiit, Ravennateſque ab inſidiis liberavit. Quare ad priſcam conſuetudinem accedente officio, non erat dubium, quin obedientiam a Felice, & ab Joanne jure præſtitam Romano Pontifici, Archiepiſcopi Succeſſores exhiberent, ut re Sergius exhibuit. Nihilo tamen minus decreverat Deus Optimus Maximus, ut

Anaſt. in vita Conſtantini to. 4.

Agnell. libr. Pont. Bacchin. excurſu ad Joannem &c.

Digitized by Google

ut indiſſolubili ea Sedes vinculo adhæreret Cathedræ Divi Petri. Nam paulo poſt quam Italiæ pars magna ab impiis Græcorum Imperatoribus deficiens Romano Pontifici, tamquam ſupremo Principi, obtemperare maluit, Rex Francorum Pipinus, anno 755. Sergii Antiſtitis 4. devictis Langobardis, totum Exarchatum, unde antea expulſi erant Exarchi, Apoſtolicæ Sedi perpetuo poſſidendum donavit, jamque nongenteſimo octogeſimo anno poſſidet, poſſidebitque ad mundi exitum: id quippe divinitus ſtatutum eſt, ut Regale Sacerdotium aliorum vices Regnorum non ſentiat: *Suſcitabit Deus Regnum*, Divini Decreti ſunt verba, *quod in æternum non diſſipabitur, & Regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem, & conſumet univerſa Regna hæc, & ipſum ſtabit in æternum*. Hujus vero Regni non repetenda eſſe initia a donatione Pipini, qui amplificator Ditionis Eccleſiæ fuit, non inſtitutor, alibi contra Pagium demonſtravi.

Daniel. 2. 44.

Anaſt. tom. 4. Prol. pag. 200.

III.
Novum defectionis genus Ravennates Archiepiſc. excogitant.

Autocephalia igitur, ipſum Exarchatum ſubjiciendo Sanctæ Sedi, radicitus evulſa, omne ſimul adminiculum ablatum eſſe Archiepiſcopis videbatur, quo adverſus Romanos Pontifices inniterentur. At ſecus eſt; nam primi duo Archiepiſcopi poſt Pipini donationem, Sergius nimirum, qui jam ſedebat, & Sergii Succeſſor Leo, novum excogitarunt genus deficiendi a Romano Pontifice: ſibi ſcilicet arrogarunt ditionem ipſam Exarchatus. De Sergio quidem id teſtatur Agnellus: *Judicavit*, inquiens, *a finibus Perticæ totam Pentapolim, & uſque ad Tuſciam, & uſque ad menſam Vualami, veluti Exarchus, ſic omnia diſponebat, ut ſoliti ſunt modo Romani facere*. De Leone vero ex trinis Adriani literis liquet: *In magnam*, ait, *ſuperbiam, & tyrannicam elationem pervenit, ut nullo modo ſicut antea noſtris Apoſtolicis obtemperare inclinatus eſt mandatis, & nullum ex Ravennatibus, vel Æmilia pro accipiendis præceptis de diverſis actionibus ad nos venire permiſit, ita eis indignatus comminatus eſt, dicens, quod ſiquis ad nos venire præſumpſiſſet, non potuiſſet venire ..... De Civitatibus Imolenſi, ſeu Bononienſi ita profanizat dicens, quod V. E. ipſas Civitates minime B. Petro, & nobis conceſſit, ſed ſibi ipſe Archiepiſcopus a vobis fuiſſe conceſſas, ac traditas aſſerit ſub ſua poteſtate permanendas. Unde nullum hominem ex iiſdem Civitatibus*

Agnell. in Serg cap. 4.

Cod. Carol. ep. 51. 52. 54.

Digitized by Google

ad nos venire permiſit, ſed ipſe ibidem actores, quos voluit, ſine noſtra autoritate ordinavit, & in ſua eas detinet poteſtate. Autoritatem, ut verum fatear, qua multo minor ſit noſtra ætate Eminentiſſimis Legatis. Uſurpationes hujuſmodi, quis credat. Scriptores nonnulli, atque ii quidem eruditiſſimi, putant jura Archiepiſcoporum. Præ iis Bacchinus cenſet, quod a principio, indulgente Romano Pontifice, & Pipino conſenſum præbente, adminiſtratio Exarchatus Sergio ſit credita. Nec mei eſt inſtituti, nec vacat Rubeo, Ughello, & Bacchino ſingillatim reſpondere, atque eorum opiniones, ſeu mavis conjecturas, diruere. Ob oculos tamen ponam, quæ erat adminiſtratio a Stephano II. primum, deinde a Sancto Paulo I. ac demum ab Adriano, proindeque a Stephano III. inſtituta in Exarchatu ab ipſis donationis primordiis. *Ipſe noſter Prædeceſſor*, ait Adrianus de Stephano II., *cunctas actiones ejuſdem Exarchatus, ad peragendum diſtribuebat, & omnes actores ab hac Romana urbe præcepta earumdem actionum accipiebant. Nam & Judices ad faciendas juſtitias omnibus vim patientibus in eadem Ravennatium urbe reſidentes ab hac Romana urbe direxit, Philippum videlicet illo in tempore Presbyterum* (nam Adriani tempore erat factus Epiſcopus) *ſimulque & Euſtachium quemdam Ducem*. Nota, quod ipſam in urbem Ravennam miſit Magiſtratus, ne audias Bacchino, qui hac occaſione nimis favet ſchiſmatico, ſubleſtæque fidei monacho, quem illuſtrat. Stephani Succeſſor, & germanus Paulus in epiſtola ad Pipinum data, ut videtur, anno 766. hæc ſimillimæ adminiſtrationis ab ſe conſtitutæ non obſcura præbet indicia: *Miſſi veſtri in noſtra præſentia cum Langobardorum miſſis, necnon & Pentapolenſium, & ſingularum noſtrarum Civitatum hominibus adſiſtentes &c..... Unde conſtitit, ut noſtri, ac ſingularum Civitatum miſſi ad Deſiderium &c.* Adrianus denique, cujus juriſdictionem ſibi arrogaverat Archiepiſcopus Leo, ita alloquitur Regem Carolum: *Quemadmodum tempore Domni Stephani Papæ, qui illuc in Franciam profectus eſt, cui & ipſe Exarchatus traditus eſt, ita & noſtris temporibus, quum ſub noſtra poteſtate, diſponere, & ordinare volumus; & omnes in hoc cognoſcere poſſunt qualem poteſtatem ejus beatitudo in eamdem Ravennatium urbem,*

Excurſ Chron. ad Jo: V. al. VI.

Cod. Carol ep. 54.

Cod. Carol. ep. 17.

Ibid. ep. 54.

bem , & cunctum Exarchatum habuit , qui etiam Archiepiſcopum Sergium exinde abſtulit , dum contra ejus voluntatem agere ſpiritu ſuperbiæ nitebatur . Et infra : *Eumdemque Archiepiſcopum ſub noſtra poteſtate contradere digneris , ut a nobis cunctus Exarchatus diſponatur , ſicut ſæpefatus Domnus Stephanus beatiſſimus Papa temporibus ſa: me: genitoris veſtri Domni Pipini diſponere viſus eſt* .

IV. Cur Ravennas Metropolitis præferatur.

Commentariis allata non indigent: Sergium nova moliri auſum ipſa ex urbe Ravennæ ſuprema autoritate Stephanus II. ejecit; quare non minus Sergio , quam Leoni , quidquid recentioribus viſum ſit , uſurpatio eſt tribuenda . Atque utinam factæ alicujus poteſtatis Sergio veſtigium aliquod detegeretur , ne origo ejus prærogativæ ſuper Aquilejenſi , & Mediolanenſi , immo & omnibus Occidentis Metropolitis in incerto adhuc vagaretur . Card. Noris nono ſeculo antiquiorem non facit , fretus autoritate teſtamenti Caroli Magni ; noſtrum vero Concilium eam retrahit ad octavum . In eo ſiquidem non ordinationis antiquitas ita ſervata eſt , ut Gallis Itali admiſcerentur , ſed illis iſti poſthabiti , & , quemadmodum undecim Galli undequadraginta Italis prælati ſunt , Archiepiſcopus Archiepiſcopo præſediſſet , niſi prærogativa impedimento eſſet . Quare affirmare auſim , Ravennatenſem Cathedram , ubi primum a ſchiſmate emerſit , Felixque eſt ordinatus Romæ a Conſtantino Papa , quod jampridem optaverat , ab Apoſtolica Sede impetraſſe , ut nempe prima Metropolis poſt Romanam haberetur , quemadmodum antiquæ omnes Notitiæ apud Schelestratem fidem faciunt : idque niſi ipſa in conſecratione , quando *ſolitas in Scrinio noluit facere cautiones , ſed per potentiam Judicum expoſuit , ut maluit* ; ſaltem quando *Ravennæ ab exilio reductus , pœnitentia motus , licet oculorum lumine privatus , tamen ad propriam rediit Sedem : & ſolita , quæ ab univerſis in Scrinio Epiſcoporum fiunt , indicula , & fidei expoſitionem , & hic confeſſus eſt , ſicque reconciliationis promeruit abſolutionem* . Neque abludit mea opinio ab eruditiſſimi Bacchini ſententia , qui Sancto huic Archiepiſcopo ab inſaniſſimis Recentiorum figmentis acerrime vindicato : *Cenſeo* , inquit , *Felicem Archiepiſcopum Ravennatem in eo peccaſſe , quod præſtare*

Anaſt. in Conſtant. ſect. 170. & 174.

Obſervat. ad vitam S. Fel. n. 2.

re noluerit ſolitas cautiones Sedi Apoſtolicæ , cujuſmodi ſunt illæ , quæ habentur in libro Diurno , quibus fortaſſe Felix aliquid addere , vel demere volebat in favorem Eccleſiæ ſuæ . Quod vero additamentum mitius , quod probabilius fuerit , quam petitio , ut Cathedra Ravennatenſis , quæ Romanum ipſum Pontificem detrectaverat , prima poſt Apoſtolicam Sedem inter Patriarchatus Metropoles , haberetur ? Quid contra credibilius , quam S. Sedem conceſſiſſe Ravennati inter Metropolitas Primatum , in gratiam Imperatoris , & Exarchi , quæ in gratiam Cæſarum Patriarcham adſcititium Conſtantinopoleos reliquis Patriarchis prætulerat ?

V. Quia nempe omnium Occidentalium Metropolitar. primus.

Aquilejenſem ſane Metropolitam eo poteſtatis veniſſe , Alexandro II. Pontifice , ut Romani etiam Imperii Principibus adnumeratus , inter Occidentis Metropolitas primus haberetur , ut hodie habetur , neminem fugit ; at multo ante hujus exaltationem Clemens II. in Synodo Romana anno 1047. hæc de antiqua Ravennatis prærogativa pronunciaverat : *Sedem etiam Ravennatis Archiepiſcopi jubemus ſemper eſſe a dextris noſtris , noſtrorumque Succeſſorum , ſecundum antiquæ conſtitutionis autoritatem , niſi forte Imperator adfuerit , & tunc etiam ipſum ſiniſtrum locum tenere per hanc noſtræ autoritatis firmantis firmitatem .* Quod ſi antiqua erat Ravennatis ea prærogativa (cujus plures conjicit cauſas Garnerius in Notis ad Diurnum Pontificum) certiſſimeque in Concilio noſtro deprehenditur , quis non videt , multo ante nonum ſeculum , ut putat Noriſius , illius originem repeti oportere ? Quumque non æqum ſit Autocephaliæ tempore illam inveſtigare , quia præſertim anno 680. Theodorus Ravennas ſubſcribit poſt Aquilejenſem , & Mediolanenſem Metropolitas , ut animadvertit Card. Noris , erit igitur cum S. Felicis Archiepiſcopatu forte illiganda ; non enim videtur ad Sergii tempora differri poſſe ob enarratas rationes . Quandocumque autem ante Concilium Stephani Archiepiſcopus Ravennas eſſe cœperit omnium primus in Occidente poſt Romanum Pontificem , cujus dextra in Conciliis ſedebat , niſi aderat Imperator , tunc enim ſiniſtram tenebat , ſemper omnium Antiſtitum primus : noſtris oculis cernimus , ita hoc in Concilio Lateranenſi eſſe factum . Quamobrem valde gau-

Ughell. Ital. Sac. to. 2. & Noris de Syn. V. c. 10. Bacchin. ex Rub. in obſerv. ad Maur.

Cap. 1. tit. 9.

Noris ibid.

Digitized by Google

gaudeo, quod per me primum prodeat monumentum, unde inclyta iſta Sedes quadraginta amplius annis antiquius ſuæ prærogativæ argumentum certum deducat, quam quod Scriptori eminentiſſimo acceptum refert. Præterquamquod non parvi momenti res eſt, Decretum Clementis II. pro aſſerenda Ravennatium Antiſtitum prærogativa trecentos fere poſt annos datum, tam ſolido, tamque evidenti antiquitatis teſtimonio roborari; inde ſiquidem eruditi recentiores, qui temporum injuria freti antiquam Eccleſiæ Hiſtoriam proprio arbitratu expendunt, facili negocio diſcent, proferre aliquando ætatem documenta, quæ Eccleſiæ decreta leviſſime ablegata ab iis eſſe planum faciant, doctiſſimumque Annalium parentem non labili ut plurimum fundamento inhæſiſſe, illos doceant. Itaque, ad meum inſtitutum rediens, Ravennatenſem Archiepiſcopum affirmo idcirco præferri Metropolitæ Galliarum, quia id Sedi Ravennæ privilegium erat, ut ſoli Imperatori, ſi adeſſet Concilio, dextrum Summi Pontificis latus relinqueret, nullique totius Patriarchatus Occidentis Metropolitæ loco cederet. Jam vero ſatis, ut mihi videor, loquutus de principe omnium Occidentalium Sede poſt Romanam, Concilii ævo, venio ad Oſtienſem, cujus Epiſcopus Georgius ſtatim ſequitur poſt Metropolitas, Franciſque omnibus Epiſcopis præfertur.

VI. Prærogativa Epiſcopi Cardinalis Oſtien.

Magna ſemper fuit Oſtienſis Epiſcopi præſtantia, quippe qui omnium Epiſcoporum primus ab ipſis primordiis tranquillitatis Eccleſiæ honorem ſacri Pallii obtinuit a D. Marco, tanquam Romani Pontificis conſecrator; Portuenſi, & Albanenſi, & ipſis Conſecratoribus, ſemper præivit; primumque ſemper locum habuit inter ſeptem Lateranenſes Epiſcopos, qui Pontifici celebranti miniſtrabant, ut Presbyteri Epiſcopo, quod Joannes Diaconus aperte docet: *Epiſcopus Hoſtienſis, qui debet conſecrare, & benedicere Apoſtolicum præ omnibus aliis; Epiſcopus S. Rufinæ ſecundus; Epiſcopus Portuenſis tertius; Epiſcopus Albanenſis quartus; Epiſcopus Tuſculanenſis quintus; Epiſcopus Sabinenſis ſextus; Epiſcopus Praeneſtinenſis ſeptimus*. Ubi obſervatu dignum videtur, quod, tametſi alii Epiſcopi Lateranenſes mutato ordine occurrunt, tum

Mabill. append. ad Ord. Rom. pag. 566.

tum in Notitia veteri apud Baronium, tum in duobus Codicibus Provincialibus veteri, & novo apud Aubertum Miræum, Oſtienſis tamen Principem ſemper locum obtinuit ad noſtram uſque ætatem, ea ſiquidem dignitas Eminentiſſimo Decano Sacri Collegii Cardinalium, niſi forte extra urbem degeret, ſemper adhæret, ita ut nihil unquam priſtina ejus prærogativa detrimenti acceperit. Hinc eſt, quod Sanctiſſimus Dominus noſter Clemens XII. quum primo ſui Pontificatus anno M DCC XXXI. IV. Idus Januarias conſtituit, ut Epiſcopi Cardinales, qui *unam ex Eccleſiis Suburbicariis obtinuerint, deinceps ad aliam, priore dimiſſa, ac Romano Pontifice approbante, ſemel tantum tranſire poſſint*: continuo ſubjunxit: *Salva tamen illis ſemper, atque illæſa facultate optandi, prævia dimiſſione prioris, Eccleſiam Oſtienſem, quæ peculiaribus gaudet prærogativis, ac præſertim illa, quod Cardinalis, qui ei præeſt, Pontificem Maximum ſolenni ritu, pallio etiam adhibito, conſecrare ſoleat*. Qua porro ex Conſtitutione eveniet, ut principem ſemper locum tenente Oſtienſi, Epiſcopi Cardinales ceteri, juxta priſcam conſuetudinem alium, aliumque ordinem pro antiquitate conſecrationis obtineant. Sic in veteri Notitia apud Baronium alius erat ordo, ac nuper laudatus ex Joanne Diacono, ut videre eſt: *Epiſcopus Hoſtienſis, Epiſcopus Portuenſis, Epiſcopus S. Rufinæ ſive Silvæ Candidæ, Epiſcopus Albanenſis, Epiſcopus Sabinenſis, Epiſcopus Tuſculanus, Epiſcopus Praneſtinus*. Aliumque item ordinem ſpectamus in Codice Provinciali tum veteri, tum novo, qui ſcilicet tantam antiquitatem non referunt, utpote ſcripti poſtquam Calixtus II. Portuenſi univit Cathedram Silvæ Candidæ, & Eugenius III. Veliternam Oſtienſi. In utroque enim legitur: *I. Oſtienſis & Veliternus, II. Portuenſis & S. Rufinæ, III. Sabinenſis, IV. Præneſtinus, V. Tuſculanus, VI. Albanenſis*. Conſtanter autem ſinguli Oſtienſis prærogativam præſeferunt, quæ jam mille, & quadringentis amplius annis obtinet.

Clem. XII. Conſtit. 10. Januar. 1731.

Baron. an. 1057.

Aub. Mir. Notit. Epiſc.

VII. Cardinalium Epiſc. nulla erat prærogativa inter Epiſc. Conc. temp.

Ea tamen prærogativa non obſtante, in Conciliis, & hujus Lateranenſis tempore, & diu poſt, cum ſemper ordinem tenuerunt Epiſcopi Cardinales, non quem Sedis merita, ſed quem Ordinationis antiquitas exigebat: idque in-

inter omnes Epiſcopos magna cum religione obſervarunt, quod trium Conciliorum exemplo fiet planius, noſtri nimirum inediti, & duorum, quæ jampridem Em. Annalium parens compendiario evulgaverat, deinde integra ex præſtantiſſima Bibliotheca Barberina ſtudio Lucæ Holſtenii prodierunt in lucem, ab Eugenio II. & Leone IV. celebrata. Quatuor omnino adſunt. Concilio Stephani III. Georgius Oſtienſis, qui ſedet tertio loco, Gregorius Silvæ Candidæ, qui 38., Euſtratius Albanenſis, qui 39., & Cidonatus Portuenſis, qui 41. Iidem quatuor in Concilio Eugenii II. Conſecrationis ævo ita jubente, hunc ſedendo ordinem tenuerunt: Joannes Silvæ Candidæ 6. Stephanus Portuenſis 7. Benedictus Albanenſis 8. Cæſarius Oſtienſis 9. eoſque ſequitur, poſt duos Epiſcopos, Conſtantinus Præneſtinus. In Concilio demum Leonis IV. Megiſtus Oſtienſis primus omnium Epiſcoporum Cardinalium ſedet, ætatis ratione habita, poſt Epiſcopos quindecim. Rodoaldus Portuenſis 20. Leo Silvæ Candidæ 22. Petronacius Albanenſis 37. ac demum 54. Sergius Sabinenſis. Præneſtinum, qui Concilio Eugenii II. & Sabinenſem, qui Leonis IV. interfuerunt, ad rem magis magiſque probandam nominavi, quum cæteroqui noſtro Concilio neutrius Sedis Epiſcopus interſit. Georgius enim Præneſtinus, qui Pſeudo-Pontificis Conſecrator fuit, *non poſt multos dies*, referente libro Pontificali, *conſecrationis ipſius Conſtantini*, *valida, ac peſſima ægritudine præoccupatus immobilis factus eſt, & poſtmodum Miſſarum ſolennia nequaquam celebravit. Ejus enim dextra manus aruit, atque contracta eſt. Qui etiam nec ad os ſuum afferre valuit, ſicque tremens, & languens vitam finivit*, ultione divina docente, ait Ughellus, nullam violentiam poſſe habere juſtæ excuſationis prætextum, ubi de Dei gloria, Eccleſiæque ſalute ageretur: de Sabinenſi vero nihil compertum habeo, neque ad Concilium illuſtrandum ejus indigeo, ut conſecratoris Georgii mox laudati, de quo infra redibit ſermo. Hunc vero ordinem juxta Conſecrationis antiquitatem perpetuo ſervatum eſſe tum ante Concilium Lateranenſe, tum poſt Romanum Leonis IV. demonſtrarem, ſi vacaret, & neceſſarium eſſet. Cur autem potiſſimum cœperim a Concilio iſto Lateranenſi, duobus po-

Anaſt. in Steph. IV. ſect. 267.

Ital. Sac. to. 1. de Præneſt. Epiſ.

L ſte-

ſterioribus roborando argumentum, neque ullum anterius in medium adduxerim, mox expediam.

VIII. Epiſcoporum Cardd. antiquitas vindicata.

Eminentiſſimus Cardinalis Baronius obſervat, de ſeptem Lateranenſibus Epiſcopis Cardinalibus, quos Vicarios, & Collaterales Domini Papæ Joannes Diaconus appellat, & hebdomadarios tum liber Pontificalis, tum idem Diaconus, tum omnia monumenta veterum, primam mentionem reperiri, quum Stephanus III. aut in eodem hoc Concilio, aut ſeorſim, decrevit: *Ut omni Dominico die a ſeptem Epiſcopis Cardinalibus Hebdomadariis, qui in Eccleſia Salvatoris obſervant Miſſarum ſolennia, ſuper altare B. Petri celebraretur*. Quare omnium fere eruditorum opinio eſt, ſeptem Cardinalium Epiſcoporum certam epochem hic ſtabiliendam eſſe. Ego vero, qui nec doctiſſimi Cardinalis, neque adhærentium illi eruditorum ſententiam amplector, ſive, ut melius dicam, Baronii obſervata, quæ perperam interpretantur eruditi, paravi expendere, non debui ante de Epiſcopis Cardinalibus loqui, quam ulla de iiſdem mentio apud antiquos occurrat, eaque de re nullo prorſus exemplo ante Lateranenſe Concilium uſus ſum, quamquam multa, atque evidentia ſuppetant. Maximum certe incrementum honoris acceſſit Epiſcopis Cardinalibus hac Stephani III. conceſſione, quam rem S. Petrus Damiani ex eorum Collegio ſeptemvirali Epiſcopus, ſuis Collegis exaggerat. *Quibus ſolis*, inquiens, *poſt Apoſtolicum ſacroſanctum illud altare licet accedere, ac divini cultus myſteria celebrare*: namque cæteris Cardinalibus id minime erat licitum abſque peculiari Bulla Pontificis, ut animadvertit Mabillonius cum Amelio. Verum non quia Cardinales ea tantum occaſione appellatos inveniamus, tunc dignitatem hujuſmodi aſſequutos putandum eſt, quod & alibi de Hebdomadarii munere idem Mabillonius affirmat; *Jam ergo*, ajens, *tunc uſus invaluerat, ut ſeptem illi Epiſcopi Cardinales, ſua quiſque hebdomada in Lateranenſi Eccleſia ſacris operarentur*. Quidquid enim honoris acceſſit iiſdem per Stephanum III. patet ex libro Pontificali, ut nempe Miſſam celebrarent ſuper altare Divi Petri, & hymnum *Gloria in excelſis* dicerent. Ea propter Scriptori eruditiſſimo Diſciplinæ veteris, & novæ non audiendum

Anaſt. in Steph. IV. ſect. 284. Bar. 769.

S. Petri Damian. l. 2. ep. 1.

Commentar. in Ord. Rom. c. 20.

Idem. cap. 4.

dum mihi videtur, docenti, quod ſeptem Cardinalium Epiſcoporum inſtitutio tribui poſſit Stephano III.; ex eoque tempore Epiſcopi Presbyteri, & Diaconi Cardinales in unum Collegium ſint colligati, qui exinde Proceres Cleri in libro Pontificali appellari cœperint. (De Benef. p. 1. l. 2. c. 116. n. 2. & ſeqq.) Video enim in noſtro Concilio Proceres Eccleſiæ, & cunctum Clerum non modo Presbyteris Cardinalibus, ſed etiam Archidiacono, & Monachis Latinis, & Græcis poſthaberi; pariterque video Procerum honore conſpicuos in libro Pontificali Chriſtophorum Primicerium Notariorum, & Sergium Secundicerium, (Anaſtaſ. in Adriano.) qui noſtro in Concilio ſæpe memorantur (Chriſtophorum præſertim, quia magnæ autoritatis eum fuiſſe in urbe Roma Blondus animadvertit) nec tamen fuiſſe Cardinales Primicerium, ac Secundicerium Notariorum Ordo Romanus teſtatur. Contra vero in Baronii ſententiam eundum pedibus reor, qui Primates Cleri in libro Pontificali occurrentes interpretatur Cardinales, (Anaſt. in Severin.) ita ut quum Chriſtophorus Primicerius eodem in libro Pontificali congregaſſe dicitur in tribus fatis Sacerdotes, & Primates Cleri pro Stephani III. electione, tum Epiſcopos, tum Presbyteros, & Diaconos Cardinales congregaſſe credendus ſit.

IX. (Idem urgetur autoritate Blanchini Præſulis.)

Rectius, ut ego arbitror, de Epiſcoporum Cardinalium antiquitate hujuſmodi rerum ſcientiſſimus Præſul Veronenſis locutus eſt. Is enim loquens de Baſilica S. Laurentii a Sancto Damaſo conſtructa, & Titulorum urbis numero adjuncta, ut XXVIII. omnino fierent, conjicere ſibi videtur poſſe, tametſi pro certo non affirmat, quod ab ipſis S. Damaſi temporibus facta fuerit Septenaria ea partitio Presbyterorum Cardinalium, ſive Titulorum pro quatuor Patriarchalium numero, præter Lateranenſem: dum legit in libro Pontificali, S. Damaſum conſtituiſſe, *ut Pſalmos diu noctuque canerent per omnes Eccleſias: qui hoc præcepit Presbyteris, & Epiſcopis, vel Monaſteriis*, (Anaſt. tom. 3. p. 37. & ſeqq.) ac proinde ſicut quatuor aliis Patriarchalibus adſcriptos fuiſſe ſeptem Presbyteros eſt certo certius, ita Lateranenſi ſeptem Epiſcopos, qui Summi Pontificis lateri adhærerent, fuiſſe datos pro comperto habet, quibus S. Damaſus Pſalmodiam præceperit. Quin etiam, quod de Presbyteris non facit, Epiſcopos ab ævo

L 2 San-

Digitized by Google

Sancti Silveſtri eſſe adſcriptos Lateranenſi Eccleſiæ, conjectura aſſequitur. Equidem tanti viri conjecturam pro lege habeo. At quoniam fortaſſe non omnibus libeat tantam Epiſcopis Cardinalibus antiquitatem tribuere; illam profecto Septenaria Presbyterorum Cardinalium diviſione recentiorem nemo auſit demonſtrare, neque hanc dimidio quinto ſeculo juniorem quis faceret, quum S. Simplicius Papa *conſtituit ad S. Petrum Apoſtolum, & ad S. Paulum Apoſtolum, & ad S. Laurentium Martyrem hebdomadas*. Quare cum mox laudato doctiſſimo Præſule affirmare non dubito: *Hebdomadariam aſſignationem Epiſcoporum ſeptem in Lateranenſi, & Presbyterorum totidem in quatuor reliquis Patriarchalibus Baſilicis Romanis primùm, ut videtur rudimentum accepiſſe ſub Damaſo, & complementum obtinuiſſe a Simplicio*. Liberianam porro Patriarchalem ſilet Simplicius; quare aut jam inde fuerint adhibiti viciniorum Regionum Tituli, ut putat idem Præſul, aut aliquanto poſt, ſeptem eidem Tituli ſint adſcripti, certe Notitiæ omnes veteres apud Joannem Diaconum, Panvinum, Baronium, ſeptem & ipſi Presbyteros Titulares adſcribunt. Quæ quum ita ſint, recte contra ſecus docentes infert Mabillonius, quod ſi Stephanus III. hebdomadariis Epiſcopis laudatum privilegium conceſſit, uſus igitur invaluerat hebdomadarii eorum muneris; quod confirmat, jampridem adſcriptos eos eſſe Lateranenſi Baſilicæ, ac proinde, multo ante Stephanum III. Cardinales Epiſcopos eos fuiſſe; idem enim eſſe Cardinalem, & Eccleſiæ adſcriptum, per prima Eccleſiæ ſecula quis ignorat? Sancti Gregorii epiſtolæ in Sardinia, aliiſque Italiæ partibus Cardinales datos Eccleſiis teſtantur: extra Italiam quoque Cardinales Eccleſiarum reperire eſt. Id vero maximum ſemper diſcrimen fuit inter Cardinales exteros, & Titulorum urbis, quod hi magnæ ſemper autoritatis fuerunt: quippe qui, ut teſtatur Joannes Diaconus in ſupra laudato loco; *Poteſtatem obtinent judicium faciendi ſuper omnes Epiſcopos totius Romani Imperii in omnibus Conciliis, vel Synodis quibuſcumque Legati, vel præſentes affuerunt*. Regeſque ipſi, ut hodie purpureum Galerum, Titulos petiiſſe inveniuntur; eorum vero, & nomen brevi interiit, ita ut quemadmodum Papæ, & Pontificis nomen com-

Anaſt. in Simplic. ſect. 72.

Idem tom. 3. pag. 176.

Mabillon. app. ad Ord. Rom. pag. 567.

Digitized by Google

commune olim Epiſcopis, uni poſtea Romano Pontifici relictum fuit, ita venerabile Cardinalium nomen unius Sacri Collegii privatum factum fuerit; autoritaſque majora ſemper habuerit incrementa.

X. Epiſcopi Cardinales ſervabant in Conciliis rationem antiquitatis.

Hæc vero indicaſſe contentus adverſus eos, qui Epiſcoporum Cardinalium epochem a Stephano III. deducunt, Baronii ſententiam pro lubito interpretantes, ad Epiſcopum Cardinalem Oſtienſem redeo, ut planum faciam, cur Epiſcopis omnibus præferatur in Concilio noſtro Lateranenſi. Quanta quanta fuerit Cardinalium Epiſcoporum autoritas, ante annum milleſimum diſciplinæ veteris Scriptor pluribus in locis obſervat, nulla eos unquam prærogativa Epiſcopis cæteris præſtitiſſe in Conciliis, quod ipſe nuper demonſtrabam exemplo: Quamobrem Cardinalitia dignitas nihil Oſtienſi profuit, ut Epiſcopis omnibus anteiret. Quin etiam ſingularis ea inter Italos Protothroni dignitas nullum in Lateranenſi hoc Concilio habuit locum, erat enim Patriarchale; Lupus autem ſemel, iterumque docet, quod tam Orientis, quam Occidentis Protothroni *in ſola Provincia ſua Synodo habebant Seſſionis prærogativam*; *in totius Diœceſeos*, *aut Eccleſiæ conventu ſedebant juxta ætatem conſecrationis*, eorumque numero, ne dubitationi locus ſit, Oſtienſem accenſet. Inde eſt, quod anno 826. in Concilio Eugenii II. ſedit octavus poſt Ravennatenſem, & 853. in Concilio Leonis IV. quintuſdecimus. Quapropter omnibus ex prærogativis Oſtienſis Epiſcopi nulla in Concilio iſto habebat locum, præter communem Epiſcoporum omnium præſtantiam, quæ erat conſecrationis antiquitas. Hanc vero eſſe grandem negari non poteſt; nam Georgius, quandocumque ſucceſſerit Theodoro, qui ſubſcribit duobus Conciliis S. Zachariæ, annis 743. & 745., ſeptemdecim ante annos, videlicet 752. Stephanum II. comitatus erat in Gallias. Quum cæteroqui aliorum Epiſcoporum ætates multo minores fuiſſe, vel inde appareat, quod tres tantum ex iis, qui S. Pauli conſtitutioni anno 761. ſubſcripſerant, interſunt Concilio huic Lateranenſi, Petrus Cærenſis, Ado ſeu Adam Hortenſis, & Gregorius Silvæ Candidæ. Conſtat præterea brevi tredecim menſium Conſtantini Pſeudo-Pontificatu octo Epiſcopales Sedes vacaſſe,

Diſſ. de Syn. Nic. cap. 5. & Schol. ad Can. 12. Conc. Chalc.

caſſe, quarum Epiſcopos ab Intruſo conſecratos deponi oportuit eodem in Lateranenſi Concilio. Ad Francorum vero Epiſcopos, quod ſpectat, quamquam Vulfranni cæteris antiquioris ætas certa non habeatur, eos tamen fuiſſe juniores Georgio teſtatur Lullus Moguntinus, quem ante annum 753., quum S. Bonifacius receſſit ab ea Sede, conſecratum eſſe nemo dixerit, velint licet non pauci ordinatum non eſſe Epiſcopum niſi 755. Hic vero poſt Vulfrannum ante alios omnes ſedet. Quum tamen incredibile prorſus ſit, ex novem, & triginta Italiæ Epiſcopis nullum ætate conſecrationis majorem eſſe juniori Francorum Epiſcopo; oſtenderimque alibi hoc datum Francis in Concilio iſto ab Italis, quod iidem Itali a Francis obtinuerant in Arelatenſi primo, ut nempe ſimul juncti præſiderent; evidens inde eſt, quod præter ætatem, alia Georgius prærogativa Epiſcopis omnibus antecelluit.

XI. Georgius Oſtienſis erat Legatus S. Sedis in Franc. Sirmond. Concil. Gall.

Magna is quidem autoritate erat apud Francos Epiſcopos; nam Apoſtolica Legatione functus erat tum apud Regem Pipinum, tum in Concilio Compendienſi an. 757. poſt mortem S. Bonifacii celebrato. Apud Regem Legati munere eſſe functum pro utroque Stephani III. Prædeceſſore, Stephani II. & Paulo I. germanis Fratribus, horum literæ fidem faciunt: *Direximus*, ait Stephanus in Embolo epiſto-
Steph. II. epp. 4. & 6. læ IV. ad Pipinum, *ad veſtram Chriſtianiſſimam excellentiam præſentem noſtrum miſſum Georgium Reverentiſſimum, ac Sanctiſſimum Fratrem, Coepiſcopum noſtrum*. Et epiſtola VI. ad eumdem: *Præſentes vero fideliſſimos noſtros, ideſt Georgium Reverentiſſimum, ac Sanctiſſimum Fratrem, & Coepiſcopum noſtrum, atque Joannem Regionarium*. Et poſt mortem Stepha-
Paulus ep. 2. ni Legatum eumdem mittens Paulus Pipino: *Præſentes*, ait, *noſtros miſſos, ideſt Reverentiſſimum Sanctiſſimum Fratrem, & Coepiſcopum noſtrum Georgium, atque dilectum Filium noſtrum Stephanum Presbyterum*. Legati autem munere functum eſſe in Concilio Compendienſi, poteſtatemque habuiſſe, ut nuper ajebam de Cardinalibus Presbyteris cum Joanne Diacono, *judicium faciendi ſuper omnes Epiſcopos in Synodis quibuſcumque*, teſtantur ejuſdem Canones XI. XII. XIII. XVII. & XVIII. illius autoritate firmati. Nec tantum obid, &

ob

Digitized by Google

ob frequentem apud Regem Legationem celebris, ac proinde venerabilis erat Georgius apud Francorum Antiſtites; at quia diuturna ibidem Legatione cum iiſdem eſt moratus; & , ni fallor , multi ex Epiſcopis , quorum Sedes a Laicis occupabantur, dignitaſque ipſa conculcabatur, ſerio cum eodem egerant de iiſdem inſtaurandis , diſciplinamque extinctam , ac paulatim renaſcentem, ut antea S. Bonifacio, eodem poſtea doctore didicerant, quod laudati Canones Concilii Compendienſis a Georgio confirmati , clam eſſe non ſinunt. Quid enimvero Sanctus Senior tamdiu in eo Regno ocioſus moraretur? Anno ſiquidem 767. quum S. Paulus obiit ſupremum diem , adhuc degebat in Francia, indeque eſt , quod Conſtantini invaſoris omnia ſceleſte perpetrantis diſtricta acie , infelix ordinator fuit Georgius Præneſtinus. Si enim adfuiſſet, aut vim metuens , ut reliqui duo Conſecratores, infandi ſceleris compos fuiſſet, aut renuens, inſidias & pœnam, ut Primicerius, non declinaſſet. Inexploratum mihi eſt , num ante Pipini mortem Romam venerit, ut tollendo ſchiſmati cum aliis Epiſcopis , Presbyteriſque Cardinalibus, Cleroque omni, & Optimatibus incumberet : id certum ſcio, quod intruſus Conſtantinus Pipini gratiam adepturus eidem ſcribens petit, ut Legatos Pauli Papæ dimittat Romam: *Excellentiam veſtram petimus, ut jubeatis, chriſtianiſſime, ac mitiſſime Rex, inſpiratus a Deo ad nos abſolvere revertendum Sanctiſſimum Fratrem noſtrum Georgium Epiſcopum, atque dilectos filios noſtros Marinum, & Petrum Presbyteros, qui ad veſtram Præcellentiam a noſtro Prædeceſſore Paulo Papa directi ſunt.* Cod Carol. ep. 99.

Hanc profecto eſſe rationem potiſſimam intelligo, cur Georgius Francorum Epiſcopis anteiret. Hi enim Italis præſedere officio, non jure: Georgium vero, quem tanta conſpicuum dignitate in Francia viderant, quique inſuper conſecrationis ætate omnium hauddubie antiquiſſimus erat, ac proinde omnibus jure ſuo præferri debebat, officio ut reor certantes, ſibi poſtponi noluerunt. Quamobrem Oſtienſem Epiſcopum nulla e ſuæ Sedis prærogativa, nec nova Stephani III. Legatione conſpicuum primo poſt Archiepiſcopos loco ſediſſe conjicio, ſed ultro Epiſcopis Francis concedentibus XII. Ob id Epiſcopis omnibus eſt prælatus.

bus Doctori, ac Patri ſuo, ſedem Epiſcoporum principem tenuiſſe. Quumque jam abſolverim, quæ ſum pollicitus, de Ravennatenſi, & Oſtienſi Sedibus, reſtat nunc, ut de antiquatis dicam aliquid, quod tertium promiſi, ne quum Franciæ ſingulas perluſtraverim, Italiæ noſtræ illas prætercam, quæ, quia aut noſtra, aut ſeniorum memoria, minime extabant, ut Caſtrenſis ad Sedem Aquæpendentis tranſlata evoluto ſeculo, Concilium Lateranenſe aliqua ex parte inter vetuſtatis tenebras relictum eſſe perſuaderent. Urbes igitur Epiſcopales antiquatæ, quarum Præſules Concilio Lateranenſi interfuerunt, ſunt omnino tredecim, quas ego juxta Concilii ordinem enumerabo: *Tuſcania*, *Populonium*, *Luna*, *Cære*, *Polimartium*, *Centumcellæ*, *tres Tabernæ*, *Privernum*, *Trebia*, *Manturanum*, *Silva Candida*, *Galleſium Caſtrum*, *& Velitræ*. Harum aliquot hodie etiam celebres, magnique eſſe nominis compertum eſt, at quia dignitatem Epiſcopalem aut inde translatam, aut unitam alii, amiſerunt, inſtituti mei erit, quare, & quando ea dignitate exciderint, indicare; attamen memoria teneatur velim, me non Topographum gerere, ſed monumenti veteris editorem.

XIII. Tuſcana, ſeu Tuſcanella unita Viterbienſi.

De Viterbienſibus Epiſcopis acturus Ughellus ſupervacuo ſe velle labori ſuperſedere ait, quia ſua ætate Petrus Coretinus Civis Viterbienſis hoc ſibi grave munus deſumſerat, ac proinde præ aliis aliorum ſententiis duas, & quidem dubitanter, in medium affert: eorum videlicet, qui ad Epiſcopalem dignitatem evectam eſſe ajunt Viterbii Civitatem a Clemente III. anno 1189. quum unitæ eidem ſunt Bleda, ſeu Blera, urbs in libro Pontificali celebris ob Langobardorum invaſionem, Tuſcanella, & Centumcellæ; & eorum, qui dignatam Sede Epiſcopali autumant 1191. a Cæleſtino III. Utramque autem opinionem manifeſte falſam demonſtrat Ughellus, docentibus quibuſdam documentis, ab anno 1106. Paſchali ſecundo Pontifice, inveniri ſubſcriptos & Tuſcanellæ, & Viterbii Epiſcopos. Quare Viterbienſis Sedis antiquitate vindicata, eidem poſtea junctas eſſe ait dirutarum Civitatum Tuſcanellæ, Bleræ, ac Centumcellarum Epiſcopalia jura, duodecimo ſeculo exeunte, ut laudati apud eum Scriptores tradunt. Secus hodie res habet; nam V. C. Fran-

Franciſcus Marianus Vaticanæ Baſilicæ Beneficiatus, & Bibliothecæ Scriptor Græcus, in patriæ ſuæ obſequium paucis ante annis opus eruditiſſimum evulgavit, in quo Tuſcanellum a Tuſcania diſtinguit. Quæ viri eruditiſſimi opinio ſi arrideat, deponenda erit, quam jampridem imbibimus; Viterbium videlicet modo oppidum, modo civitatem in libro Pontificali appellatam, fuiſſe olim vicum, fortaſſe ubi erat Fanum Voltumnæ: credendumque, quod Viterbium & Tuſcania, una eademque civitas duplici appellata nomine, longe alia fuerit a Tuſcanella exciſa. Tantæ ego quæſtionis non ero judex: id tantum indicaſſe ſatis mihi eſt, ut Tuſcaniæ Sedem in Concilio Lateranenſi memoratam jure a me recenſeri inter antiquatas oſtenderem, veteri opinione ducto; ſimulque eruditum Viri Cl. conatum ſuaderem expendi, ut vel antiquitas Viterbienſis aſſeratur, ac proinde Tuſcanienſem Sedem ad noſtra tempora protrahendam, Viterbienſis nomine, judicetur; ſeu inſtitutio Viterbienſis recentior exiſtimetur, adeoque Tuſcaniam, & Tuſcanellam vocum ſimilitudine unam eamdemque urbem Epiſcopalem eſſe, cujus Antiſtes noſtro Concilio interfuit, exciſam poſtea, ut dixi, & Viterbienſi jam gliſcenti adjunctam, juxta opinionem veterem, cenſeatur. Meam tamen opinionem ſubjiciam, venia prius ab eruditiſſimo viro impetrata. Video Sedem Tuſcanenſem appellari apud veteres, & in Conciliis, Tuſcanenſem, Tuſcanienſem, Tuſcanæ, ut in noſtro, & Tuſcaniæ; numquam vero Tuſcanellæ, Tuſcanellenſem, &c. juxta recens factum nomen ei loco, præterquam in Bulla Sancti Cœleſtini V. tum apud Ughellum, tum apud eumdem V. C. pag. 239. quando id nomen jam invaluerat: *Cœleſtinus Papa III. Prædeceſſor noſter Viterbienſem, Tuſcanell. Centumcellenſ. & Bledanen. Eccleſias univit &c.* Hinc tamen non duo civitatum nomina deduco; at ex antiquis Tuſcanæ ruderibus excitatum oppidulum, non, priſci inſtar nominis, Tuſcaniam ob caſarum exiguitatem, at Tuſcanellum appellari cœptum, quod poſtea amplificatum retinuit, pro certo habeo: ut ſi hodie priſtinam recuperaret dignitatem, Tuſcanellenſes, non Tuſcanienſes ejus Antiſtites vocarentur. Qui autem Tuſcanenſes appellaret, S. Cœleſtinum imitaretur, qui poſtquam Tuſca-

M nel-

Ughell to. 1. de Viterb. Epp. nellenſem appellavit eam Sedem, proſequitur: *Clerus*, *&* *populus Thuſcanenſis ... Epiſcopo Viterbienſi*, *& Thuſcanenſi*.

XIV. Sedes Epiſcop. Populoniæ, h. Maſſæ.

Populoniam, ſeu Populonium, non Polonium, ut corrupte legitur in noſtro Codice, antiquiſſimam urbem Epiſcopalem, cujus Præſul Aſellus ſubſcribebat Concilio tertio Symmachi, eſſe unitam Cathedrali Maſſæ non ignoratur. [Geog. Sacr.] De tempore tantum lis eſt: nam Ughellus, S. Gregorii Magni autoritate motus Populonii excidium ab ævo ejuſdem Gregorii videtur repetere, & cum ejus excidio dignitatis Epiſcopalis translationem conjungere, at quum faciat Carolum Magnum antiquiorem Gregorio, non eſt illi audiendum. Præterea Gregorius non urbis excidium, at ſilentium Epiſcoporum, dolet. Verba Gregorii ad Roſellanum Epiſcopum, [S. Greg. M. libr. 1. ep. 15.] ſunt: *Pervenit ad nos*, *quod Populenſis Eccleſia ita ſit Sacerdotis officio deſtituta*, *ut nec pœnitentia decedentibus ibidem*, *nec baptiſma poſſit praſtari infantibus*....... *Memorata Eccleſia viſitator accedas*, *ut unum Cardinalem illic Presbyterum*, *& duos debeas Diacones ordinare*. Quamobrem falſo appellatur teſtis Gregorius excidii a Langobardis inlati Populoniæ poſt S. Cerboni exceſſum, falſoque translatio Epiſcopalis aſſeritur, ita tamen ut Maſſenſis Antiſtes ad multos annos Populoniæ titulum præſetulerit. Quod quam verum ſit Annales Bertiniani teſtantur, qui anno 809. habent: *In Tuſcia Populonium Civitas maritima a Græcis*, *qui Oroboita vocantur*, *deprædata eſt*. At fuerit etiam exciſa, dignitaſque Epiſcopalis ab ineunte nono ſeculo translata fuerit Maſſam, non idcirco diuturnum Epiſcopale ſilentium ab ævo S. Gregorii Magni uſque ad annum 680. (quum Serenus Populoniæ Antiſtes ſubſcribit Agathonis epiſtolæ) a Langobardicæ infeſtationis ingenio ita abhorret, ut Epiſcopalem inde dignitatem omnino ablatam judicemus. Equidem documentis carens concertationem Scriptorum non auſim definire; attamen id obſervo, quod quamquam nono ineunte ſeculo a Pipino Caroli Magni filio, ſeu ab hujus filio Bernardo aliquanto ſerius, pro aliis aliorum ſententiis, Populonia exciſa fuerit; Epiſcopi tamen Populoniæ nomen retinent uſque ad annum 1126. quum Rotlandus antea Populonien. Honorii II. Diplomati ſubſcribit Maſſen. Epiſcopus; indeque nullum amplius Po-

Digitized by Google

Populonii nomen auditur. Quare obvium creditu mihi videtur, quod Populonienſes Epiſcopi iterum excitati poſt tempora Gregorii Magni, ea in urbe perſtiterint uſque ad ejus excidium nono ſeculo: inde vero uſque ad duodecimum, quum ſedebat Rotlandus, qui Vaſtellenſi Concilio ſub Paſchali II. anno 1106. ſubſcribit Epiſcopus Populoniæ, & viginti poſt annos Bullæ cuidam Honorii II. ſubſcribit Maſſenſis, conſediſſe in urbe Maſſa, at Populoniæ jura non eſſe Maſſam translata ante hunc Rotlandum, eo viginti annorum ſpatio, qui inter 1106. & 1126. intercedit.

XV. Cathedra Lunenſis h. Sarzana.

Non minus obſcura translatio Cathedræ Lunenſis Sarzanam. Lunæ ſiquidem excidium Blondus, Albertus, Ughellus, quo anno factum ſit, non referunt. Volaterranus inſuper, quem Ughellus ſequitur, ex Lunæ ruderibus Sarzanæ oppidum creviſſe nos docet. Omnium opiniones Anonymus Mediolanenſis eruditiſſimus ad trutinam revocat: cum Annalibus Bertinianis oſtendit Lunam a Mauris, & Saracenis anno 849. vaſtari non everti; Holſtenii, & Arduini de everſione Lunenſi a Nortmannis facta opinionem eludit; Sergiano, ſeu Sarzanæ ſuam antiquitatem reſtituit, Lunæque vitam contra Deſiderianum edictum producit; utramque urbem diu ſimul perſtitiſſe oſtendit; creviſſe Sarzanam ex Lunenſi illuc Epiſcopio translato, non ex Lunæ ruinis concludit. Translatio vero Epiſcopatus ex Cathedra S. Baſilii Lunenſi ad Cathedram S. Andreæ Sarzanam, facta a Waltero Epiſcopo, Innocentii III. autoritate, anno 1204. comprobatur ab Ughello ex Regeſto Vaticano ep. 24. fol. 116. VIII. Cal. Apr. anno VII.

Scripto. Teſt. to. x. Tab. Chronog. Col. 201.

XVI. Sedes Epp. Cerenſis, & Polimartii.

Quartam inter Sedes Epiſcopales antiquatas numeravi Cærenſem. Urbs Cære antiquiſſima, quæ a conditoribus Pelaſgis Agylla dicebatur, & a Scriptoribus fere omnibus inter duodecim Principales recenſetur, vulgo hodie Cervetri, Cathedram Epiſcopalem habuit, eamque diuturnam, ut conſtat ex Diplomate Joannis XIX. ab Ughello in Epiſcopis Silvæ Candidæ producto, cui ſubſcribit *Benedictus Epiſcopus Cerenſis*. Quando autem inſtituta, aut antiquata ea fuerit quærendum aliis relinquo. Secus eſt de Cathedra *Polimartii*, quam Carolus a S. Paulo unitam Ferentinæ eſſe conjecit

M 2 ex

ex Concilio Lateranenſi Martini I. anno 649. celebrato, ei enim ſubſcribit Bonitus, *Ferentispolimartianum* ſe appellans. At quum Carolus ſeptimum ſuæ Geographiæ ſæculum pro limite conſtituerit, quæ poſt ſextum evenere, parum diligens indagavit; ac proinde Anonymus Mediolanenſis parum inde lucis habere potuit. Auctor Ughelli diligentius rem perſequitur, ſeptem Polimartii prolatis Epiſcopis: 1. Bonito. 2. Barbatiano, qui ſubſcribit epiſtolæ Agathonis anno 680. 3. Majorino ex Concilio Romano 721. 4. Joanne ex Concilio item Romano 743. 5. Agatho, ſeu Agathone ex Concilio Rom. Eugenii II. 826. 6. Marino, qui de mandato Agapeti II. præfuit Concilio Engelenheimenſi an. 948. & Ughel- Ughell. to. 1. pag. 134. lus de Conſtantino Portuenſi agens, teſtatur, quod *Marinus Polimartienſis Epiſcopus, & S. Sedis Bibliothecarius 956. ſub Joanne XII. invenitur ſubſcriptus*: 7. demum Lamberto, qui adfuit Concilio Romano Benedicti VIII. an. 1015. Unde liquet, Polimartienſem Sedem ante annum milleſimum nulli unitam fuiſſe, contra opinionem Caroli a S. Paulo. Poſtea vero, ut idem Auctor, ſeu Continuator Ughelli nos docet, juris eſſe cœpit Balneoregienſis Epiſcopi.

XVII. Sedes Epp. Centumcell. Trium Tabern. & Priverni.

Centumcellarum Cathedram gliſcenti Viterbienſi unitam eſſe una cum Blera, & Tuſcanella ſupra vidimus cum Ughello per duodecimum ſeculum. Verum non continuo poſtquam exciſa eſt urbs iſta, ejus Epiſcoporum ſilentium cœpit; nam ante annum ædificatæ novæ urbis a Leone IV. quam Leopolim appellavit, nempe 854. Dominicus Centumcellenſis ſubſcribebat Romano Concilio. Eaque propter Anonymus Tab. Chronogr. col. 219. Mediolanenſis, qui majorem ejus antiquitatem acceptam refert Carolo a S. Paulo, dum Adriani tantum ætatem commemorat, ſubditque Maurorum vaſtationem ex Annalibus Bertinianis an. 813. videtur non recte credidiſſe, inde Epiſcopalis dignitatis ſuppreſſæ ætatem deſumi: nam omnium primus Cæleſtinus III. eam univit Viterbienſi, exeunte ſeculo duodecimo, ut dictum fuit. Aliquanto diverſam videre eſt Trium Tabernarum Sedis hiſtoriam; ea quippe ſemel, & iterum Veliternenſi eſt adjuncta. Primum enim Sanctus Gregorius Magnus Langobardorum furore vaſtatam urbem addidit Veliternenſi, ut Continuator Ughelli ex S. Ponti-

Digitized by Google

tificis epiſtola obſervat. Deinde priſtino decori reſtituta, ſuos habuit Epiſcopos, Parvum videlicet, qui ſubſcribit Conſtituto Pauli I. Pinium, qui noſtro intereſt Concilio, & poſt annos 56. reperitur Leoninus in Concilio Eugenii II. Anaſtaſius in Concilio Leonis IV. 853. ejuſque Succeſſor Joannes, qui ſubſcribit in Concilio Romano anno 868. condemnationi Pſeudo-Synodi Conſtantinopolitanæ Photii. Deinde vero omnis Trium Tabernarum Epiſcoporum memoria evaneſcit, ut ait idem Continuator, civitate ob Barbarorum ſævitiem everſa, rediitque ea Sedes ad Veliternenſis jura, ut a Gregorio Magno fuerat conſtitutum. De Sede Privernenſi nil niſi tenebris obvolutum: nam ante ſeculum ſeptimum fuerit, necne Epiſcopalis, quum a Carolo a S. Paulo ſileatur, incertum; poſt ea tempora hæc teſtatur Ughellus de Tarracinenſibus Epiſcopis loquens: *Privernum Epiſcopali dignitate ornatum, licet injuria temporum Epiſcoporum ſuorum memoria obliviſcatur, inveterata apud omnes confirmat ſententia, tres antiquos Priverni Epiſcopos in variis Conciliis ſubſcriptos reperiri, Eleutherium ſcilicet anno 826. ſub Eugenio II. Majum ſub Leone IV. anno 853. Benedictum in Concilio ſub Joanne XV. 988. aliorum vero Priverni Epiſcoporum omnis memoria excidit.* Ecce itaque Ughello ex majori antiquitate, ſeptem videlicet, & quinquaginta ante annis, noſtrum Bonifam Epiſcopum, qui tres ab eo allatos præit: hauddubie alios proferet ætas. *Quo vero tempore*, proſequitur, *hac Eccleſia cum Tarracinenſi unita fuerit, nil certi afferri poteſt; quum illius unionis tantummodo in Honorii III. Diplomate anno 1217. mentio reperiatur.* Ital. Sac. to. 1. col. 196.

XVIII. Sed. Ep. Treb. unita Spoleto, Manturanum.

Quam nono loco examinandam propoſui ex antiquatis Sedibus, Trebia eſt, ſeu Treba, ut eam vocant Ptolomæus, & noſter Codex, vulgo *Trevi* non ignobile oppidum, eaque, ut videtur, ex antiquioribus; namque hujus Sedis Præſul Propinquus, quod animadvertit Carolus a S. Paulo, ſubſcribit Synodo V. ſub Symmacho, & ante eum Conſtantinus alii Romanæ Synodo interfuit ſub Felice. Continuator Ughelli Epiſcopos omnino ſeptem enumerat Romanis in Conciliis notos; quorum extremi Paulus & Creſcentius apud Baronium, & Holſtenium in Eugenii II. & Leonis IV. Conciliis ſubſcribunt: poſt annum vero 1059. nullam ejus Sedis

Digitized by Google

Præſulum memoriam occurrere idem Continuator teſtatur; ſubeſſe enim cœpit Spoletano Antiſtiti. Manturanenſis, ſeu Manturianenſis in Tuſcia Sedis nomen ipſum aucupatur Carolus a S. Paulo ex literis Ludovici I. Imperatoris, utiturque autore Antonino Maſſa in libro de Faliſcis: Reparatum vero, quem ſubſcribere ait Concilio Lateranenſi ſub Martino I. animadvertit Continuator Ughelli non Manturani Tuſciæ, ſed Marturani in Brutiis fuiſſe Epiſcopum. Venia eſt tamen Carolo adhibenda, quoties præſcriptos ſibi limites prætervehitur. Cæterum ab acerrimo ſex priorum Eccleſiæ ſeculorum vindice nullum antiquiorem Manturani Epiſcopum dimidio ſeculo ſeptimo inventum eſſe, eique Manturani Sedem controverti, argumentum eſt minime dubium, quod ſeries Epiſcoporum ejus Sedis exigua ſit. Tres ibi Præſules ſediſſe negari non poteſt: Bonum, qui Concilio huic Stephani III. adfuit, Theodoſium, qui Romano Concilio Eugenii II. & Theodorum, qui Romano item Concilio Leonis IV. ſubſcripſit. Ii vero omnes Manturanenſes, ſeu Manturianenſes, non Maturanenſes nuncupantur, ut Anonymus Mediolanenſis in Ludoviciana, & in Geographia Sacra ſe legiſſe teſtatur. At Geographiam Sacram non vidit puram, putamque, ut Carolus a S. Paulo eam vulgavit; nec mirum eſt, Holſtenium mutaſſe nomina, etenim Maturanum is cum Barbarano unum, idemque oppidum eſſe putat prope Viterbium, ſeu 15. m. paſſuum in auſtrum, ut Anonymus notat. Locum pariter Anaſtaſii producens Anonymus, Maturianenſe Caſtrum ſcribit perperam; nam præter editionem Conciliorum Surianam, omnes Anaſtaſii Codices legunt Manturianenſe, ſive Mantuarianenſe. Manturanum vero oppidum an fuerit Barbaranum, quod Anonymus cum Holſtenio contendunt, & eruditiſſimus Viterbienſis negat, definiendum aliis relinquo: ac proinde an Manturanum idem ſit, unde & Epiſcopus Domnus in Pauli conſtituto ſubſcriptus invenitur; neque me pudet peregrinari in Italia.

Tab Chronogr. num. 84.

Marian. Etr. Metrop. p. 249.

XIX. Sedes Epiſcop. Caſtri Galleſii unita Civit. Caſtellanæ.

Qui vocatur in Codice Epiſcopus Gallis, (de Silva Candida dicam poſtremo loco) hauddubie Galleſii Caſtri eſt habendus, Donati videlicet Gallenſis, & Dominici Gallienſis Prædeceſſor, qui Conciliis Romanis Eugenii II. & Leonis

Digitized by Google

nis IV. interfuerunt, ut Baronius, & Holſtenius fidem faciunt. Nam ut diſſidia prætercam eruditorum, num Gallcneſe cum Anonymo Ravennate, an Galleſe nunc temporis recte audiat, Galleſium in Ludoviciana, Gallienſium, & Gallientium in libro Pontificali paſſim vocari comperio, & quod cominus lectionem attingit noſtri Codicis, *Gallenſium* in celeberrimo Farneſiano Codice nuncupatur. Hinc vero adveniſſe Præſulem ad Concilium, certo certius mihi eſt, nam multis ante annis Gregorius III. id Caſtrum redemerat a Spoletino Duce Traſimundo, ut ceſſarent bella & quæſtiones, potuitque cauſa finire, ait liber Pontificalis. Hanc vero Sedem Epiſcopalem non eſſe admodum antiquam ait Continuator Ughelli, quippe quam emerſiſſe putat ex Romani Imperii excidio, ac per ſextum ſeculum ad Epiſcopalem honorem perveniſſe, cujus rei fidem apud eum relinquo. Ejus modo jura ad civitatis Caſtellanæ Præſules pertinent, ut docet Maſſa de rebus Faliſcorum, unde Miræus, & Ughellus hauſerunt ſua. Alexander ſiquidem quartus an. 1252. prædictæ Sedi Galleſiam adjunxit, cui ſic unita perſtitit amplius trecentis annis, quoad Pius IV. anno 1562. utramque invicem ſegregavit, ſuum Galleſiæ Præſulem tribuens, at ſeptem poſt annos ob inopiam, Caſtellanæ iterum civitati adjungi eam oportuit.

Bar. 826. 853. Holſt. coll. Rom. pagg. 9. & 116. p. 2.

Anaſtaſ. ſect. 203.

XX. Veliternenſis adjuncta Oſtienſi, & S. Rufinæ Portuenſi.

Poſtremam omnium Sedium, quas dixi, aut dignitate priſtina excidiſſe, aut, ſi exiſtunt, aliis eſſe adjunctas Eccleſiis, ordo conſidentium in Concilio Epiſcoporum facit Velitras. Hæc vero non modo inter antiquatas recenſeri non debet, verum etiam præcipuis Epiſcoporum Sedibus anteferri. Etenim poſt excidium Oſtiæ, ne hujus Epiſcopus, Sacri nimirum Collegii Em. Decanus careret ovibus, ab Eugenio III. Veliternenſis Cathedra, perpetuo juncta vinculo cum Oſtienſi, commiſſa eidem eſt dimidio ſeculo duodecimo. Verum ante annos triginta, quam Velitræ Oſtienſi Epiſcopatui adjungerentur, Caliſtus II. Eccleſiam Silvæ Candidæ a Saracenis everſam, deinde a Sergio III. inſtauratam, at frequentes ob Barbarorum invaſiones vacuam incolis, Portuenſi adjunxerat, utriuſque juribus, ac privilegiis uni Epiſcopo communicatis, ut noſtra ætas nos docet. Hinc autem,

ab

Digitized by Google

ab anno videlicet conjunctæ Eccleſiæ S. Rufinæ, ſeu Silvæ Candidæ cum Portuenſi, 1120. numerus ſeptem Cardinalium Epiſcoporum, primum repetendus a Concilii hujus Lateranenſis ævo, ad ſex dumtaxat cœpit redigi, quemadmodum uſque ad hunc diem perſeveravit. Hæc præcipua ratio eſt, cur Silvam Candidam poſt Sedes alias antiquatas recenſere volui; quamvis hujus vices præiverint narratis Oſtienſis. Etenim, præterquamquod Oſtienſis principem ſemper locum ob veterem prærogativam conſervavit, ideoque operæ pretium erat gradu inferiorem Sedem illi poſtponere, quam Sanctiſſimus Dominus noſter Clemens XII. in laudato Diplomate, quo ceterarum quinque Sedium Cardinales Epiſcopi prohibentur optare, prærogativæ ejuſdem cauſa excepit; quum laudatæ Cardinalium Epiſcoporum Sedes, poſt unionem Silvæ Candidæ cum Portuenſi, ſex eſſe cœperint, tantæ mutationis epochem ſtabiliendam duxi ſeorſim ab antiquatarum Sedium ſermone, quarum vices minus ad Concilium Lateranenſe pertinent. Quamobrem ſeptem Epiſcopi Cardinales, & Hebdomadarii Lateranenſes, de quibus juxta Baronium prima mentio eſt Concilii noſtri tempore; tametſi eorum inſtitutio repetenda videatur a primordiis tranquillitatis Eccleſiæ per Conſtantinum redditæ, uſque ad annum 1120. numero pauciores nunquam fuerunt. Inde vero ſex dumtaxat a Calliſto II. conſtituti, ad noſtram ætatem perſeverarunt: quumque eædem ſex Emm. Cardd. Epiſcoporum Sedes, priſco more alium deinceps aliumque ordinem ſint habituræ, quemnam habeant, dum ſcribo, dicam poſteris neceſſe eſt. Hodie igitur Emm. Cardinalium Sedes ita ſunt diſpoſitæ. *I. Oſtienſis, & Veliternenſis. II. Portuenſis alias S. Hippolyti, & Silvæ Candidæ, ſeu S. Rufinæ, & Secundæ. III. Praneſtina. IV. Sabinenſis. V. Albana. VI. Tuſculana.*

CA-

Digitized by Google

CAPUT IV.

Nomina duo, & quinquaginta Epiſcoporum; qui adfuerunt Concilio Lateranenſi.

I.
1. Sergius Archiepiſcopus Ravennæ.

QUum de Provinciis, Sedibuſque Antiſtitum, quos Stephanus III. tum ex Francorum regionibus, tum ex Tuſcia atque Campania, & ex Provincia Italiæ congregavit Romæ, quæ neceſſaria erant, pro meo modulo explicaverim; reſtat nunc, ut de eorum omnium nominibus aliquid dicendum videatur. Quod libenti animo præſtabo, ne, quum decem fere ſeculis majores noſtros latuerint, jamdemum prodeuntia in lucem, nuda, omnique prorſus ornatu vacua, parum grata ſint earumdem Sedium Epiſcoporum Succeſſoribus. Illorum itaque initurus gratiam, qui excitorum Antiſtitum Sedes tenent in maxima Eccleſiæ rerum tranquillitate, quidquid de iiſdem didici in medium afferam. *Joanne Ven. Diacono Sanctæ Eccleſiæ Ravennatis locum præſentante* SERGII.... De Sergii Archiepiſcopi electione & vicibus ſum loquutus ſuperiori capite. Electionem nimirum illigavi cum Bacchino anno 752. dum civitas Metropolis ab Julio menſe ſuperioris anni ab Aiſtulpho Langobardorum Rege occupabatur, exactis Exarchis. Ibi etiam exulem a propria Sede, Summique Pontificis beneficio reducem memoravi. Cæterum is ex Laico ad Archiepiſcopalem dignitatem evectus prædicto anno, redeunte poſt biennium ex Francia Stephano II. invidia ſuorum civium deductus eſt Romam, ubi tribus annis implicitus litibus moratus eſt. Deinde ſedente jam Paulo Ravennam rediit; in ſuam vero Sedem nonniſi ſero eſt reſtitutus. Præcipuum ejus crimen, quod in Concilio auſus eſt illi objicere Pſeudo-Papa Conſtantinus, quia electus erat ex laico. Uxorem habuit Euphemiam nobiliſſimam feminam, quam ad id faſtigium evectus in monaſterio clauſam ordinavit Diaconiſſam. Vir pius, ſanctiſque moribus (de quo ſchiſmaticus Agnellus multa confinxit) paulo poſt Concilium Lateranenſe occubuit mortem, ut refert liber Pontificalis, ipſo nimirum an-

no 769. vel ſequenti, ut putat Ughellus, cujus Chronologia non ſemper exacta. Ad Concilium evocatus, valetudine, ut arbitror, laborans non potuit per ſe venire, at Diacono Joanni ſuis demandatis vicibus, in S. Sedis obſequium duos ex Suffraganeis, Cæſenatem, & Faventinum Epiſcopos miſit. Primum poſt Pontificem locum habet in Concilio ob Ravennatis Eccleſiæ privilegium, de quo ſuperiori capite.

II. 2. Vvillicarius Archiepiſcopus Senonenſis.

VVILCARIO *Archiepiſcopo Provinciæ Galliarum Vicüſſenenſis*. Dimidium nominis tempus edax nequicquam abſumſit; nam, præterquamquod in Schedis Panvini illud legit integrum Sirmondus, hoc eodem in Concilio occurrit iterum, dum e manibus Primicerii Notariorum accepta invaſionis Apoſtolicæ Sedis Acta, tradidit legenda Leontio Scriniario uni e ſeptem Diaconis Regionariis. Ipſum Sedis nomen mirum in modum corrupte ſcribitur: non quod *Senenſis*, pro *Senonenſis*, legatur; tota ſiquidem in Flodoardi hiſtoria, quod obſervat Colvenerius, (*Schol. libr.* 3. *cap.* 1.) *Sennenſis* ſemper legitur, perindeque in Catalogo Ms. Epiſcoporum totius orbis apud eum: ita etiam Aimoini continuator (*libr.* 5. *cap.* 33.) & Annales Bertiniani (*anno* 876.) quos ego viderim, præter epiſtolam S. Zachariæ (*Cod. Bonif.* 143.) *Senenſem*, & *Sennis*, pro *Senonenſem*, & *Senones*, Archiepiſcopum, & urbem appellant: ſed ob vitiatam illam additionem *Vici*, quod Senonum civitati adjunctum, per ſe rarum, citra leges grammaticæ ſcriptum fuit. Cæterum Willicarius ſucceſſit in Sede Senonenſi Epiſcopo Lupo poſt annum 765. al. 762. ut teſtatur conventus Attiniacenſis eo anno celebratus, cui ſubſcribit Lupus Epiſcopus Senonenſis. Hic, ut docet nova editio auctior, & correctior Sammarthanorum, advexit in Senonenſem ſuam Eccleſiam ex monaſterio Agaunenſi in Valleſiis, ſacra pignora Thebeorum Martyrum, rediensque ab hoc Lateranenſi Concilio in Gallias ipſo celebrationis anno 769. e vivis ademtus in Sancti Petri Eccleſia tumulatur. Diu anceps fui, num Willicarius iſte ille eſſet Numentanus Epiſcopus, qui comitatus eſt in Franciam Stephanum II. cum Georgio Oſtienſi; at quum videam in Annalibus Francorum Willicarii, Williharii, aut Wilcharii nomina non ſemel occurrere, celebre

eſſe

eſſe intelligo id nomen per ea tempora in Italia, & in Galliis.

III. 3. Georgius Epiſcopus Cardinalis Oſtienſis.

GEORGIO Epiſcopo Oſtienſi. Primum hunc Epiſcopum Cardinalem Oſtienſem (vulgarem ſequar opinionem, ſuperiori enim capite oſtendi longe altius ab ætate Georgii repetenda eſſe Cardinalium Epiſcoporum primordia) ignoravit Ughellus: at ejus Continuator novit viæ comitem cum Williario Numentano fuiſſe Stephano II. in Franciam eunti anno 753. quod Baronius, cæterique didicerunt ex libro Pontificali. Falſo autem Ughellus autoritate Baronii eum confundit cum Gregorio Georgii Succeſſore, qui legatione fungens Adriani Papæ anno 787. præſedit una cum Collega Theophilaſto Epiſcopo Tudertino Concilio Calchutenſi; nam Baronius libri Pontificalis verba exſcribens, Georgium, non Gregorium apppellat. De ejus ordinatione, & morte nihil exploratum habeo; at certe ante annum 753. erat Epiſcopus, & Concilii hujus ætatem præteriit. Ejus legationes pro Apoſtolica Sede, & res præclate geſtas enarravi ſuperiori capite.

IV. 5. Vulfrannus Epiſcopus Meldenſis.

BULFERAMO Epiſcopo Meltenſi. Codex in barbarie perſiſteus appellat Bulferamum, quem in Catalogo Meldenſium Epiſcoporum apud Sammarthanos, & in Conventu Attiniacenſi Vulfrannum novimus nuncupari. Eumdem cum aliis undecim Francorum Epiſcopis veniſſe Romam hucuſque ignoravimus: nam Sirmondus, cui omnes acceptum referimus, quod Francorum Epiſcopi emerſerint ante Italos, in Schedis Panvini id nomen non legit. Quin etiam, ſiquid liceat de tanto viro ſuſpicari, Suffraganeis admixtos Metropoleon urbium Epiſcopos, ipſemet ſegregavit; atque ita tranſmiſit poſteris alium omnino ordinem ab illo, qui in noſtro Codice ſervatur integer, deditque mihi occaſionem hac de re ſcribendi. At præſtat utrumque hic ſubjicere.

Sirmondus.	*Codex*.
Willicarius Senonenſis.	Wilcharius Senonen.
Lullus Moguntinus.	Georgius Oſtien.
Gavienus Turonenſis.	Bulferamus Melden.
Addo Lugdunenſis.	Lullus Moguntin.

 Her-

Herminardus Bituricenſis.	Gaviennus Turonen.
Daniel Narbonenſis.	Ado Lugdunen.
Tilpinus Remenſis.	Herminarius Bituricen.
Herurfus Lingonenſis.	Daniel Narbonen.
Herembertus........	Hermembertus Joahione.
Babulfus..........	Verabulpus Burtevulgi.
Giſelbertus.........	Erlulfus Lingonicen.
Joſeph.........	Tilpinus Remen.
	Giſelbertus Noviomen.

Vel leviter ſpectanti mutatio aperta eſt, cujuſcumque ea fuerit: at Panvinum Veronenſem latitantem in patria veritatem occuluiſſe, vix crediderim.

V. 5. Lullus Epiſcopus Moguntinus.

LULLO Epiſcopo Moguntino. Lul ſæpius; quam Lullum nominari hunc Epiſcopum docent Codex Bonifacianus, & Tomi Conciliorum, ut notat in Scholiis ad Flodoardum Colvenerius. De ejus ordinatione communis opinio eſt, S. Zachariam primo improbaſſe S. Bonifacii petitionem, de Succeſſore Moguntiæ ordinando, ut conſtat ex ejus literis, at poſtea aſſenſum dediſſe, ubi ait: (*Cod. Bonif. ep.* 140.) *Sin vero ſi Dominus dederit, juxta tuam petitionem, hominem perfectum, qui poſſit ſollicitudinem habere, & curam pro ſalute animarum pro tui perſona illum ordinabis Epiſcopum, eritque in Evangelio tibi credito, & miniſterio Chriſti portando in omni loco requirens, & confortans Eccleſiam Dei*. Et ſane cum Othlono, & Willibaldo eruditi Recentiores, præque iis Serarius affirmant, ordinatum eſſe Lullum, accedente Pipini Regis aſſenſu. At quoniam in literis Zachariæ nulla de eo mentio eſt, quem cœteroqui S. Pontifex probe norat, tanquam diſcipulum, & Presbyterum Bonifacii, cujus aliquando legatum geſſit apud S. Sedem, non eſt mirum, ſi viginti poſt annos dubiæ, ut vidimus, ordinationis viſus eſt Adriano; namque Epiſcopali contentus ordinatione Pallium, nec quæſierat, nec obtinuerat. Quamobrem licet Moguntina Sedes ab an. 745. Metropolis dignitatem adepta erat, poſt ſeceſſionem S. Bonifacii an. 753. quum Lullus eſt ordinatus Epiſcopus, uſque ad Adriani tempora, cæterarum Galliæ Metropoleon ſortem eſt imitata; quidquid Hincmarus nepotem doceat, Pallii conceſſionem fuiſſe genus Primatiæ, qua de re

Digitized by Google

re alibi fuſius. Ad Lullum, quod attinet, Attiniacenſi & is Conventui adfuit, ejuſque miniſterio, ut conſtat ex Annalibus Circuli Weſtfalici, (*libr.* 2. *pag.* 87.) Widechindus Dux Saxonum baptiſini gratiam percepit an. 785. & anno ſequenti, ut refert Chronicon Wirtziburgenſe (*Baluz. to.* 1. *Miſcel.*) die 16. Octobris mortem occubuit. Sedit, ut tradunt Annales Lambeciani, poſt Bonifacium Moguntiæ annos 32. Archiepiſcopali autem dignitate annis circiter undecim gaviſus eſt. *Mabillon. ſec.* 3. *p.* 2. *pag.* 392. *Pag. ann.* 753. *&* 786. *Serar. in vita Lul.*

VI.
6. Gavienus Epiſcopus Turonenſis.

GAVIENNO Epiſcopo Torenorum. Præter diſcrimen nominis, Gavienni videlicet in noſtro Codice, & Gavieni in Schedis Panvini, de hoc Lugdunenſis III. urbis Metropolis Antiſtite nihil ſuppetit.

7. Ado Epiſcopus Lugdunenſis.

Perinde eſt de *ADONE Epiſcopo Lugdonenſi*; nam omnes Catalogi apud Sammarthanos laudantur pro aſſerendo ejus nomine, Ado etiam Viennenſis appellatur teſtis ad an. 792. at nihil de rebus geſtis, præter adventum ad Lateranenſe Concilium memoratur.

8. Herminarius Epiſcopus Bituricenſis.

De *HERMINARIO Epiſcopo Vetborica*, ſeu Bituricenſi, id novimus, quod hic Epiſcopus urbis Metropolitanæ in Aquitania I., aliis etiam Hermenardus, & Hermenarius, vitam produxit uſque ad annum 774. a Sammarthanis edocti, qui dant ei Succeſſorem Deodatum uſque ad 783. cujus de Succeſſore Hermemberto jam diximus ſecundo capite, quum de confirmata per S. Pallium ab Adriano Archiepiſcopali ejus dignitate, quæ diu ſiluerat in ea Sede, loquebamur.

9. Daniel Epiſcopus Narbonenſis.

De *DANIELE Epiſcopo Narbonenſi*, altum eſt ſilentium: quin ipſum nomen, quippe abraſum in Codice, ignoraretur, niſi ex Panvino illud cum aliis eduxiſſet Sirmondus.

10. Hermembertus Epiſcopus Joahione.
11. Verabulpus Epiſcopus Burdegal.

De duobus autem ſequentibus *HERMEMBERTO Epiſcopo Joahione*, & *VERABULPO Epiſcopo Burtevulgi*, quorum Sedes uſque ad hunc diem latentes, incertæ emerſerunt, quid conjectura aſſequi potui, enarravi ſecundo capite. Id tantum adjungam meæ conjecturæ, quod Ermembertos tres video intra viginti annorum ſpatium in Galliis, videlicet qui Lateranenſi Concilio interfuit; quem vidimus eſſe factum Archiepiſcopum Bituricenſem ab Adriano (niſi forte erat idem) & Ermembertum Presbyterum, quem Ca-

Digitized by Google

rolus Magnus miſit Romam, quum de Ravennatis Archiepiſcopi ordinatione cum Adriano agebat. (*Cod. Carol. cp.* 71.) quæ oſtendunt, id nomen, ut de Willicario ajebam, illa ætate fuiſſe celebre, ac proinde in rei cognitionem vi nominis veniri non poſſe.

VII. 12. Erlulfus Epiſcopus Lingonienſis.

ERLULFO Epiſcopo Lingonicenſi. Hunc Lugdunenſis Suffraganeum vario agnoſcunt nomine Sammarthani; nam Herlulfum, Hariolfum, & Arlulfum, præter Erlulfum, nuncupari teſtantur: eſtque is celebris ob excitatum Monaſterium Elvvacenſe, quod & Elvvangenſe, Elephancenſe, ſeu Elephantiacum appellatur, an. 764. Mabillonius id Monaſterium collocat in Diœceſi Auguſtana. De *TILPINO Epiſcopo Remenſi*, cujus nomen injuria temporis periit in Codice, at in Schedis Panvini ſervatur integer, abunde loquitur Flodoardus (*Hiſt. Rem. libr.* 2. *capp.* 16. *&* 17.) Idem aſſumtus fuit ex Monaſterio S. Dionyſii, diutiſſimeque, annis videlicet 47. Remenſem Eccleſiam gubernavit, multa Eccleſiæ ſuæ vindicans antiqua jura. *Præterea multi*, ait Flodoardus, *ſub hujus Præſulis Epiſcopatu res ſuas ad Eccleſiam Remenſem tam S. Mariæ, quam S. Remigio contulerunt*. Colvenerius ad hujus Præſulis hiſtoriam obſervat, hunc vocari ab aliis Turpinum, ſeu Joannem Turpinum, cujus nomine extat inter Scriptores Germanicos Reuberi, hiſtoria Caroli Magni, & Rolandi, quam cæteroqui Papirius Maſſonus, & Poſſevinus recte putant eſſe fetum otioſi hominis juventuti moremgerentis: & nos ipſi videmus ejuſdem ingenii homines eam hiſtoriam ſequi, ut Ludovicus Areoſtus ſæpe, ſuis fabulis additurus fidem, illa utitur, quam inde etiam potiori jure abjudicandam intelligo Remenſi huic Antiſtiti, cui ſupra vidimus Adrianum Papam graviores Eccleſiæ cauſas cognoſcendas demandaſſe. Duodecimus, & poſtremus Francorum Epiſcopus, qui Concilio adfuerunt, eſt Noviomenſis, qui ordine quartuſdecimus ſedit, ut legitur in Codice: *GISELBERTO Epiſcopo Noviomu*. Hic in Gallia Chriſtiana appellatur Gilbertus, eſtque inter Noviomenſes XXXII. quem Sammarthani obiiſſe diem ſuum referunt anno 782. ſedendique ordo juniorem cæteris Francis eum fuiſſe demonſtrat. De noſtris Italis mox referam quidquid com-

13. Tilpinus Epiſcopus Remenſis.

14. Gilbertus Epiſcopus Noviomenſis.

compertum habui, idque magis ut ſingula eorum nomina recenſeam, quam ut Concilium illuſtrem: quæ enim hiſtoriæ pars ad id faciebat, perſecutus eam ſum ſuperiori capite de Ravennatenſi, & Oſtienſi Sedibus loquens, quarum Epiſcopos Sergium, & Georgium primo, & tertio loco ſedentes jam recenſui.

JOSEPH Epiſcopo Derzonæ. Hunc Ughellus ad Cathe- VIII.
dram Dertonenſem ait eſſe aſſumtum an. 753. ac 765. eſſe 15. Joſeph Epiſcopus Dertonæ.
mortuum, cui ſucceſſerit Flavianus, quem eo anno vivere deprehendit. At noſter Codex poſt quadriennium eum vivere, ac Romam ex Provincia Italia ad Concilium venire oſtendit. Sirmondus, qui Vulfrannum Meldenſem non legit in Schedis Panvini, uterque autem hunc Francis incertæ Sedis adjunxit, quæ res multorum fatigavit ingenia, ac demum, ut legitur in Gallia Chriſtiana, inter Avenionenſes numeratur. Inde vero eradendum Codex jubet, Dertonenſiſque Joſephi Ughelliani ætatem protrahendam, Flaviani primordiis circa annum 769. collocatis. *LANFRIDO Epi-* 16. Lanfridus Epiſcopus Caſtri
ſcopo Caſtri. Sedis hujus elapſo ſeculo Aquæpendenti unitæ principium Ughellus deducit a ſeculo nono jam adulto, quum Beatum Bernardum Balneoregienſem primum Caſtri Epiſcopum Leone IV. Pontifice floruiſſe putet. Ejus autem Continuator ab Holſtenio edoctus, tempore Leonis IV. præeſſe Caſtrenſi Eccleſiæ Jordanem, qui anno 853. ſubſcribit Concilio Romano, B. Bernardi ætatem multo vetuſtiorem facit; quin & Cuſtoditum Concilio Agathonis ſubſcribentem an. 680. duobus ferme ſeculis antiquiores Caſtrenſes Epiſcopos fuiſſe oſtendit. Noſter Lanfridus obſervata Continuatoris amplificat; nec dubium eſt, quin alii aliique emergant vaſtam plurium ſeculorum lacunam Ughelli repleturi. Cæterum hujus Sedis primordia non ſunt antiquiora ſeptimo ſeculo, ut conſtat ex Geographia Sacra Caroli a S. Paulo, qui eam non novit. *AURINANDO Epiſcopo Tuſcanæ*. 17. Aurinandus Epiſcopus
Antiquiſſimæ hujus Sedis Epiſcopus Aurinandus cruditiſſimum Tuſcanæ.
virum Abbatem Mariani præteriit: collocari igitur poteſt in ea 140. annorum lacuna, quæ Vitalianum ſubſcribentem epiſtolæ Agathonis, dividit a Gaudemundo, qui Concilio Romano interfuit Eugenii II. an. 826. quoad novus aliquis in-

18. Balneo-Regienſis Epiſcopus. indidem Epiſcopus excitetur......... *BALNEO Regienſi.* Perinde eſt de Balneoregienſi, cujus nomen non eſt datum deprehendere. Quamquam enim Ughellus poſt Joannem huius Sedis primum Epiſcopum, alium non agnovit, præter Alifredum, quem a Baronio didicit, prædicto Concilio Eugenii II. interfuiſſe; tamen Ughelli Continuator vidit *Clarenſem* Epiſcopum Balneoregis laudatæ Agathonis epiſtolæ ſubſcribere. 19. Petrus Populonienſis Epiſcopus. *PETRO Epiſcopo Polonii*. Neque Ughellus, neque Continuator hunc Petrum ullibi invenerunt: quare inter Ancaurum, ſive Ancarlum a Baronio memoratum anno 756. Ughello tertium, & Continuatori quartum Populonii Epiſcopum locandus erit. Qui autem illi ſucceſſerit incertum, nam uſque ad Concilium Eugenii II. 826. cui adeſt Garipertus, ſeu Guripertus, ut vidit Baronius, & docuit Holſtenius, prolato eodem Concilio, alius Populonii Epiſcopus non occurrit.

IX. 20. Feleradus Epiſcopus Lunenſis. *FELERADO Epiſcopo Lunenſi*. Ughellus poſt Severum certæ ætatis, qui ſubſcripſit epiſtolæ Agathonis anno 680. in Catalogo Lunenſium Epiſcoporum undecimum; nuda habet nomina Lenthecorii, & Apollonii, numeratque quartumdecimum Gualcherium æqualem Caroli Craſſi. Ejus Auctor duos inſerit poſt Apollonium, Petroaldum videlicet, & Theudoaldum; nos vero a Concilio Lateranenſi diſcimus, Feleradum præmitti oportere Petroaldo. 21. Theodorus Epiſcopus Papiæ Ticini. *THEODORO Epiſcopo Papiæ Ticini*. Ticinenſium Epiſcoporum ſeriem a Boſſio editam ſequutus Ughellus duos affert Theodoros, quos dividit S. Petrus; utriuſque tamen facta ſeorſim enarrans, utrobique ſuſpicionem ſignificat, qua Boſſio libenter adverſaretur; unicumque Theodorum ex duobus faceret. Henſchenius ad diem 20. Maji S. Theodori Succeſſoris Sancti Petri vitam affert, unde eum liquet eſſe ordinatum a S. Zacharia, ad quem extant ejus literæ; eumdemque eſſe mortuum XIII. Cal. Junii anno 788. conſtans opinio eſt. Quare videtur recte ſuſpicatus Ughellus, dum unum credidit Theodorum; at quum epitaphium apud Grutherum extans, quo utitur Henſchenius, teſtetur Tneodorum ſucceſſiſſe Petro, non contra, retrahi oportet S. Petri ætatem, itaut quo anno dicitur ordinatus, in vivis jam non eſſet.

Quam-

Quamvis enim credibile videretur, Petrum ſediſſe medio eo tempore, quo Theodorus a Deſiderio expulſus erat, indeque duplicis Theodori occaſionem Boſſio datam eſſe; quum tamen Paulus Diaconus (*libr. 6. cap. 58.*) referat Sanctum Petrum floruiſſe tempore Liutprandi, qui fato functus eſt anno 744. non egemus Henſchenii Chronologia (*die 7. Maji*) quo eum Theodoro non ſucceſſiſſe agnoſcamus anno 751. ut vult Ughellus. Cæterum laudato ex epitaphio diſcimus S. Theodorum revocatum ab exilio, quum Carolus regnabat in Italia, poſt ſublatum inde Deſiderium anno 774.

Et patrias iterum me fecit cernere terras
Tempore, quo Carolus Rex Magnus, & optimus iſtas
Tenuit, & rexit grandi pietate benignus.

PETRO Epiſcopo Ceræ. Idem Petrus ſubſcribebat octo ante annos Concilio, ſeu mavis Conſtituto Pauli I. De ejus Succeſſoribus, Romano, qui interfuit Concilio Eugenii II. & Adriano, qui ſubſcribit Concilio Leonis IV. Baronius, & Holſtenius mentionem faciunt, ac de Benedicto ejuſdem Sedis Antiſtite per ſeculum undecimum Ughellus. *MAURINO Epiſcopo Poli Martii*. De hoc Epiſcopo nihil compertum habeo præter nomen: eſt autem collocandus inter quartum hujus Sedis Epiſcopum Joannem, & quintum Agathum, ſeu Agathonem, de quibus ſupra cum Continuatore Ughelli.

22. Petrus Epiſcopus Cærenſis.

23. Maurinus Epiſcopus Polimartii.

X.

24. Leo Epiſcopus Caſtelli.

LEONE Epiſcopo Caſtelli. Caſtellanos, ſeu Civitatis Caſtelli Epiſcopos reperire non eſt, niſi poſt ſextum ſeculum, ea enim urbs e Tiferni ruderibus excitata eſt. Excidium unius, alteriuſque originem Ughellus in quarto Tifernatium Epiſcopo S. Floro, ſeu Florio amplectitur: *Oculis ipſe hauſit*, inquiens, *Tipherni excidium, quod prædabundi Totilæ milites immerenti Civitati intulere: perfugitque ad Herculanum Peruſium, ut apud Magiſtrum ſalutare inveniret effugium, ut cum ſervatis Civibus deſolatæ deinde Civitati poſſet uſui eſſe. Itaque quum rabiem exſatiaſſent Victores, atque alio circumferrent victricia ſigna, progreſſus Florius cum iis, qui Peruſium perfugerant, Civibus, ex patriæ ruinis parvum excitavit Caſtellum, unde rediviva poſtea Civitati indidere nomen antiquo ſuppreſſo*: quod & teſtatur Philippus Ferrarius (13. *Nov. ex monum. Eccl.*

O Ti-

Tifern.) Hinc poſtea Epiſcopi utplurimnm Caſtelli, ſeu Caſtellani appellati, tametſi & Tifernates quandoque dictos docent Concilia, ut anno 761. Prædeceſſor Leonis Bonifacius ſubſcribebat Conſtituto Pauli, antiquo Tifernatis nomine: ſed Stabilis, quem primum poſt Bonifacium agnovit Ughellus, Concilio Eugenii II. ſubſcribit *Caſtello Felicitatis*;
25. Sergius Epiſcopus Ferentinus. & ante eum noſter Leo, ut videmus, *Caſtelli*. SERGIO *Epiſcopo Ferentini*. Ughellus poſt Stephanum a Baronio allatum in ſubſcriptionibus Conſtituti Pauli I. deſcendit ad Hadrianum, qui Leonis IV. Concilio ſubſcribit: quare noſter Sergius dici poteſt Succeſſor Stephani in Ferentina Cathe-
26. Jordanes Epiſcopus Signiæ. dra. *JORDANE Epiſcopo Signiæ*. Signini hujus Epiſcopi nomen in noſtro Codice ob temporis injuriam periit, at ſervatur in libro Pontificali (*Anaſt. ſect.* 287.) eum quippe cum Andrea Præneſtino adhibuit anno 770. Stephanus III., ut moneret Chriſtophorum Primicerium, hujuſque filium Sergium Secundicerium, quomodo ſibi caverent ab ſceleſti Deſiderii fraudibus, qui Pontificem ipſum dire vexabat: Jordanes igitur hauddubie fuerit, danduſque erit Succeſſor, ni fallor, Joanni, quem Ughellus vidit affuiſſe Concilio San-
27. Ado Epiſcopus Hortenſis. cti Zachariæ anno 745. *ADONE Epiſcopo Ortenſi*. Non eſt dubium quin hic Epiſcopus idem ſit, qui anno 761. ſubſcribens Conſtituto Pauli I. Adam vocatur, Baronio, & Ughel-
28. Anſualdus Epiſcopus Narniæ. lo cognitus. *ANSUALDO Epiſcopo Narniæ*. Ughellus ab Willari, qui S. Gregorii II. decreto ſubſcripſit anno 721. ad Stephanum deſcendit Leonis IV. æqualem inanem Epiſcopis relinquens Sedem Narnienſem: en interim Anſualdus, qui vaſtam hanc lacunam imminuet.

XI.
29. Nirgotius Epiſcopus Anagniæ. *NIRGOTIO Epiſcopo Anagniæ*. Novum, & Anagnina Sedes Antiſtitem Nirgotium Concilli hujus beneficio acquirit antea ignotum, quem Diptychis ſuorum Præſulum adjunget poſt Conſtantinum, qui ſubſcripſit Pauli Conſtituto.
30. Agatho Epiſcopus Sutrinus. *AGATHONE Epiſcopo Sutri*. Seriem hic annorum magis amplam inter Sutrinos Præſules Gratioſum, & Valerianum reperit, a tempore enim S. Zachariæ, ad Eugenium II.
31. .... anus Epiſcopus Centumcellarum. nullus memoratur Epiſcopus ejus Sedis. .....*ANO Epiſcopo Centumcellarum*. Aſſequi nullatenus potui exeſi hujus nominis principium, ut antiquatæ huic Sedi darem integrum An-

Digitized by Google

Antiſtitem, centum viginti poſt annos Martini Succeſſorem, qui anno 649. interfuit Concilio Lateranenſi; eum quippe diuturnum aliud Succeſſorum ſilentium excipit, uſque ad Petrum, qui adeſt Concilio Eugenii II. *THEODORIO Epiſcopo Tiburtinenſi*. Tiburtinum hunc Epiſcopum liber Pontificalis, & ex eo Baronius, Theodoſium appellant, non Theodoricum, ut Ughellus Baronii autoritate abutens. Theodoſius igitur poſt Concilium ſequutus Pontificem Stephanum cum aliis Præſulibus ad S. Petrum Apoſtolorum Principem nudis pedibus, ubi Leontius Scriniarius Actis Concilii ex Ambone lectis populo, deſcendit; una cum Gregorio Silvæ Candidæ, & Euſtratio Albano, *in eodem*, ait liber Pontificalis, *præfata Eccleſia ambone aſcendentes, anathematis obligationem protulerunt, ſi quiſquam præſumat quoquo tempore tranſgredi quidpiam de omnibus, quæ in eodem Concilio ſtatuta ſunt*. Eumdem poſt annos quatuor Stephani Succeſſor Adrianus ſibi metuens a Langobardorum Rege Deſiderio, poſtquam omnia diſpoſuit Romæ, Legatum miſit cum prædicto Euſtratio Albano, & Andrea Præneſtino, ad audaciſſimum Regem: *Factoque in ſcriptis anathematis verbo direxit eidem Regi*, qui, ut proſequitur liber Pontificalis in vita Adriani, *ſuſcepto eodem obligationis verbo per antefatos Epiſcopos, illico cum magna reverentia a Civitate Viterbienſe confuſus ad propria reverſus eſt*.

32. Theodoſius Epiſcopus Tiburtinus.

XII.

33. Pinius Epiſcopus Trium Tabernarum.

PINIO Epiſcopo Tribus Tabernis. De hoc Epiſcopo nil compertum habeo præter nomen, adeoque ſucceſſiſſe eum video Parvo, qui anno 761. ſubſcribebat Conſtituto Pauli I. De ejus autem Sede, vulgo Ciſterna, ſum loquutus ſuperiori capite. *BONIFA Epiſcopo Privernenſi*. Et de hujus Sede, nunc vulgo Piperno, ibidem egi utpote antiquata. De Bonifa enim, ſeu Bonifacio ante Eleutherium tempore Eugenii II. collocando, nihil ſuppetit. .....*NINO Epiſcopo Ala:rino*. In Catalogo Alatrinorum Præſulum omnium primus occurrit Saturninus, qui Concilio Generali ſexto ſubſcribit anno 680.; non enim ſeptimo ſeculo antiquior eſt ea Sedes. Quare, ni fallor, Saturninus & hic dicebatur, ſupplere tamen exeſam nominis partem propria autoritate non auſim. Quomodocumque appellaretur, Sebaſtiani eſt

34. Bonifa Epiſcopus Privernenſis.

35. ... ninus Epiſcopus Alatrinus.

Digitized by Google

Succeſſor, qui, ut Baronius, & Ughellus obſervant, interfuit Concilio Romano ſub Zacharia, neque ullus ejus Succeſſor eſt obvius ante annum 853. ſub Leone IV. cujus Concilio adeſt Leo Alatrinus. *VALERANO Epiſcopo Trebe*. Hic, ni fallor, ſucceſſit Griſoni, quinto ex hucuſque cognitis Trebiæ Epiſcopis apud Continuatorem Ughelli, ſiquidem in Concilio S. Zachariæ ſubſcripſit anno 743. *BONO Epiſcopo Manturianenſi*. Hujus quidem Sedis Epiſcopus late vagari poteſt ab anno 769. quum Lateranenſi Concilio aderat, verſus inſtitutæ ſuæ Sedis primordia, de nullo enim certo ejus Prædeceſſore conſtat, & poſt Concilium uſque ad Succeſſorem ejus Theodoſium, qui Concilio Romano interfuit 826. *GREGORIO Epiſcopo Silvæ Candidæ*. De hoc Epiſcopo Cardinali loquutus ſum nuper una cum Theodoſio Tiburtino, cum illo ſiquidem res ejus geſtæ conjunctæ ſunt: hic autem notari velim, quod Gregorius iſte non eſt idem, ut putat Baronius, qui Conſtituto Pauli ſubſcripſit; namque eſt recentior ordinatione Tiburtino Theodoſio, qui ſucceſſerat Joanni poſt idem Conſtitutum.

36. Valeranus Epiſcopus Trebiæ.

37. Bonus Epiſcopus Manturianenſis.

38. Gregorius Epiſcopus Silvæ Candidæ.

XIII.

39. Euſtratius Epiſcopus Albanus.

EUSTRATIO Epiſcopo Albano. Quod nuper de Gregorio ajebam, mirum in modum comprobatur ab Epiſcopo Cardinali Albano; Conſtituto enim Pauli ſubſcribebat Leo hujus Prædeceſſor. Unde liquet, quod Euſtratius erat aliquanto junior conſecratione, quam Gregorius. Ad Euſtratium vero quod ſpectat, is cum Citonato Epiſcopo Portuenſi, ad quos pertinet conſecratio Pontificis, vim a Pſeudo-Papa invaſore, ejuſque fautoribus paſſi, adſtiterunt Georgio Prænestino locum explente Georgii Oſtienſis, qui apud Regem Francorum Legati munere fungebatur. Præterea id præſtitit poſt Concilium Lateranenſe cum Epiſcopis Silvæ Candidæ, & Tiburtino, quod ſupra dictum eſt de Theodoſio Tiburtino, quicum, Andrea etiam Præneſtino accedente, legationem obiit ad Deſiderium Regem. *POTHO Epiſcopo Nepeſino*. Nequicquam Ughellus Baronii autoritate utitur, ut Joannis Nepeſini ſupremum diem ad annum 770. producat, minuta ea literarum O. P. Q. A. interpretatione; nam Pothus inutile id ſtudium eludit, redditque probabiliorem Joannis ætatem, qui ſubſcribit Concilio S. Zachariæ anno 743. nec

40. Pothus Epiſcopus Nepeſinus.

nec veri videtur ſimile, quod vitam poſt id temporis ſeptem & viginti annos produxerit; quum præſertim Epiſcopis aliis, qui S. Zachariæ Concilio aderant, non eſſet junior.
CIDONATO Epiſcopo Portuenſi. Citonatum appellat liber Pontificalis, qui eum adfuiſſe refert ordinationi Pſeudo-Papæ a Georgio Præneſtino factæ. *ANTONINO Epiſcopo Ceſinæ*, & *JOANNE Epiſcopo Fentiæ*. Utrumque eſſe miſſum ab Archiepiſcopo Sergio, cujus erant Suffraganei, teſtatur Codex; qui Sedium nomina pro barbara illa ætate corrumpit: at Ceſinam pro Cæſena videre etiam eſt in epiſtola 54. Cod. Carol. & Cæſniam in Embolo epiſtolæ 31. Cæſenates Epiſcopos aliquot octavi ſeculi Ughellus educit ex monumentis; præ aliis Mancium, quem vixiſſe putat anno 780. ex quodam ſigillo in Archivo Minorum extante gloriatur ab oblivione vindicaſſe. Huic igitur Mancio dabitur Prædeceſſor Antoninus noſter Claudii Succeſſor, juxta ordinem Ughelli. Rariora is habet nomina Faventinorum Præſulum: nam a Concilio Agathonis anno 680. cui aderat Vitalis, ad Leonem deſcendit, qui florebat 824. octavum omnino ſeculum vacuum relinquens. Quamobrem Joannes maximo hinc inde intervallo diſtans Faventinis reſtituendus.

41. Citonatus Epiſcopus Portuenſis.
42. Antoninus Ep. Cæſenæ.
43. Joannes Epiſc. Faventiæ.

STABILINO Epiſcopo Penſauri. Fortaſſe hic ſucceſſit Andreæ, quem vidit Ughellus apud Baronium anno 743. nullum enim deinceps novit uſque ad 820. *MAURO Epiſcopo Fanenſi*. Perinde eſt de Mauro, cui trium & viginti annorum ſpatium amplius relinquit, nam ab Amato apud Baronium anno 743. ab eodem Baronio Joannem diſcit 853.

44. Stabilinus Ep. Piſauren.
45. Maurus Epiſc. Fanen.

XIV.

JUVIANO Epiſcopo Gallis. Ante hunc Juvianum Galleſiæ Sedis Præſulem nullum offendere datum eſt, neque poſt eum alium quam Donatum, qui 826. Concilio Romano interfuit Eugenii II.: quare ut de Manturiano ajebam, ita de Galleſii hoc Antiſtite dicam neceſſe eſt: hunc nimirum primum omnium ejus Sedis occurrere. *GEORGIO Epiſcopo Senogalliæ*. Hic ſucceſſit Anaſtaſio, qui ſubſcribebat Conſtituto Pauli anno 761. ut vidit Baronius. *SERGIO Epiſcopo Ficuclenſi*. Sedis hujus nomen excidit; at de ejus antiquitate Rubeus in hiſtoria Ravennatenſi, unde Ughellus decerpſit ſua. Cervienſis hodie dicitur in miraculi cujuſdam

46. Juvianus Ep. Galleſii.
47. Georgius Ep. Senogall.
48. Sergius Epiſc. Cervienſis.

Digitized by Google

memoriam, eſtque Suffraganea Ravennatis. Nec Ficuclæ, aut Ficocle, ut corrupte noſter Codex, ſed Ficode, ſeu Phycode olim appellabatur. Georgium vero ejus Sedis Epiſcopum nemo hucuſque agnovit. *TIBERII Epiſcopi Ariminenſi*. Epiſcopus hic, æque ignotus omnibus, collocari poteſt inter Agnellum, qui S. Zachariæ Concilio interfuit, an. 743. & Stephanum, qui ſubſcribit Concilio Leonis IV. 853. Ughello cognitos ex Baronio. *FLORENTINO Epiſcopo Eugubii*. Hic item duos inter Benenatos Ughello notos ex Annalibus Baronii, primum 721. quem ego non novi, alterum 726. in Concilio Eugenii II. collocabitur. *TEMAURINI Epiſcopi Orbinii*. Sedes iſta plurium Epiſcoporum indigens, nam ſex, & quadraginta ſupra centum annis altum de iis ſilentium apud Ughellum occurrit, a Concilio videlicet Agathonis anno 680. celebrato ad Eugenii II. Concilium alterum 826. Temaurinum interim noſtro Codici acceptum referet, per Gregorium Presbyterum Legatum ſuum, in Concilio Lateranenſi cum aliis ſedentem. *CIDONATO Epiſcopo Villitriæ*. Et Veliternenſium Epiſcoporum, ut de Eugubinis nuper vidimus, non novit Ughellus niſi Joannem toto ſeculo octavo, qui Gregorii II. decreto ſubſcripſit anno 721. quare ex nonnullis, qui interciderunt Præſulibus Citonatus jam demum emergit, Diptychorum defectum aliqua ex parte impleturus.

49. Tiberius Ep. Ariminenſis.

50. Florentinus Ep. Eugubinus.

51. Temaurinus Ep Urbinas.

52. Cidonatus Ep. Veliternus.

XV. Concluſio.

Jamque, ad Apoſtolicæ Sedis gloriam, Sediumque Epiſcopalium ornamentum, quarum Antiſtites in Venerabili Baſilica Salvatoris cum Stephano III. congregati Concilium hoc Lateranenſe celebrarunt, quod principio Diſſertationis ſum pollicitus, expleſſe videor. Quatuor ſiquidem capitibus amplexus ſum partem illam integram Concilii, quam nobis injuria temporum auferre non potuit. Utinam pretioſi adeo monumenti fragmentum aliud me ſuperſtite proferatur! Aut enim ipſe acquiſito jure interpres fiam, aut eruditum Scriptorem aliquem de veteri præſertim diſciplina diſſerentem auſcultabo. Equidem, quod præſtare potui de hac re, ſuper reliquis in hoc fragmento enarratis, in Præfatione indicavi nonnulla, quæ inſtar argumenti erunt dicendorum, ſiquando fragmentum aliud Concilii ejuſdem Patriarchalis in lucem pro-

Digitized by Google

prodeat. Cæterum poſt Epiſcopos, de more conſidebant Presbyteri Cardinales, qui ſuos Titulos, ut ſæpe aliis in Conciliis factum videmus, ſiluerunt. Quum autem fere omnes ſubſcripſerint ante annos octo S. Pauli Conſtituto, eoſdem tenere non eſt difficile. Archipresbyter nempe *Gregorius* erat tituli S. Balbinæ, niſi forte ei ſucceſſerat alter Gregorius tituli S. Anaſtaſiæ, qui ſub Paulo ſubſcribebat tertio loco; nam annis quatuor, & viginti ante hoc Concilium idem Gregorius Archipresbyter, nempe Presbyteris aliis ſenior, intererat Concilio S. Zachariæ. *Theophi*, ſeu *Teophilus* tituli Sanctæ Sabinæ. *Euſtachius*, qui Euſtochius in Conſtituto Pauli, tituli incerti. *Clemens* tit. S. Anaſtaſiæ. *Donatus* tit. Sancti Sixti. *Armogenius*, qui Hermogenes in Conſtituto Pauli nuncupatur, tit. S. Priſcæ. Duo reliqui juniores aliis *Theophilactus*, & *Theodoſius*, quia poſteriores laudato Conſtituto Pauli, titulum nobis incertum habuerunt. Poſt Presbyteros adſtabat (quod ſolenne erat Diaconorum in Concilio) Archidiaconus Anaſtaſius, Succeſſor nimirum Petri qui ſubſcripſit Conſtituto Pauli. De ceteris Concilio adſtantibus nihil mea intereſt dicere; niſi forte ſicui videretur novum Cœnobia Græcorum Romæ audire. Nam præter conditum a S. Paulo in domo propria juxta Anaſtaſium hodie juris Sanctimonialium S. Silveſtri in Capite, narrat Cardinal. Baronius ex Areopagiticis Hilduini, quod Stephanus e Francia redux ædificare cœpit monaſterium S. Dionyſii, a fratre poſtea Baron. an. 754. Paulo conſummatum, qui *velut a fratre Prædeceſſore juſſus fuerat, famulatores Domini natione Græcos inibi conſtituit, & idem monaſterium ad SS. Martyres in Schola Græcorum appellari fecit*. Cætera ex ordine Romano ſatis liquent, ad congregatos nimirum Patres, Epiſcopos, & Presbyteros conſidentes, Diaconoſque, Religioſos, ac Laicos adſtantes, quod ſpectat.

FINIS.

IN-

Digitized by Google

INDEX.

Numeri, quibus præmittitur litera P, ſunt marginales Præfationis; reliqui omnes, paginarum.

A

Abbates monaſt. S. Petri Salisburg. ſuccedunt Epiſcopis Salisburgenſibus 64. 66.
Acolytorum Ordinatio. P, 14.
Ado Epiſcopus Lugdunenſis 2. 101.
Ado Epiſcopus Hortenſis. 3. 85. 106.
S. *Adrianus Papa agit cum Carolo Magno de inſtauratione Metropoleon Galliarum*. 48. *Sub ejus Pontificatu non omnes Gallicani Metropolitæ priſtinam dignitatem recuperant*. 55.
Agatho Epiſcopus Sutrinus 3. 106.
Aginnum urbs Aquitaniæ. 61.
Agnellus monachus, hiſtoricus Ravenn. Archiepp. ſchiſmate infectus. 97.
Alatrinus Epiſcopus. 3. 107.
Albanus Epiſc. Card. Vide *Oſtienſis*.
Alexander II. Sedem Aquilejenſem exaltat. 78.
S. *Amandus Trajecti Epiſcopus*. 20.
Ambitus anathemate percutitur. 13.
Andreas Epiſc. Prœneſtinus. 107.
Anſualdus Narniæ Epiſcopus. 3. 106.
Antoninus Epiſcopus Cæſenæ. 3. 109.
Aquenſis Metropolis ſilet. 54.
Aquileja ab Hunnis excisa. 73. *Ejus prærogativa* 78.
Aquitania Pipino ſubjicitur. 61.
Archidiaconus in Conciliis ſtat. 4. Vide *Archipresbyter*.
Archiepiſcopus medio ævo apud Græcos minor Metropolita. 58.
Archipresbyter cum Archidiacono, & Primicerio Notariorum, Sede vac. aut abſente Pontifice, Eccleſiam gubernat. P, 7.
Areoſtus Ludovicus fabuloſam Turpini hiſtoriam ſequitur. 102.
Arno Epiſcopus Salisburgenſis. 69.
Aurinandus Tuſcanenſis Epiſcopus. 2. 103.

B, *in*

B

B; *in* V, *medio ævo mutatur*, *& contra*. 59. 62.
Bajoaria Regno Francor. ſubjicitur. 63. *Miſera ejus Eccleſiæ conditio*. 66.
Balneoregienſis Epiſcopus. 2. 104. Vide *Polimartium*.
Baluzius ſilentium Septimaniæ Metrop. ignorat. 54.
Baronius Card. Cæſar. 65. 79. 99.
Bituricenſis Metropolis inſtauratio. 53. *& ſeq.*
Blanchinus Præſul, *Franciſcus*. 83. P, 1.
Bleda, *ſeu Blera unitur Viterbienſi Epiſc.* 88.
Bobium fit Sedes Epiſcopalis. 35.
Bonifa Epiſcopus Privernenſis. 3. 107.
S. *Bonifacius Germaniæ Legatus Romæ ordinatur Epiſc. a* S. *Gregorio*. *II.* 52. *Sacramentum ab eo præſtitum* S. *Sedi*. Ibi. *In Galliam vocatur*. 26. *In Bajoariam pergit*. 65. *Res præclare ab eo geſtæ*. 43.
Bonus Epiſcopus Manturianenſis. 3. 108.
Bulferamus. Vide *Vulfrannus*.
Buraburg, *ſeu Burisburgum Sedes Epiſcopal.* 60.
S. *Burchardus Wirtzburgenſis Epiſcopus*. 61.
Burdegala in Pipini ditionem venit. 61.
Burtevulgum nomen corruptum. 60. 62.

C

C*Oeleſtinus III. forte Viterbien. Epiſc. inſtituit*. 88.
Carenſis Sedes antiquata. 91.
Cardinales Epiſcopi. 79. 82. *& ſeq. Olim in Conciliis ſedebant Epiſcopis intermixti*, *juxta ætatem Ordin.* 80.
Cardinales Presbyteri in Conciliis ſedent. 3. *Autoritas eorum antiqua*. 84. *Nomen antea commune*, *nunc ipſorum privatum*. 85. *Septenaria eorum partitio per Patriarchales*. 83. *& ſeq.*
Carolus M. Romæ cum Adriano. 48. *Ejus teſtamentum*, *in quo* XXI. *metropoles recenſentur*. 55.
Carolus Martellus. 25. *Saracenos in Aquitania vincit*. 62. *Regnum inter filios dividit*. 68.

P *Cau-*

Cauſarum Eccleſ. cognitionis Ordo. 53.
Centumcell. Epiſc. 3. 106. *Sedes Viterbio adnexa*. 88. 92.
Childericus III. creatur Rex Francorum. 68.
Cidonatus Epiſc. Card. Portuenſis. 3. 109.
Cidonatus Epiſcopus Veliternenſis. 3. 100.
Clemens II. Ravennatem Sedem extollit. 78.
Clemens III. forte Viterbien. Epiſc. inſtitutor. 88.
Clemens XII. optare prohibet Cardinales Epiſcopos. 80. *Ferrarienſi Epiſcopo concedit Pallium*. 36.
Cointius novit ſilentium Metrop. Septimaniæ. 54.
Colonia Agrippina fit Metropolis. 26.
Concilia. 19. P, 5. *Eorum ſubſcriptiones, & conſidendi ordo*. 47. 59.
Concilii Gener. VIII. Canon XVII. adſtruitur. 21.
Concordia Sacerdotii, & Imperii. 20. & *ſeq*.
Cpolit. Patriarchæ audacia, & eventus. 72.
Conſtantini Copronymi ſceleſta impietas. P, 4.
Conſtantinus Totonis Nepeſini fr. intruditur in S. Sedem. 4. 8. *Conſecrat Epiſcopos*. 85. *Dat literas Pipino Regi*. 87. *Conſtitutus in Concilio*. 9. & *ſeq*.
Corepiſcopus, & Speculator. 55.
S. *Cuthbertus Dorouern. Archiep. S. Bonifacii amicus*. 44.

D

D, *in* T, *medio ævo mutatur, & contra*. 59. 62.
Daniel Narbonenſis Epiſcopus. 2. 101.
Deſiderius Langob. Rex. P, 4. *Excommunicatur*. 107.
Diaconi ordinatio. P, 14.
Diaconiſſæ olim ordinabantur. 97.

E

E*Broinus Majord. Franciæ Eccl. Gallic. peſſumdat*. 24.
Eccleſia Gallicana conditio miſera. 25. & *ſeq*.
Eluſana Metropolis ſilentium. 54.
S. *Emmerammus Eccleſiam Friſing. regit*. 67.
Epiſcopi a Pſeudo-Papa ordinati, iterum conſecrandi. 12.
Epiſcopi Gallicani, turbata Eccleſia vagantur. 72.

Erlul-

Digitized by Google

Erlulfus Epiſcopus Lingonienſis. 2. 102.
Erminarius Epiſcopus Bituricenſis. 2. 101.
Eudo Dux Aquitaniæ Saracenos vincit. 62.
Euſtratius Epiſc. Card. Albanus. 3. 14. *Concilii Later. anathemata pronunciat in Baſilica S. Petri cum Gregorio Silvæ Candidæ Epiſcopo Card. & Theodoſio Tiburtino*. 14. 107. 108.
Exarchatus Ravennæ fit Ditionis S. Sedis. 74. *& ſeq.*

F

FEleradus Epiſcopus Lunenſis. 2. 104.
S. Felix Ravennæ Archiepiſcopus. 77. *Finem affert diuturni ſchiſmatis Ravennatis*. 73.
Florentinus Epiſcopus Eugubinus. 3. 110.
Forenſes Diaconi, &c. P, 14.
Friſingenſis Sedes ab Epiſcopis advenis gubernata. 67.

G

GAlleſium Caſtrum adnectitur Civit. Caſtellanæ. 94.
Gallicani Epiſcopi ad Concilium Lateranenſe convocantur. 4. 17. *& ſeq. A S. Martino item evocati fuerant*. 20. *Synodaliter in Galliis congregati promittunt obedientiam & ſubjectionem S. Sedi*. 44. 47.
Gavienus Epiſcopus Turonenſis. 2. 101.
Georgius Epiſcopus Card. Oſtienſis. 2. 99. *Diuturna apud Reges Francos Legatione fungitur*. 86. *& ſeq.*
Georgius Epiſcopus Senogalliæ. 3. 109.
Giſelbertus Epiſcopus Noviomenſis. 2. 102.
S. Greg. M. de S. Pallio. 41. *Trium Tabern. Sedem addit Velitern*. 92.
S. Gregorius II. S. Bonifacio confirmat Legation. Germanicam. 43. *Conſecrat Epiſcopum*. 52.
S. Gregorius III. creat Archiepiſcopum S. Bonifacium. 43. *Mittit Pallium Metropolitæ Vienenſi*. 50. *Ordinat Vvinilum Patavienſem Epiſcopum*. 65.
Gregorius Epiſc. Card. Silvæ Candidæ. 3. 14. 85. 107. 108.

Digitized by Google

H

HErmembertus Epiſcopus Joabione. 2. 101.
Hincmari doctrina de Pallio rejicitur. 100.
Hiſpanien. Eccl. ab Arianis peſſumdata per Vic. Apoſtol. ſuſtinetur. 29.
Holſtenius Lucas. P, 3. Concilia Eug. II. & Leonis IV. evulgavit integra ex Biblioth. Barberina. 81.

I

SS. IMaginum veneratio vindicata in Concilio. 13.
Joannes Epiſcopus Faventinus. 3. 109.
Joannes Archiep. Ravennas ordinatur Romæ. 74.
Joannes Epiſcopus Salisburgenſis. 65.
Jordanes Epiſcopus Signinus. 3. 106.
Joſeph Epiſcopus Dertonenſis. 2. 18. 103.
Italiæ facies Concilii tempore. P, 4. Politia. 38. Sedes Epiſcopales antiquatæ. 83.
Judices Palatini, ſive Ordinarii. P, 7.
Juvaviæ varia nomina. 62.
Juvianus Epiſcopus Caſtri Galleſii. 3. 109.

L

LAnfridus Epiſcopus Caſtri. 2. 103.
Leo Epiſcopus Caſtellanus. 2. 105.
Leo Archiep. Ravennæ uſurpator dominii S. Sedis. 75.
Leo Iſaurus uſurpat Provincias, & Civitates Patriarchat. Occid. 37.
Lingonenſis Sedis varia nomina. 59.
Lul, ſeu Lullus Epiſcopus Moguntinus. 2. 28. 86. 100.
Lunenſis Sedes Sarzanæ unita. 91.

M

MAjordomatus Franciæ potentia incipit. 24.
Manturanum, & Maturanum. 94.
Marca Petrus de, arguitur. 21. 47.

Ma-

Digitized by Google

Mariani Franciſci opinio expenditur. 89.
Maurinus Epiſcopus Polimartii. 2. 105.
Maurus Epiſcopus Fanenſis. 3. 109.
Mediolanum a Langobardis exciſa. 73. *Suffraganei ejus Sedis Metropolis*. 35.
Meldenſis Sedes. 58.
Metenſis Sedes quare Archiepiſcopalis. 58.
Metropoles præter Pontificis autoritatem erectæ corruunt. 40.
Metropolita ſine Pallio non eſt Archiepiſcopus. 42. 47. *& ſeq.*
Metropolita nomine tenus. 58.
Metropolitica dignitas everſa in Galliis inſtauratur. 25. 28.
Moguntia fit Metropolis. 26. 28. *Inſtauratur*. 51.
Monachi Græci, & Latini. 4. 111. *In Concilio ſtant*. Ibi.
Monothelitæ ab Agathone damnati. 19.

N

Narbo Saracenis erepta. 61. *Metropolis ſilet*. 54.
Nicolaus I. contra Marcam defenſus. 21. 47.
Nirgotius Epiſcopus Anagninus. 3. 106.
Notariorum Regionariorum munus. P, 6.
Noviomagenſis Sedis varia nomina. 60.

O

Optimates Militiæ, & Caſtrorum. 4.
Oſtienſis Epiſc. Cardinalis prærogativa. 2. 79. *& ſeq.* 85. *Cum Albano, & Portuen. Epiſc. conſecrat Romanum Pontif.* 79.
Oſtienſis Sedes augetur Veliternenſi. 95.

P

Paderbornenſis Epiſcopatus erectio. 61.
Pagius Antonius arguitur. 65. *& ſeqq.* 69.
Pagius Franciſcus arguitur. P, 7. item, 21.
Pallium dari cœptum omnibus Metropolitis. 28. 46. *Duplex ejus tradendi genus*. 41. *Quandoque Suffraganeis datum*. 58. *Eo non conferebatur Vicariatus Apoſtolicus*. 42.

Patriarchatus occid. ab Iconomachis mutilatur. 37.
S. *Paulus* I. *moritur*. 6.
Petrocorium Urbs Aquitaniæ. 61.
Petrus Epiſcopus Cærenſis. 2. 85. 105.
Petrus Epiſcopus Populonii. 2. 104.
Pinius Epiſcopus Trium Tabernarum. 3. 107.
Pipinus ejicit Saracenos ultra Pyrenæos. 62.
Polimartium Balneoregio adnectitur. 92.
Pontifex. Vide *Romanus Pontifex*.
Populonium Maſſæ adjungitur. 90.
Portuenſis Epiſc. Card. conſecrator Papæ. 79.
Pothus Epiſcopus Nepeſinus. 3. 108.
Primatus, & *Vicariatus Apoſtolici diſcrimen*. 41. 43.
Primatus in Gallia everſus. 25. 45. *Senonenſi Metropolitæ tribuitur*. 31.
Primicerius Notariorum. 5. *Ejus officium*, & *poteſtas abſente Papa*, *vel Sede vacante*. P, 6. 7.
Principes ſunt exterius Eccleſiæ brachium. 20.
Privernenſis Sedes. 93.
Proceres Eccleſiæ. 4. 83. & P, 10.
Profeſſio Fidei a Metropolitis facienda, *ut Pallium acciperent*. 51. 53.
Provinciæ Eccleſiaſticæ Pontificiæ inſtitutionis ſunt. 39.
Provinciæ Galliarum Civiles. 22. *Eccleſiaſticæ*. 23. & *ſeq*.
Provinciæ Italiæ Civiles. 32. *Eccleſiaſticæ*. 33. & *ſeqq*.

R

R*Avenna Sedes Imperatorum*, & *Regum*. 73.
Ravennas Archiepiſcopus omnibus Metropolitis præfertur. 2. 77. & *ſeqq*. *Imitatur audacia Patriarcham Cp*. 73.
Remenſis Metropolis inſtaurata. 51.
Romanus Pontifex eligebatur ex Presbyteris Cardd.& Diac.11. P, 9. *Quandoque extra Collegium Card*. Ibi. *Electionis*, & *ſacramenti antiqua forma*. P, 10. & *ſeq*. *Confirmari vult electionem ab Imperatore*. 56. *Quandoque conſecrabatur abſque Presbyteratus ordine*. P, 14. *Ejus funus non ſolenniter procurabatur*. P, 11. *Trina ejus poteſtas*. 18. *Circumſpectio in evocandis Epiſcopis alienæ Ditionis*. 20. *Archiepiſcopos omnes Patriar-*

Digitized by Google

triarchatus occid. aut ordinabat, aut Pallio confirmabat. 42. Quomodo adminiſtrat Exarchatum Ravennæ. 74. 76. Uſurpatum ab Archiepiſcopis dominium queritur. 75.
S. Rudbertus Salisburgenſis Epiſcopus. 65.

S

SAcerdotii, & Imperii jura non confundenda. 56.
Salisburgenſes Epiſcopi. 64. & ſeq. Eorum Sedes ædificata. 66. Archiepiſcop. honorem aſſequuntur. 62.
Saraceni Septimaniam invadunt. 25. Pelluntur ultra Pyrenæos. 62.
Schiſma Ravennat. Archiepiſcopor. 73.
Scriniarius legit Acta Eccleſiæ, & Concilii. 5. 14. 107.
S. Sedis prærogativa. 4. & ſeq.
Senonenſis Metropolis varia nomina. 98. Inſtauratio. 56. & ſeq. Honor Primatus. 31.
Sergius Epiſcopus Ferentinus. 2. 106.
Sergius Epiſcopus Ficodenſis, ſeu Cervienſis. 3. 109.
Sergius Archiepiſcopus Ravennæ. 2. 97. Ordinatur Romæ. 73. & ſeq. Dominatum Exarchatus uſurpat. 75. & ſeq.
Sicilia juris Romanæ Metropolis. 20.
Silva Candida adjuncta Sedi Portuenſi. 96.
Stabilinus Epiſcopus Piſaurienſis. 3. 109.
Stephanus II. redit ex Francia. 97.
Stephanus III. P, 4. Convocat Gallicanos, & Italos Præſules ad Concilium. 4. Quo abſoluto nudis pedibus ad S. Petri Baſilicam incedit. 14.
Subdiaconatus non erat ordo ſacer. P, 8. Ejus conferendi forma. 14.

T

T, in D, medio ævo mutabatur, & contra. 59. 62
Temaurinus Epiſcopus Urbinas. 3. 110.
Thaſſilo II. Dux Bajoariæ a Pipino deficit. 63.
Theodorus Epiſcopus Papiæ. 2. 104.
Theodoſius Epiſcopus Tiburtinus. 3. 14. 107.
Thomaſſini opinio refellitur. 83.
Tiberius Epiſcopus Ariminenſis. 3. 110.

Tilpi-

Digitized by Google

Tilpinus Epiſcopus Remenſis. 2. 27. 29. 30. 102.
Toto Nepeſinus Pſeudo-Papæ frater. 7.
Trebia Spoletanæ Sedi adjungitur. 93.
Tres Tabernæ Veliternenſi Sedi adjunguntur. Ibi.
Tuſcana, ſeu Tuſcanella Sedi Viterbienſi unitur. 88. *& ſeq.*

V

V, *in* B, *medio ævo mutabatur, & contra*. 59. 62.
Valeranus Epiſcopus Trebiæ. 3. 108.
Veliternenſis Sedes tributa Oſtienſi. 95.
Verabulfus Epiſcopus Burdegalenſis. 2. 101.
Vicariatus Apoſtol. & Primatus diſcrimen. 41. 43.
S. *Virgilius Salisburg. Epiſcopus*. 67. *& ſeqq.*
Viterbienſis Sedes Epiſcopalis. 88.
Vvaifarius Aquitaniæ Dux ſacrilegus. 61.
Vvillicarius Archiep. Senonenſis. 2. 28. 98.
Vvirtzburgenſis Epiſcopatus erectio. 60.
Vvulfrannus Epiſcopus Melden. 2. 17. 59. 86. 99.

Z

S. Z*Acharias tribus Palliis tres confirmat Archiepiſcopos a* S. *Bonifacio conſtitutos*. 50.

Pag.	*lin.*	*ERRATA.*	*CORRIGE.*
8.	15.	Lareranenſis	Lateranenſis
63.	6.	*Jovano*	*Juvano*
76.	4.	quis credat .	quis credat ?
77.	36.	ſancto huic	ſancto hoc
78.	27.	æqum	æquum
93.	ult.	Concliis	Conciliis

23489

Digitized by Google

Digitized by Google